

# Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1907



ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

42-ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ-42

# Η ΜΕΛΕΤΗ

## ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

### ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πότε ήρχισαν οἱ Ἕλληνες νὰ νίστωνται τὴν προῖαν ὑπὸ X. Γούργα καθηγ. . . . .	Σελ. 65
Ἀπομνημονεύματα Ἀνδρέου Συγγρού (συνέχεια) . . . . .	» 70
Δὲ ἐργυζόμενα Ἑλληνίδες ὑπὸ Σ. Λοβέρδου . . . . .	» 82
Πῶς πρέπει νὰ τρώγομεν ὑπὸ Μαρτίνου Μελισσηροῦ ἱατροῦ . . . . .	» 87
Ἡ σκοπευτικὴ ἀσκησις τοῦ Ἑθνους ὑπὸ Γεωργίου Δροσόη . . . . .	» 94
Γεωργικαὶ ἐπιστολαὶ (Ἐπιστολὴ Α') ὑπὸ Σπυρ. Χασιώτου . . . . .	» 103
Φυσικὴ ἱστορία καὶ Δογοτεχνία ὑπὸ Ν. Αποστολίδου καθηγ. . . . .	» 108
Γινώμαι τοῦ Ρῶσιν (μετάφρασις Θ. Φ.) . . . . .	» 111
Διοκλῆς διήγημα Ἐρ. Σιέγκιεβιτς (μετάφρασις Κ.) . . . . .	» 112
Χρονικά . . . . .	» 119
Ἀναγνωστήριον : Ἐνα περιοδικά—Νέα βιβλία . . . . .	» 125



ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ὈΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

43—ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ—43

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ 1 ΔΡΑΧΜΗ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ

ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Πρόεδρος: Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ, Δ. ΛΙΓΙΝΙΤΗΣ Αντιπρόεδρος, Μ. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ  
Γ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ, ΑΡ. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ, Π. Ε. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΔΑΚΗΣ, Α. ΜΑΤΣΙΣ  
Ε. ΡΩΜΑΝΟΣ, Γ. Σ. ΣΤΡΕΪΤ, Γραμματέας Γ. ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΗΡΩΤΕΑ

Διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην δραχ. 10  
Διὰ τὰς λοιπὰς χώρας φράγκα χρυσᾶ 12

Ἐκαστὸν τεύχος χωριστὰ πωλεῖται δρ. 1 εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Κρήτην — φρ. χρ. 1,20 εἰς τὰς λοιπὰς χώρας.

Ἡ "ΜΕΛΕΤΗ", ἐκδίδεται κατὰ μῆνα εἰς τεύχη ἐκ σελίδων 64, κατὰ δὲ τοὺς θερινοὺς μῆνας Ἰούλιον—Ἰουλίον καὶ Αὐγουστὸν—Σεπτέμβριον ἐκδίδεται ἀνά ἓν τεύχος, ὥστε ἕκαστος ἐτήσιος τόμος ἀποτελεῖται ἐκ δέκα τευχῶν, ἧτοι 640 σελίδων.

Αἱ συνδρομαὶ τῆς "ΜΕΛΕΤΗΣ", καταβάλλονται εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Συλλόγου ἢ ἀποστέλλονται ἐπ' ὄνοματι αὐτοῦ διὰ συστημένων ἐπιστολῶν, ταχυδρομικῶν ἢ τραπεζικῶν ἐπιταγῶν καὶ χαρτονομισμάτων Γαλλίας, Ἀγγλίας, Γερμανίας, Αὐστρίας, Ἰταλίας, Ρωσίας, Ἀμερικής.

Εἰς προσεχῆ τεύχη τῆς "ΜΕΛΕΤΗΣ", θὰ δημοσιευθῶν πληθὺν ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: Ἡ διὰ τοῦ αἰθέρος τηλεγραφία καὶ τηλεφωνία ὑπὸ Τ. Ἀργυροπούλου καθηγητοῦ, Παρὰ τὸν τάφον τοῦ Κοραΐ ὑπὸ Σπ. Λάμπρου καθηγητοῦ, Δημήτριος Βερναρδάκης ὑπὸ Α. Κακλαμάνου, Ἡ μύθηξ τοῦ Ψελλοῦ κατὰ τὸν Δηλ.

ΤΑ ΩΦΕΛΙΜΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἀπὸ τοῦ 1907 ἐκδίδονται 6 βιβλία ἐτησίως. Συνδρομὴ αὐτῶν διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην δρ. 3 — διὰ τὰς λοιπὰς χώρας φρ. χρ. 3. Κατὰ τὸ πρῶτον ἕξαμηνον τοῦ 1907: Ἡ Ζωγραφικὴ ὑπὸ Α. Κακλαμάνου, Ὁ Κυνηγὸς ὑπὸ Γ. Δρασίνη, Ἐθνικοὶ Ἐργασταῖοι ὑπὸ Π. Κορτογιάννη.

Οἱ συνδρομηταὶ τῆς "ΜΕΛΕΤΗΣ", λαμβάνουσιν δωρεὰν τὰ ἑξ Ὁφέλιμα Βιβλία τοῦ 1907.

ΠΟΤΕ ΗΡΧΙΣΑΝ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ  
ΝΑ ΝΙΠΤΩΝΤΑΙ ΤΗΝ ΠΡΩΪΑΝ

Ἰπάρχουσι μερικαὶ συνηθεῖαι τόσο παλαιαὶ καὶ τόσο βαθέως ἐρριζωμέναι, ὥστε τὰς θεωροῦμεν σχεδὸν ὡς ἐμφύτους εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐνεκα τούτου σπανίως ἐρχεται εἰς τὴν νοῦν ἡμῶν νὰ ἐξετάσωμεν πότε καὶ κατὰ τίνα τρόπον ἐγεννήθησαν. Καὶ ἕως ἡ ἱστορία αὐτῶν σπανίως εἶναι ἐντελῶς ἀσήμενος, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀποτελεῖ τμήμα μᾶλλον ἢ ἥττον σπουδαίου τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ ἐνὸς λαοῦ ἢ καὶ ἕλης τῆς ἀνθρωπότητος.

Μία τῶν συνηθειῶν τούτων εἶναι καὶ ἡ νέψις τῶν χειρῶν καὶ τοῦ προσώπου κατ' ἐκάστην πρωΐαν. Ἐπειδὴ ἀπὸ πολλῶν ἤδη αἰώνων εἴμεθα ἐξοικειωμένοι πρὸς αὐτήν, δὲν εἶναι παράδοξον, ὅτι πολλοὶ δυσκολεύονται νὰ πιστεύσουν, ὅτι ὑπάρχουν ἢ ὑπῆρχον ἄλλοτε λαοὶ μὴ νικτόμενοι τακτικῶς. Ὅτι ὁμοίως τοῦτο εἶναι ἀληθές, ἔχομεν πολὺ ἀξιοπίστους μάρτυρας — τὰ μικρὰ παιδία, τὰ ὅποια διαμαρτύρονται πάντοτε σφοδρότατα κατὰ τῆς συνηθείας ταύτης· ὅτι δὲ πράττουσι σήμερον τὰ παιδία, τοῦτο ἐπραττον ἄλλοτε πάντες, μικροὶ καὶ μεγάλοι.

Ὡς πρὸς τοὺς πραγόνους ἡμῶν ἕως δυνάμεθα, νομίζω, νὰ ὀρίσωμεν κατὰ προσέγγισιν καὶ τὴν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἤρχισαν νὰ νίπτονται τακτικῶς τὴν πρωΐαν μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἔγερσιν. Θὰ ἴδωμεν δέ, ὅτι ἡ ἐποχὴ αὕτη δὲν εἶναι σχετικῶς τόσο παλαιά, ὅσον ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ, καὶ ὅτι ἡ διάδοσις τῆς συνηθείας ὀφείλεται ὄχι τόσο εἰς τὴν ἀγάπην τῆς καθαριότητος, ὅσον εἰς τὸν ἀπὸ τῶν θεῶν φόβον.

Τὴν ἀρχαιστάτην εἰκόνα τοῦ βίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς ἐκ τῶν γραπτῶν πηγῶν τὰ δύο ὁμηρικὰ ποιήματα, ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια. Εἰς αὐτὰ ἐπανειλημμένως γίνεται μνεῖα τῆς ἀπὸ τῆς κλίνης ἐγέρσεως τῶν ἡρώων, λεπτομερῶς δὲ ἀναφέρει ὁ ποιητὴς πῶς ἐνδύονται καὶ ἐτοιμάζονται πρὸς ἕξασον. Ὁ Ἀγαμέμνων π. χ. φορεῖ τὸν χιτῶνα

καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἱμάτιον, εἰς τοὺς πόδας τὰ πέδιλα, ἀπὸ τῶν ᾧμων κρεμᾷ τὸ ξίφος καὶ εἰς τὴν χεῖρα λαμβάνει τὸ σκήπτρον. Ὁμοίως ἐνδύεται ὁ Ὀδυσσεὺς τὴν χλαῖναν καὶ τὸν χιτῶνα καὶ ἡ Καλυψὼ τὸν λευκὸν πέπλον τῆς (δηλαδή τὸν χιτῶνα), τὴν ζώνην καὶ τὴν καλύπτραν τῆς κεφαλῆς. Τοῦ Τηλεμάχου ἢ ἀμφίσεως καὶ ἔξοδος περιγράφεται τετράκις ἢ πεντάκις εἰς τὴν Ὀδύσειαν, φορεῖ καὶ αὐτὸς τὰ ἐνδύματά του, τὰ πέδιλα, ἀναρτᾷ τὸ ξίφος καὶ εἰς τὴν χεῖρα λαμβάνει δόρυ, ἐξέρχεται δὲ ἀκαλουθούμενος ὑπὸ δύο κυνῶν.

Ἡ ἀναγραφὴ τῶσων λεπτομερειῶν εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸν χαρακτήρα τῆς ὁμηρικῆς ποιήσεως· ἀκριβῶς ἕμως ἔνεκα τούτου εἶναι ἄξιον σημειώσεως, ὅτι εἰς οὐδεμίαν ἐκ τῶν πολλῶν τούτων περιπτώσεων γίνεται λόγος περὶ νίψεως τῶν χειρῶν καὶ τοῦ προσώπου. Ἄρα γε δὲν μνημονεύεται αὕτη, διότι ἦτο αὐτονόητος; Ἀλλὰ τότε διατί ἀναφέρονται τὰ ἐνδύματα; Μήπως ἦτο ὀλιγώτερον αὐτονόητον, ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων καὶ οἱ λοιποὶ ἥρωες ἐνεδύοντο, πρὶν ἐξέλθουν τῆς σκηνῆς ἢ τοῦ κοιτῶνός των; Ἡ μήπως ὑπῆρχε φόβος νὰ ὑποτελή, ὅτι ἡ νύμφη Καλυψὼ ἐγκατέλειπε τὸ σπήλαιόν τῆς γυμνῆ, καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τσιαύτης παρεξηγήσεως ἐδήλωσεν ὁ ποιητῆς ῥητιῶς, ὅτι ἐφόρεσε προηγουμένως τὸν λεπτὸν καὶ χαρτεντὰ πέπλον τῆς;

Ἀλλὰ καὶ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν ἠδύνατό τις ἐπὶ τέλους νὰ παραδεχθῆ, ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ὀλίγων μόνον περιπτώσεων, κατὰ τὰς ὁποίας παρελείφθη ἡ μυεῖα τῆς νίψεως. Ἐπειδὴ ἕμως αἱ περιπτώσεις εἶναι, ὡς παρετήρησα ἤδη, πλείονες, συμπεραίνω — νομίζω δὲ ὅτι τὸ συμπέρασμα μου εἶναι εὐλόγον — ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀμήρου οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐνίπτοντο τὴν πρῶταν τακτικῶς καὶ κατὰ κοινὴν συνήθειαν.

Τὸ πρᾶγμα κατ' ἑαυτὸ δὲν εἶναι παράδοξον. Ἰσως ἕμως φανῆ ἀληθῶς παράδοξον εἰς ἐκείνους, ὅσοι γνωρίζουν, ὅτι οἱ σύγχρονοι τοῦ Ὀμήρου ἐλούοντο συχνά καὶ ὅτι εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν βασιλέων, τοῦλάχιστον, ὑπῆρχε πάντοτε ἴδιον δωμάτιον λουτροῦ· ἐν δὲ ἐκ τῶν καθηκόντων τῆς φιλοξενίας ἦτο καὶ ταῦτο, νὰ ὀδηγηθῆ ὁ ξένος εἰς τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο, νὰ λουστῆ διὰ θερμοῦ ὕδατος καὶ ν' ἀλειφθῆ δι' ἐλαίου.

Τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα ἐποιήθησαν, ὅπως κοινῶς παραδέχον

ται, κατὰ τὸν ἑνατον καὶ ὄγδοον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα. Ἀλλὰ τὰ λουτρά ἀπαντῶσιν ἐν Ἑλλάδι πολὺ πρότερον· διότι λουτρά ἀνεκαλύφθησαν καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα τῆς λεγομένης μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, τὰ ὁποῖα φθάνουσι μέχρι τοῦ 1500 περίπου πρὸ Χριστοῦ.

Δύναται λοιπὸν νὰ φανῆ ἀπίστευτον, ὅτι οἱ Ἕλληνες, οὔτινες ἤδη 1500 ἔτη πρὸ Χριστοῦ ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην τῶν λουτρῶν, ὅμως ἐπτὰ ἢ ὀκτὼ αἰῶνας ὑστερώτερον δὲν εἶχον ἀκόμη συνηθίσει νὰ νίπτονται τακτικᾶ καθ' ἑκάστην πρῶταν.

Ἀλλὰ μεταξὺ τοῦ λουτροῦ καὶ τῆς νίψεως ὑπάρχει οὐσιώδης διαφορὰ. Διότι ἐκ πολλῶν φράσεων τοῦ Ὀμήρου συνάγεται, ὅτι τὰ θερμὰ λουτρά συνειθίζοντο ὄχι κυρίως χάριν τῆς καθαριότητος, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς μέσα εὐπαθείας καὶ ἀπολαύσεως. Οἱ Φαίακες, οὔτινες περιγράφονται ὡς ἄνθρωποι διάγοντες μακάριον βίον, ἀγαπῶσιν ἐξ Ἰσου τὰ συμπόσια, τὸν χορὸν, τὴν κιθάραν καὶ τὰ θερμὰ λουτρά. Περὶ τοῦ Ὀδυσσεῦς λέγει ὁ ποιητῆς, ὅτι, ἐν ὄσῳ διέτριβεν εἰς τὴν νῆσον τῆς Καλυψοῦς, δὲν τῆ ἐλείψαν τὰ θερμὰ λουτρά, διότι ἐκεῖ τὸν ἐπεριποιούοντο «ὡς θεόν». Αὐτὸς δὲ ὁ Ὀδυσσεὺς καταλέγει μεταξὺ τῶν ἀπολαύσεων τοῦ εὐδαίμονος γέροντος τὸ λουτρόν, τὸ φαγητὸν καὶ τὴν μαλακὴν κλίνην. Καὶ ὁ φιλοξενούμενος ὀδοιπόρος εἰσάγεται εἰς τὸ λουτρόν ἀκριβῶς ἵνα ἀπολαύσῃ τὴν ἡδονὴν τοῦ χλιαροῦ ὕδατος καὶ «ἀφαιρέσῃ τὴν κόπῃσιν ἀπὸ τῶν μελῶν τοῦ σώματός του». Ἀλλ' ἡ νίψις τῶν χειρῶν καὶ τοῦ προσώπου διὰ ψυχροῦ ὕδατος, μάλιστα ἐν καιρῇ χειμῶνος, δὲν φαίνεται ὅτι ἐθεωρεῖτο ὡς ἀπόλαυσις δυναμένη νὰ παραβληθῆ πρὸς τὸ λουτρόν.

Ἦτο λοιπὸν ἐντελῶς ἄγνωστος εἰς τοὺς ἥρωας τοῦ Ὀμήρου ἡ νίψις; Ὁχι. Βεβαίως ἐνίπτοντο, ἴσως μάλιστα συχνά, ἀλλ' ἐνίπτοντο συνήθως ὅταν ἤθελεν ἕκαστος. Τακτικῶς δὲ καὶ κατ' ἔθιμον γενικὸν ἐνίπτον τὰς χεῖρας μόνον ὅταν ἔμελλον νὰ προσφέρουν θυσίαν εἰς τοὺς θεοὺς ἢ νὰ κάμουν σπονδὰς ἢ καὶ ἀπλῶς νὰ προσευχηθοῦν ἐπισημιότερον. Εἰς τὴν Ὀδύσειαν, ἦτις εἶναι νεωτέρα τῆς Ἰλιάδος, νίπτονται πρὸς τούτοις καὶ ὅταν καθίσουν εἰς τὴν τράπεζαν, διότι φαίνεται ὅτι εἰς τοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους ἐποιήθη ἡ Ὀδύσεια, καὶ τὸ γεῦμα ἐθεωρεῖτο τρόπον τινὰ ὡς θυσία εἰς τοὺς θεοὺς, ἀληθῶς δὲ συνεδέετο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μετὰ θυσίας καὶ σπονδῶν.

Κατὰ κανόνα λοιπὸν εἰς τὴν Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσειαν νίπτονται οἱ ἄνθρωποι, ὡς ἂν τελοῦσιν ἱεράν τινα πράξιν, ὡς ἂν δηλαδὴ ἔρχονται εἰς συνάφειαν μὲ τοὺς θεοὺς. Ἰὺς τὸ νεώτερον ποίημα νίπτονται συχνότερα καὶ τακτικώτερα, ἀφοῦ εἰς τὰς ἱεράς πράξεις περιλαμβάνοντο τότε καὶ τὰ καθημερινὰ γεύματα. Ὄταν δὲ συνέβαινε νὰ καθίσουν εἰς τὴν τράπεζαν τὴν πρωίαν, ἔνιπτον τὰς χεῖρας τὴν πρωίαν, ἄλλως ἀνεβάλλετο ἡ νίψις. Ἰὺς τὴν Ἰλιάδα ἀναφέρεται ἡ νίψις ἀραιότερον, διότι αἱ πραγματικαὶ θυσίαι ἦσαν, ἐννοεῖται, σπανιότεραι, ἢ τακτικῆ δὲ καθημερινῆ προσευχῆ ἦτο ἀγνωστος ἕκαστος ἀπέτεινε τὴν δέησίν του πρὸς τοὺς θεοὺς, ἔταν εἶχε νὰ ζητήσῃ τι παρ' αὐτῶν, δὲν ἦτο δὲ πάντοτε εὐκόλον καὶ βεβαίως δὲν ἐθεωρεῖτο ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον νὰ νιφθῆ προηγουμένης.

Ὀὕτως εἶχον τὰ πράγματα ἐπὶ Ὀμήρου.

Μεταβαίνομεν εἰς τὸν Ἡσίοδον, τὸν ἀρχαιότατον μετὰ τὸν Ὀμηρον ποιητὴν, τοῦ ὁποῦ τὰ ποιήματα ἐσιώλησαν. (Ὁὗτος ἔζησε περὶ τὰ 700 πρὸ Χριστοῦ, εἰς ἓν δὲ ἐκ τῶν ποιημάτων του, τὸ ὁποῖον ἐπιγράφεται Ἰῆργα καὶ Ἰημέραι, ἀπαντῶσι πολλὰ χρησιμώτατα συμβουλαί, ἐκ τῶν ὁποῶν δύο μάλιστα εἶναι ἀξίαι προσοχῆς ὑφ' ἡμῶν. Ἡ πρώτη διδάσκει, ὅτι πρέπει νὰ ἐξιλειώνωμεν τοὺς θεοὺς ἐκάστην ἑσπέραν καὶ ἐκάστην ἡμέραν διὰ σπονδῶν καὶ θυσιῶν, ἢ δὲ δευτέρα λέγει, ὅτι οἱ θεοὶ δὲν εἰσακούουσι τὰς εὐχὰς τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις σπένδει εἰς αὐτοὺς τὴν ἡμίαν μὲ ἀνίπτους χεῖρας· συνιστᾷ λοιπὸν τὴν καθαριότητα αὐτῶν.

Αἱ συμβουλαὶ αὗται εἶναι σπουδαιόταται διὰ τὸ ζήτημα, τὸ ὁποῖον μᾶς ἀπασχολεῖ, διότι ἐνταῦθα πρῶτον τίθεται ἡ ἀρχὴ τῆς καθημερινῆς πρωινῆς προσευχῆς, μετὰ τῆς ὁποίας συνδέεται πάλιν ἀναποσπᾶστως ἡ νίψις τῶν χειρῶν. Ὁ Ἡσίοδος προφανῶς ὁμιλεῖ περὶ συνηθείας, ἣτις δὲν ἦτο ἀκόμη καθιερωμένη καὶ κοινῶς παραδεκτὴ, ἀλλ' ἦτις τότε μόνον διεδίδετο ἕνεκα τούτου θεωρεῖ ἀναγκαῖον νὰ συστήσῃ αὐτὴν ὡς ἔργον εὐσεβῆ καὶ θεάρεστον. Ὁὗχ ἦττον ἔμως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι αἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ νίπτονται τακτικῶς καὶ ἕκαστην πρωίαν ἀπὸ τῶν χρόνων αὐτοῦ, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 700 περίπου πρὸ Χριστοῦ, ὅταν δηλαδὴ ἤρχισαν καὶ νὰ προσεύχωνται καὶ ἕκαστην πρωίαν μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἐξέγερσιν.

Περιορίζομαι εἰς τοὺς δύο τούτους ποιητὰς καὶ εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἔθιμου, ἣτις ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν προκύπτει. εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ ἐξέλιξις αὕτη δὲν εἶναι ἀκόμη τελεία, διότι καὶ ὁ Ὀμηρος καὶ ὁ Ἡσίοδος ἀναφέρουσι συνήθως μόνον τῶν χειρῶν τὴν νίψιν, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν τοῦ προσώπου. Καὶ τοῦτο εἶναι φυσικόν· διότι κατὰ τὰς θυσίας καὶ τὰς σπονδὰς αἱ χεῖρες ἤρχοντο εἰς ἀμεσον ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἱερῶν πραγμάτων, ἦτοι τῶν κρεάτων, τῶν κυπέλλων, ἅτινα περιεῖχον τὸν οἶνον τῶν σπονδῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν σκευῶν. Αὗται λοιπὸν πρῶτον ἔπρεπε νὰ εἶναι καθαραί. Ἐπειδὴ ὁμῶς εἰς μίαν τοῦλάχιστον περίπτωσιν βλέπομεν, ὅτι ἡ Πηνελόπη, μέλλουσα νὰ προσευχηθῆ εἰς τὴν Ἀθηναῦν ὑπὲρ σπουδαιότητος ὑποθέσεως, δὲν ἀρκεῖται νὰ νίψῃ μόνον τὰς χεῖράς της, ἀλλὰ νίπτει ὅλον τὸ σῶμα καὶ ἐνδύεται καθαρὰ φορέματα, εἶναι εὐλογον νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι, ὅταν ἡ νίψις τῶν χειρῶν κατὰ πᾶσαν πρωίαν ἔγινε κοινὸν ἔθιμον, παρηκολούθησεν αὐτὴν ταχέως καὶ ἡ τοῦ προσώπου. Διότι μεγαλύτερα καθαριότητος καθίστα τὴν προσευχὴν μᾶλλον εὐπρόσδεκτον.

Ἐπαναλαμβάνω λοιπὸν, ὅτι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἑβδόμου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος περίπου βεβαιώνεται ἡ συνήθεια τῆς καθημερινῆς πρωινῆς νίψεως. Ἡ πρώτη δὲ γένεσις αὐτῆς ὀφείλεται ἀναμφισβητήτως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ αἰσθήματος τῆς καθαριότητος παρ' αὐτοῖς τοῖς ἀνθρώποις. Ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐκτελοῦσι πάντοτε εὐχαρίστως ὅ,τι εἶναι καλὸν καὶ ὠφέλιμον. Ἐπενέβη ὁμῶς ἡ Ἰρησκέια, καὶ ὁ φόβος ἀπὸ τῶν θεῶν ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ νίπτονται τακτικῶς· διότι, ὅταν ἡ ἀκαθαρσία ἤρχισε νὰ προξενῆ ἀηδίαν εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, φυσικὸν ἦτο νὰ ὑποθέσωσιν, ὅτι καὶ οἱ θεοὶ ἀποστρέφονται αὐτὴν. Ἐκτοτε δὲ δὲν ἐτόλμων εὐκόλως νὰ παρουσιάζωνται πρὸ αὐτῶν ἀνίπτοι.

Ἐν τέλει θὰ προσθέσω μίαν ἀκόμη παρατήρησιν. Ἐάν τις ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν τῆς μικρᾶς ταύτης μελέτης ἐξακολουθῆ νὰ θεωρῆ ἀπίθανον, ὅτι οἱ ἡμιπολίτιστοι πρόγονοι ἡμῶν ἐπὶ Ὀμήρου δὲν ἐνίπτοντο τακτικᾶ, ὡς λάβῃ ὑπ' ὄψιν, ὅτι θὰ ἔλθῃ βεβαίως καιρὸς, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ ἀπόγονοι ἡμῶν θὰ εὐρίσκουν, ὑποθέτω, ἐπίσης ἀκατανόητον, ὅτι τὸν εἰκοστὸν μετὰ Χριστὸν αἰῶνα οἱ πεπολιτισμένοι πρόγονοι τῶν τόσον σπανίως ἔλθουν τὸ σῶμά των.

## ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

ΑΝΔΡΕΟΥ ΣΥΓΓΡΟΥ<sup>1</sup>

Γ'

Είπον ότι ο πατήρ μου είχε χωρισθή τῆς μητρός μου και τῆς μάμμης μου πρὸς ζήτησιν πλοιαρίου και ὅτι αὐται ἀπελπισθεῖσαι νὰ περιμένωσιν ἢ μᾶλλον καταναγκασθεῖσαι ἐξῆλλον πρὸς φυγὴν και ἔπαλλον ὅσα ἔπαλλον.

Ὅπότεν ἡ μάμμη μου ἐπανῆλθεν εἰς τὸ χωρίον πρὸς ζήτησιν τῶν χρημάτων, ἔμαθεν ὅτι ὁ πατήρ μου, δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ἀλχμαλωσίαν του, νύκτωρ μετημφιεσμένος εἰς χωρικὸν εἶχε μεταβῆ πρὸς ἀναζήτησιν των, διότι, ἔλεγεν, εἶχεν εὖρη πλοιάριον δεχθὲν νὰ τοῦς μεταφέρῃ εἰς νῆσον τινα τοῦ Αἰγαίου, εἰς Ἄνδρον ἢ εἰς Τήνον, τὰς πλησιεστέρας. Μαλλὸν δὲ τὴν ἐπελοῦσαν συμφορὰν ἔφυγε. Καὶ ὁ χωρικὸς ὑπέλετεν ὅτι μὴ ἀναφανεῖς πλέον κατῴρωσεν αὐτὸς νὰ ἐπιβῆ και νὰ σωθῆ εἰς τὸ εἰρημένον πλοιάριον. Οὕτως ἀμυδρῶς ἤρχισαν νὰ γνωρίζουν τὴν τύχην και τὰ ἴχνη τοῦ πατρός μου.

Ἐἰς τὸ προξενεῖον ἐν τούτοις συνηθροίσθη πλῆθος προσφύγων και ἡ βίωσις ἐν αὐτῇ ἀπέβαινε ἀδύνατος, ἀναπτυχθείσης πρὸς τοὺς ἄλλοις ἐν αὐτῇ και ἐπιδημικῆς νόσου, «λοιμικῆς» τότε καλουμένης. Σκέψεως δὲ γενομένης ἀπεφασίσθη διὰ τῶν μέσων τοῦ προξένου νὰ ἐπιβιθασθῶσιν εἰς Γαλλικὸν βασιλικὸν πλοῖον μᾶλλον νὰ μεταβῆ εἰς Σμύρνην, ἐκεῖθεν δὲ νὰ εἰρυσιν εὐκολώτερον εὐκαιρίαν μεταβάσεως εἰς τὰς νήσους Ἄνδρον ἢ Τήνον, πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ πατρός μου. Τοῦτο και ἐγένετο. ἔχον δὲ τὴν τύχην νὰ ἐλκύσῃ τὴν συμπάθειαν τοῦ πλοιάρχου, ὅστις τὰς ἐσύστησεν εἰς τὸν ἐν Σμύρνη Γάλλον πρόξενον (δὲν ἐνθυμοῦμαι τὸ ὄνομά του δυστυχῶς), ἄνθρωπον, φαίνεται, λίαν καλο-

κάγαθον, ὅστις τὰς ἐξένισε δωρεὰν ἐπὶ 40 ἡμέρας και διὰ τῶν μέσων ὅσα διέθετε, — ἦτοι τῶν γαλλικῶν πλοίων, ἅτινα ἐπηγαίνορχοντο κατ' ἀνωτέραν διαταγὴν μεταξὺ Χίου, Σμύρνης και τοῦ Αἰγαίου πρὸς διάσωσιν θυμάτων, — ἐπέτυχεν νὰ μάθῃ και νὰ δώσῃ εἰς τὰς ξενιζομένας του τὴν χαροποιὸν εἶδησιν, ὅτι ὁ πατήρ μου ζῆ ἐν Τήνῳ και ὅτι τῇ ἐδόθη ἡ ὑπόσχεσις ὑπὸ Γάλλου πλοιάρχου ὅτι θὰ μεταφέρῃ πρὸς αὐτὸν τὴν σύζυγον και τὴν πενθερὰν του. Τοῦτο και ἐγένετο και οὕτω τέλος ἐν Τήνῳ συνηνώθησαν τὰ σωθέντα ἐκ τῆς σφαγῆς μέλη τῆς οἰκογενείας μου, πατήρ, μήτηρ και μάμμη μου.

Και σήμερον ἀκόμη μελαγχολία με κυριεῖ ἐνθυμούμενον τὰς ἀφηγήσεις τῶν γονέων μου περὶ τῆς ἐν Τήνῳ βιώσεως. Ἄνθρωποι εἰθισμένοι εἰς πᾶσαν ἀνεσιν, εἰς κατοικίαν μεγαλοπρεπῆ, οἶαι αἱ τῶν τότε εὐπόρων τῆς Χίου, ἐφωδιασμένην με ἐπιπλα και σκεύη και πᾶσαν χλιδὴν, ἔχοντες ὑπηρέτας, — οἱ ὅποιοι ἱστορικοί, οὕτως εἶπεν, ἦσαν τότε ἐν Χίῳ ἕνεκα τῆς ἐπιτηδειότητος και ἀφοσιώσεως αὐτῶν πρὸς τοὺς κυρλοὺς των — εἶχον περιέλθει εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κατοικῶσι τρώγλας στενοχώρους και ἐκτελειμένας εἰς ὅλας τὰς μεταβολὰς τῶν ὥρων τοῦ ἔτους, εἰς τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος και εἰς τὸν καύσωνα τοῦ θέρους, ἔστεροῦντο πάσης ὑπηρεσίας, ὡς μὴ ἔχοντες και τὰ πρὸς τοῦτο ἄλλως τε μέσα, ἀκόμη και τροφῆς και ἄρτου «ἀνθρωπίνου» (λέξις τῆς μητρός μου). Ἐν συντόμῳ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ζῶσιν ὡς χωρικοὶ και δὴ πτωχοί.

Ὁ πατήρ μου ἤρχισε νὰ ἐπαγγέλληται τὸ ἱατρικὸν ἐπάγγελμά του και ἐργασία δὲν ἔλειπε βεβαίως, ἀλλὰ τί ἦτο τὸ προῖόν τῆς ἐργασίας του; Μερικὰ λουκάνικα ἢ αὐγά ἢ ὄρνις, ἢ ἔστιν ὅτε και κρίθινος ἄρτος. Ποῦ χρήματα! Ἐν τούτοις τὰ ἄλλα ἀπομόνοντα ἀπὸ τὰ «μακαρτικά» ἐκεῖνα τάλληρα τῆς Χίου εὐρίσκοντο ἐν τῇ ἐξαντλεισθῆ, ἢ δὲ δυστυχῆς μάμμη μου ἐκ τῆς κακοζωίας, τῶν στερήσεων και τῆς δυσθυμίας ἐν γένει ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων θυμάτων τῆς εἰς τὴν νῆσον ἐφορμησάσης «λοιμικῆς» και οὕτως ἐτελείωσαν τὰ δεινὰ τῆς.

Ἐσυλλογίσθη τότε ὁ πατήρ μου τίνι τρόπῳ ἠδύνατο νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Ρωσίαν διὰ πλοίου ξένης σημαίας και εἶχεν ἤδη ὑπ' ὄψει του τοιαύτην εὐκαιρίαν, ὅτε Ἰταριανοὶ ἐκ τῶν πρωτευόντων

<sup>1</sup> Συνέχεια εἰς σελ. 15.

παρουσιάσθησαν και τὸν ἔπεισαν μὲ τὸ καλὸν καὶ μὲ ἀπειλὰς νὰ μεταβῆ εἰς τὴν νῆσον τῶν Ψαρῶν καὶ νὰ σιωπῇ μετὰ τῆς μητρὸς μου ἐντὸς πλοίου φαριανοῦ ἀποπλεύσαντος ἐκεῖθεν ἄνευ πηδαλίου· διότι ἀπὸ τὰ πλοῖα εἶχον ἀφαιρεθῆ τὰ πηδάλια κατ' ἀπόφασιν τῆς κοινότητος, ὅπως οὕτω μὴ δύναται οὐδεὶς τῶν πλοιάρχων ν' ἀναχωρήσῃ, ἀλλὰ νὰ ἐμμείνῃ καὶ ὑπερασπίσῃ τὴν πατρίδα μέχρις ἐσχάτων.

Τὸ πλοῖον τοῦτο κατάφορτον γυναικοπαίδων καὶ ὀλίγων ἀνδρῶν, μετὰ πολλὰς περιπετείας, ἠδυνήθη νὰ προσαρμισθῇ εἰς τὴν νῆσον Μύκονον. Καὶ ἰδοὺ πάλιν τὸ ἀτυχὲς ζεῦγος τῶν γονέων μου, πτωχόν, γυμνὸν καὶ ἀπελπι, δὲν ἐνθουμοῦμαι εἰς ποίου εὐσπλαγχνικοῦ κατοίκου τῆς Μυκόνου τὴν κατοικίαν εὔρεσκέπην καὶ τροφήν. Ἴκεῖ ὅμως ἐπέπρωτο νὰ φανῆ δι' αὐτὸ λιμὴν σωτηρίας. Δὲν ἠξέυρω ποῖος προξενίσκος ἐπρομήθευσεν εἰς τὸν πατέρα μου ἐν Ἀγγλικὸν ψευδοδιαβατήριον, ὡς δῆθεν ὑπήκοον τῆς Ἰονίου Πολιτείας, καὶ μὲ αὐτὸ ἀπεφάσισε νὰ μεταβῆ εἰς Κωνσταντινούπολιν, προτιμῶν, μοι ἔλεγε, καὶ νὰ σφαιρῇ ἢ ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης αὐτὸς καὶ ἢ σύζυγός του.

Κωμικοτραγικὰ ἦσαν, κατὰ τὰς διηγήσεις τῶν γονέων μου, τὰ τῆς ἀφίξεως καὶ τῆς πρώτης ἐγκαταστάσεώς των εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τὸ ὄλον τῆς ἀποσκευῆς των συνέκειτο ἀπὸ ἐν κιθωτίδιον περιέχον ὀλίγα ἀσπρόρρουχα καὶ τίποτε περιπλέον. Ὁ πλοίαρχος, ἔχων μὲ ἐμπόρους Ἰραικοὺς σχέσεις, ἀνήγγειλεν εἰς ἓνα ἐξ αὐτῶν ὅτι εἶχεν ἐπιβάτας ζεῦγος Χίων, τὸν ἰατρὸν Συγγρόν δηλ. μετὰ τῆς συζύγου του, μὴ ἔχοντας ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ, καὶ ἐζήτηε ὑπὲρ αὐτῶν τὴν προστασίαν των.

Οὗτος διὰ τινος ὑπαλλήλου του ἠδῆγησεν αὐτοὺς εἰς τὰ Ἰαταῦλα, ὅπου κατήκει, ὡς καὶ οἱ πλεῖστοι Χῖοι μεγαλέμποροι τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης, καὶ ἐφρόντισε νὰ τοῖς ἐνοικιάσῃ οἰκίαν πρὸς ἐγκατάστασιν.

Ὁ ἰδιοκτήτης τῆς οἰκίας τοὺς ἠρώτησε:— Ποῦ εἶναι τὰ καλάμπαλίκια σας; (τὰ ἐπιπλα δηλ. καὶ οἰκιακὰ σκεύη). Ἴκεῖνοι δὲ συστελλόμενοι ἀπήντησαν ὅτι εὕρισκονται εἰς τὸ πλοῖον καὶ προσεχῶς θέλουσι τὰ μεταφέρει, ἐν τούτοις παρεκάλουν τὸν οἰκοδεσπότην προσωρινῶς νὰ τοῖς χορηγήσῃ κλίνην καὶ τροφήν ἐπὶ πληρωμῇ. Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ ὅτι καὶ τὰ μέσα πληρωμῆς δὲν εἶχον.

Τὴν ἐπιούσαν ὁ πατήρ μου μετέβη ἀπὸ πριῶλας εἰς ἓν φαρμακεῖον τοῦ Σταυροδρομίου καὶ ἀνήγγειλεν ἑαυτὸν ἀπλούστατα ἄνευ ἐλαχίστης προλαβούσης διατυπώσεως, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην τὸ μετέρχεσθαι τὸν ἰατρὸν ἐν Τουρκίᾳ εἰς οὐδεμίαν διατύπωσιν ὑπεβάλλετο καὶ οἱ ἐπιστήμονες ἰατροὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἠριθμοῦντο ἐπὶ τῶν δακτύλων (ἂν καλῶς ἐνθουμοῦμαι τρεῖς ἢ τέσσαρες), ὅλοι δὲ οἱ φαρμακοποιοὶ καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἐμπειρικοὶ μετήρχοντο τὸν ἰατρὸν. Ὁ φαρμακοποιὸς φαίνεται ὅτι ἦτο ἀγαθὸς ἄνθρωπος καὶ, ἀφ' οὗ ἤκουσε τὰς ἀτυχίας τοῦ πατρὸς μου καὶ ἔμαθεν ὅτι ἐσπούδασεν εἰς Πίζαν—κατὰ τύχην ἦτο Ἴταλὸς τὴν καταγωγὴν ὀνομαζόμενος Cociffi, κατὰ παράδοξον μάλιστα σύμπτωσιν μετὰ παρέλευσιν 20 ἐτῶν περίπου ἔκτοτε ἐγνωρίσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τῶν υἱῶν του καὶ στενὴν μετ' αὐτῶν φιλίαν συνῆψα—, τὸν συνέστησεν εἰς διαφόρους προσελθόντας ἀσθενεῖς ὡς καὶ εἰς οἰκίας εὐπόρων. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τότε καὶ νῦν κατὰ τὸ πλεῖστον οἱ ἰατροὶ ἀμείβονται ἀμέσως, τὰ ἐκ τῆς ἐργασίας του εἰσπραχθέντα ἦσαν σχετικῶς ἀφθονα. Ἀγοράσας λοιπὸν «σακκουλάκι» ἐγέμισε σχεδὸν αὐτὸ χρυσῶν νομισμάτων (βρουμπιέδων τότε καλουμένων) καὶ μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἐπεδείκνυε τὸν θησαυρὸν του εἰς τὴν μητέρα μου ἐπιστρέψας εἰς τὸν οἶκόν του. Οὕτως αἱ ἐλπίδες τῆς ἐπανόδου ἀρχαίων ἡμερῶν ἐπανῆλθον καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιούσης ἤρχισαν αἱ ἀγοραὶ ἐνδυμάτων καὶ τῶν ἀπολύτως κατ' ἀρχὰς ἀναγκαίων ἐπίπλων καὶ σκευῶν. Ἡ συγκομιδὴ τῶν ρουμπιέδων ἐπανελήθη καὶ ἐν συντόμῳ ἢ ἄνεσις τοῦ βίου ἐπανῆλθε κατ' ὄλα.

Αὕτη εἶναι ἡ ἱστορία τῶν περιπετειῶν τῶν γονέων μου. Ὅταν δὲ ἀναπολῶ ταῦτα εἰς τὴν μνήμην μου καὶ σκέπτομαι τί ὑπέφεραν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, πόσον, λέγω, ἀδικοὶ εἶναι κάποτε πρὸς τὴν μνήμην τῶν Χίων ὅσοι, τρόπον τινά, θεωροῦν αὐτοὺς ἑτερόχθονας καὶ δῆθεν μηδὲν παθόντας ἢ μάλλον μηδὲν συνεισενεγκόντας εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, ἐν ᾧ κατ' ἐμὲ ἢ καταστροφὴ τῆς Χίου κατὰ πολὺ συνέτεινεν εἰς τὴν γένεσιν συμπαθείας ἐκ μέρους τῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ ἀκόμη Χριστιανῶν καὶ εἰς ἔκρηξιν ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερώσεως μέρους τῆς Ἑλλάδος.

## Δ'

Ἀπὸ τοῦ 1820, ἐποχῆς τοῦ γάμου τῶν γονέων μου, μέχρι τοῦ 1828 ἡ μήτηρ μου δὲν εἶχε ἀποκτήσει τέκνον. Τῷ 1828 ἐγεννήθη ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός μου Γεώργιος. Οὗτος ἀπεβίωσε τῷ 1854 ἐν Βουκουρεστίῳ, ὅπου μετήρχετο τὸν ἰατρὸν. Γράφω τῷ 1894, δηλ. μετὰ 40 ὄλα ἔτη καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου τοῦ μένει ἐντός μου εἰσέτι χάλινουσα.

Τῷ 1830, 12 Ὀκτωβρίου, ἐγεννήθην ἐγὼ. Μετ' ἐμὲ οὐδὲν ἄλλο τέκνον ἔτεκεν ἡ μήτηρ μου. Ἐγεννήθην ἐν Σταυροδρομίῳ, εἰς τὴν συνοικίαν Μνηματάκια, ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ, ἧς σήμερον ἰδιοκτῆτης εἶναι ὁ φίλος μου Εὐστάθιος Εὐγενίδης.

Ἐν παρόδῳ σημειῶ ὅτι ὁ πατήρ μου ταχέως εἶχε προσδεύσει εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός του καὶ εἶχε προχωρήσει μέχρι τοῦ σουλτανικοῦ χαρεμίου τοῦ τότε βασιλεύοντος Σουλτάνου Μαχμούτ. Ἰδίως δὲ ὠνομάσθη ἰατρὸς τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ, νυμφευθείσης μετὰ τοῦ Χαλήλ Τοπάλ Πασᾶ, τότε Καπετάν Πασᾶ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ χωρίον Γαταῦλα ἐθιούρησεν ὁ Πασᾶς ἀπόκεντρον, ἐδήλωσεν εἰς τὸν πατέρα μου τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸ Σταυροδρομίον καὶ, διαταγῇ τοῦ Σουλτάνου, τῷ παρεχωρήθη δωρεὰν ἡ εἰρημένη οἰκία ἐν ἣ ἐγεννήθην, ὡς ἀνωτέρω εἶπον, ἀνήκουσα πρὶν εἰς Ἀρμενίον Καθολικὸν καὶ δημευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ κράτους, ὡς καὶ πλείστα ἄλλαι κατὰ τὴν τότε καταδίωξιν τῶν Ἀρμενίων καθολικῶν. Ἀλλ' ἡ Σουλτανικὴ αὕτη εὐνοία, ὡς καὶ ἡ τοῦ Χαλήλ Πασᾶ, ἐπέπρωτο νὰ γενῆ αἰτία τῆς τότε ἀπελάσεως τοῦ πατρός μου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐίχε κηρυχθῆ τότε ὁ δεύτερος βωσσοτουρκικὸς πόλεμος, ὁ δὲ Πασᾶς ἔμελλε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ ξηράν, ἐπέμεινε δὲ ζητῶν τὸν πατέρα μου ἰατρὸν αὐτοῦ ἰδιαιτέρον κατὰ τὴν ἐκστρατείαν, πρᾶγμα εἰς τὸ ὅποιον ὁ πατήρ μου ἀπηρέσκετο σφόδρα.

Ὁ Πασᾶς ἐπέδειξεν ὀργὴν ἐπὶ τῇ ἀρνήσει τοῦ πατρός μου καὶ, ὡς φαίνεται, ἠπειλήσεν αὐτόν, ὁ δὲ πατήρ μου φοβηθεὶς ἔφυγε μόνος κρυφίως καὶ ἐπιβάς πλοίου ἀνεχώρησεν εἰς Γαῖγάνιον. Μετ' ὀλίγον συνεπῶς ἀνεχώρησε καὶ ἡ μήτηρ μου μεθ' ἡμῶν εἰς συνάντησιν τοῦ πατρός μου. Τοῦτο συνέβαινε, ὑποθέτω, κατὰ τὸ 1831.

Καὶ ἐν Γαῖγανίῳ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ ἦτο λίαν προσοδοφόρον, ἀλλ' ἀφ' ἑνὸς ἡ μήτηρ μου δὲν ἠνείχετο τὸ κλίμα ἐκεῖνο καὶ διαρκῶς ἔπασχεν, ἀφ' ἑτέρου ὁ πατήρ μου εἶχε τὴν ζωηρὰν ἐπιθυμίαν ν' ἀναθρέψῃ ἡμᾶς τοὺς υἱούς του ἐν Ἑλλάδι, τῆς ὁποίας ἡ ἀπελευθέρωσις ἦτο γεγονὸς τετελεσμένον. Διεδόθη δὲ τότε καθ' ὄλον τὸν Ἑλληνισμόν καὶ ἡ φήμη τῆς ἰδρύσεως ἐν Ἀνδρῶ τῆς σχολῆς τοῦ Θεοφίλου Καίρη καὶ πανταχόθεν τῆς δούλης καὶ ἐλευθέρας Ἑλλάδος συνέρρεον ἐκεῖ μαθηταί.

Οὕτως ἀπεφασίσθη ἡ μετανάστευσις τῆς οἰκογενείας εἰς Ἀνδρον, γενομένη τῷ 1834.

Ἀπὸ τῆς εἰς Ἀνδρον ἀφίξεως ἡμῶν ἄρχεται κυρίως ὁ βίος μου. Ἀρχίζω δηλ. νὰ ἐνθυμοῦμαι ἐγὼ αὐτὸς πάντα τὰ κατὰ τὴν οἰκογένειάν μας.

Ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ εἰσῆλθομεν εἰς τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖον. Ἀπὸ τοῦ 1836 εἰσῆχθη εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἑλληνικοῦ ὁ πρεσβύτερός μου ἀδελφός Γεώργιος, ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ 1838. Δέγων ἑλληνικοῦ σχολείου, ἐννοῶ τὸ ἰδιαιτέρον τοῦ Θεοφίλου Καίρη, ὅπου ἐμαθήτευον ἐσωτερικοὶ καὶ ἐξωτερικοὶ μαθηταί, ἄλλως δὲ δημόσιον ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐν Ἀνδρῶ τότε δὲν ὑπῆρχεν.

Ἄν ὄχι οὐδεὶς, ὀλίγιστοι σήμερον πρέπει νὰ ὑπάρχωσι μαθηταὶ ἐπιζῶντες τῆς σχολῆς ἐκεῖνης. Οὐδέποτε δὲ ἔτυχε ν' ἀναγνώσω μετέπειτά τι περὶ αὐτῆς, λίαν πρωτοτύπου καὶ ἀξίας μελέτης, πρὸ πάντων ὡς πρὸς τὸν διευθύνοντα καὶ οὐσιωδῶς «μόνον» διδάσκοντα ἐν αὐτῇ Θεόφιλον Καίρη. Δὲν ἐνθυμοῦμαι εἰς πόσας τάξεις διηρεῖτο ἡ σχολή, ἀλλὰ θετικὸν εἶναι ὅτι ἐμαθήτευον ἐν αὐτῇ παῖδες ἀπὸ 1 ἐτῶν ἡλικίας, ἀλλὰ καὶ 30ετείς ἢ 40ετείς ἄνδρες.

Ἦρχιζε δὲ ἡ ἐκπαίδευσις ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου μέχρι τῆς τετάρτης τῶν σημερινῶν γυμνασίων καὶ ἔτι ἀνωτέρω, διότι εἰς τὴν ἀνωτάτην τάξιν ἐδιδάσκοντο φυσικὴ, μεταφυσικὴ, λογικὴ καὶ θεολογία καὶ ἄλλα φιλοσοφικὰ μαθήματα.

Τὸ μοναδικὸν δέ, καὶ οὕτως εἶπεῖν τεράστιον, εἶναι ὅτι κυρίως διδάσκαλος, καθηγητῆς καὶ συγγραφεὺς τῶν βιβλίων τῶν ἀναγκαιούτων πρὸς διδασκαλίαν, ἀπὸ τῆς γραμματικῆς μέχρι τῶν φιλοσοφικῶν συγγραμμάτων, ἦτο αὐτὸς ὁ Θεόφιλος Καίρης,



μή βοηθούμενος εἰμὴ ἀπὸ ὀλιγίστους ὑποδιδασκάλους διὰ τὰς κατωτέρας τάξεις.

Ἐδίδασκεν ἀπὸ πρωίας μέχρι μεσημβρίας, ἐπὶ 4 ὥρας, καὶ ἀπὸ τῆς 2 μέχρι τῆς 7 μ. μ. ἑτέρας 5 ὥρας. Κατὰ τὸ διάλειμμα τῶν δύο ὥρῶν τῆς ἡμέρας ἐπέβλεπε τὰ τῆς διαίτης τῶν ἐσωτερικῶν μαθητῶν καὶ τὰ τῆς διευθύνσεως τῆς σχολῆς, γευόμενος μεσημβρίαν καὶ ἑσπέραν μετὰ τῶν μαθητῶν.

Τὴν ἑσπέραν μετὰ τὸ γεῦμα, ἀπὸ τῆς 7 μέχρι τῆς 9, ἐπέβλεπε τὴν μελέτην τῶν ἐσωτερικῶν μαθητῶν καὶ μετὰ ταῦτα ἀπεσύρτο εἰς τὸ γραφεῖον, καὶ βιβλιοθήκην του συνάμα, ὅπου ἐμελέτα καὶ συνέγραφε μέχρι τῆς 2 μετὰ τὸ μεσονύκτιον. Κατεκλίνετο δὲ διὰ τὴν ἐγερθῆ τακτικώτατα τῇ 6 π. μ., δηλαδὴ οὐδέποτε ἐπὶ ἑξαετίαν, καὶ ἦν διήρκεσεν ἡ λειτουργία τῆς σχολῆς, οὐδέποτε ἐκοιμήθη πλέον τῶν 4 ὥρῶν καθ' ἡμερονύκτιον, ἐκτὸς ὁσάκις ἠσθένει, τοῦτο δὲ τῇ συνέβαινε σπανίως, ἕνεκα τῆς μεγίστης λιτότητος τῆς τροφῆς του, καὶ τῆς σκληραγωγίας εἰς ἣν αἰετοῦ ὑπέβαλλεν ἑαυτὸν, ὡς ἐβεβαίω.

Κατ' ἐμὲ ἐβοηθεῖτο καὶ ἀπὸ τὴν ἰσχυρὰν αὐτοῦ κρᾶσιν. Ζωηρότατα ἐνθυμοῦμαι τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ πρὸς ὕπνον δωματίου του. Ἐν λίαν στενόχωρον, αὐτόχρημα μοναχοῦ κελλίον, περιέχον μίαν ξυλίνην κλίνην, τῆς ὁποίας τὸ στρώμα καὶ τὸ ἐφάπλωμα περιωρίζοντο εἰς δύο χονδρὰς βελέντζας, καὶ προσκεφάλαιον σκληρὸν δι' ἐρίου πεπληρωμένον, ξυλίνην ἀχρωιάτιστος τράπεζα καὶ μία καθέκλα—οὐδὲν πλέον. Πρασιότιω ἔτι καὶ ὁ ἱερωμένος «τὸ κατ' ἀρχάς» — (μετὰ ταῦτα ἤλλαξε) — καὶ ἑκάστην Κυριακὴν καὶ τὰς δεσποτικὰς ἑορτάς, αὐτὸς οὗτος ἐτέλει τὴν θείαν λειτουργίαν καὶ ἐδίδασκε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

Αὐτὸς συνώδευε τοὺς μαθητὰς του κατὰ τὰς ἑορτάς εἰς τοὺς περιπάτους καὶ τοῖς ἔδιδε μαθήματα διαφόρων γυμναστικῶν παιγνίων· ὅχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἑορτάς τῆς Ἀπόκρεω ἐγύμναζε τοὺς μαθητὰς εἰς παραστάσεις δραματικῶν, ἦν πολλὰ νομίζω καὶ συνέγραφεν, ἐκτελουμένων, ἐκ τῶν ἐνόντων ἐννοεῖται, ἐντὸς τῆς σχολῆς. Αὐτὸς ἐσχεδίαζε καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιβλεψὴν του κατεσκευάζοντο αἱ προσήκουσαι θεατρικαὶ ἐνδυμασίαι. Ἀκόμη καὶ κατὰ τὰς παραστάσεις ὡς ὑποβολεὺς ἐχρησίμευεν. Οὕτω δὲ ὅχι μόνον οἱ ἐσωτερικοὶ μαθηταὶ διασκεδάζοντες ἐμορφούντο,

ἀλλὰ καὶ οἱ ἐξωτερικοὶ προσκαλούμενοι συνδιεσκέδαζον καὶ ἐλησιμόνουν ὅπως οὖν τὰ βάσανα, ὅσα ὑφίσταντο διαβιοῦντες ἐν νήσῳ, ὅπου πάντα τὰ μέσα, καὶ τροφῆς καὶ κατοικίας ἀκόμη, κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἦσαν... ὡς εἶπω ἀρχαῖκά.

Οἱ πολυάριθμοι ἐξωτερικοὶ μαθηταὶ οἱ τότε συρρέοντες ἐκ τῶν ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ Μικρᾶς Ἀσίας Ἑλλήνων, ἐλευθέρων καὶ μὴ, ἔδει νὰ εὕρωσι κατοικίαν. Καὶ πῶς; Ἐσχημάτιζον ὀμίλους καὶ ἐνοικίαζον οἰκίσκον, τοῦ ὁποίου ὁ ἰδιοκτήτης ἢ περιωρίζετο εἰς κατώγειον τῆς οἰκίας του, ἢ μετενάστευεν εἰς τὴν ἐξοχὴν. Ἰκεῖ ἕκαστος κατελάμβανε μίαν γωνίαν δωματίου καὶ ἔλυε τὴν κλινοστρωμνὴν, ἣν μετ' ἑαυτοῦ εἶχε φέρει ἐκ τῆς πατρίδος του, καὶ ἐξήπλωνεν αὐτὴν κατὰ γῆς. Ἐτοποθέτει παραπλεύρως τὴν «κασέλαν» του, ἣτις ἐχρησίμευε καὶ ὡς τράπεζα καὶ ὡς κάθισμα καὶ—ἐννοεῖται—καὶ ὡς ἐρμάριον τῶν φορεμάτων του. Μία ξυλίνη τράπεζα, ἐν τῇ μέσῳ ἄλλου δωματίου, ἄδαφος, ἦτο κοινὸν κτῆμα τῶν συνοίκων· καὶ τρεῖς ἢ τέσσαρες, ἀρχαῖκαί καὶ αὐταὶ καθέκλαι ξύλιναί, ἀπετέλουν κάποτε πολυτελεῖ ἐπίπλωσιν, εὐπόρων δῆθεν καὶ ἀνετιώτερον δαιτωμένων μαθητῶν. Οἱ πλεῖστοι τῶν μαθητῶν ἐγευματίζον ἐν συσιτίῳ, ἀπαξ τῆς ἡμέρας, προετοιμάζοντες λιτὸν γεῦμα «μὲ μαγειρεῦμα». Ἐἰς δὲ τῶν συγκατοίκων ἐναλλάξ ἐχρησίμευεν ὡς μάγειρος, διαθέτων ὡς σκεύη μαγειρικὰ ἐν πῆλινον ἀγγεῖον καὶ μίαν ἐσχάραν, ἔστιν ὅτε καὶ ἐν «τηγάνι».

Ὅλα ταῦτα ἐνθυμοῦμαι ζωηρῶς, ὡς ἂν ἦσαν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου ἀκόμη σήμερον, διότι ἀπὸ τῆς εἰσόδου μου, ὡς προεῖπον, εἰς τὴν ἑλληνικὴν σχολὴν μ' ἔστελλον οἱ γονεῖς μου ἐπὶ δύο ὥρας τῆς ἡμέρας εἰς μαθητὴν ἀνωτέρας τάξεως. Δὲν ἐνθυμοῦμαι τὸ ὄνομά του, ἐνθυμοῦμαι μόνον ὅτι ἦτο ἀνὴρ ὠρίμου ἡλικίας σχεδὸν τεσσαρακοντούτης, φέρων «τζουμπέδες», προερχόμενος ἐκ τῆς νήσου Κῶ καὶ ὀνομαζέτο Κωνσταντῖνος. Οὗτος εἶχε συνοίκους ἄλλους τρεῖς ἢ τέσσαρας μαθητὰς, μὲ ἐχρησίμευε δὲ ὡς προγυμναστῆς τῶν μαθημάτων μου καὶ κατ' ἡμέραν ἤμεγν μάρτυς τῶν ἀνω περιγραφόμενων περὶ διαβιήσεως τῶν τότε ἐν Ἀνδρῶν μαθητῶν. Οἱ μᾶλλον εὐποροὶ μαθηταὶ εὗρον μετὰ τινὰ καιρὸν καταφύγιον εἰς συσταθὲν ἐστιατόριον καὶ καφενεῖον καὶ ζαχαροπλαστεῖον φέρον τὴν ἐπιγραφὴν: Ξενο-

δοχεῖον ὁμοῦ τε καὶ λέσχη, ὅπου ἐπιωσθήποτε εὕρισκον τροφήν ἑτοιμὴν καὶ ἀπηλλάσσοντο τῆς προεκτελλείσης ἐλεεινότητος.

### Ε'

Ἡ οἰκογενειακὴ ἡμῶν ζωὴ ἐν τούτοις ἦτο πᾶν ἄλλο ἢ πολυτελής. Συγκρινομένη ὁμοίως πρὸς τὴν τῶν ἐγγχωρίων, καὶ δὴ τῶν ἀρχόντων, ἦτο καθ' ὅλα ἡγεμονικὴ, οὕτως εἶπεν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ πατρικὸς μου οἶκος ἦτο τὸ καταφύγιον παντὸς ξένου παρεπιδήμου καὶ πολλῶν μαθητῶν, οἵτινες ἐναλλάξ προσκαλούμενοι εἰς τὸ γεῦμά μας κατὰ τὰς ἑορτάς καὶ ἄλλας ἐπισήμους ἡμέρας προσεπάθουν νὰ λησιμονήσουν τὰς στερήσεις, ὅσας ὑφίσταντο ἐν γένει πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ σπουδάσωσι παρὰ τῷ Θεοφίλῳ Καίρῳ, τῷ μόνῳ τότε ἐπιφανεῖ διδασκάλῳ.

Οἱ ἄνδριοι τότε διηροῦντο εἰς τρεῖς τάξεις: εἰς ἄρχοντας, εἰς πλοιοκτῆτορας καὶ εἰς μικρεμπόρους, ναυτικούς, γεωργούς καὶ λοιποὺς μικροὺς ἐπαγγελματίας.

Ἄρχοντες ὠνομάζοντο οἱ κτηματῆραι καὶ δὴ γαιῶν ἀσκεπῶν καὶ περιβολίων. Οὗτοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κατήκουν τὴν ἐν ἐνὶ τῶν κτημάτων αὐτῶν οἰκίαν, «πύργον» ὀνομαζομένην, λείψανον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῆς Γενουησιακῆς κυριαρχίας καὶ καταγωγῆς τῆς Ἄνδρου. Ἐνθουμοῦμαι καλῶς τοὺς δύο πύργους δύο Καίρηδων εἰς τὸ χωρίον Μεσαριά, ἐνὸς Καμπάνη εἰς τὸ χωρίον Ποίκια, καὶ ἐνὸς ἄλλου εἰς τὸ χωρίον Λάμυρα. Ἐν τῇ πόλει δὲν ἐνθουμοῦμαι κατοικοῦντα εἰμὴ τὸν Κονδύλην, εἰς οὗ καὶ τὴν οἰκίαν ἐνοικιασθεῖσαν ἡμῖν κατοικοῦμεν. Ἄλλ' ὁ Κονδύλης οὗτος ἐθιουρεῖτο παρελακτος εἰς τὴν χορείαν τῶν ἀρχόντων, καθ' ὃ νυμφευθεὶς ἀρχόντισσαν ἐκ τοῦ γένους τῶν Δαπόντηδων. Αὐτὰ ταῦτα τὰ ὀνόματα ἐμφαίνουσι τὴν ἰταλικὴν καταγωγὴν: Cairi, Daronte, Campani κλπ.

Οἱ εἰρημένοι ἄρχοντες καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας διετήρησαν τὰς ἐπισήμους θέσεις καὶ «κοτζαμπασήδες» ὠνομάζοντο, καὶ ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν εὕρισκέ τις ἴχνη ἐπίπλων μεσαιωνικῶν ἀπηρεχαιωμένων, ἐννοεῖται, ἀλλὰ ποιᾶς τινος ἀξιοπρεπείας. Πρὸ πάντων εὕρισκέ τις τὴν ἀφθονίαν τῶν πρὸς πόσιν καὶ βρώσιν ἐπιτηδείων, προερχομένων ἐκ τῶν προϊόντων τῶν κτημάτων αὐτῶν,

ἀπὸ τῶν ὀσπίων ἐπορίζοντο καὶ τὰ χρηματικὰ αὐτῶν εἰσοδήματα, οὐδεμίαν ἄλλην ἐργασίαν ἢ ἐπάγγελμα ἔχοντες αὐτοὶ τε καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν. Οὔτε καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων αὐτῶν κατεγίνοντο, ἀλλὰ τὰ παρεχώρουν ὑπὸ ἄρους βαρυτάτους διὰ τοὺς χωρικοὺς καλλιεργητάς, οἵτινες ἦσαν αὐτόχρημα κατὰ κληρονομίαν ὑποκείμενοι εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀρχόντων, «κολλῆγοι» καλούμενοι, ἀπὸ τοῦ ἰταλικοῦ βεβαίως collega.

Ὁλόκληρον μελέτην ἠδύνατο νὰ γράψῃ τις ἐπὶ τῶν τότε ἐθίμων καὶ ἠθῶν τῶν ἀρχόντων τούτων, ἀλλ' οὗτος δὲν εἶναι σήμερον ὁ σκοπός μου, καὶ περιορίζομαι εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν τοῦ βίου αὐτῶν ἐν συντομίᾳ, καὶ τοῦτο καθ' ὅσον σχέσιν ἔχουσι μὲ τὰ κατ' ἐμὲ καὶ τοὺς περὶ ἐμέ. Παρατηρῶ μόνον ὅτι σήμερον ἐκ τῶν ἀρχοντικῶν ἐκείνων καὶ εὐπόρων τότε οἰκογενειῶν οὐδεμία πλέον ὑφίσταται εὐποροῦσα, μετὰ πάροδον ἐξήκοντα περίπου ἐτῶν, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον τοῦ καταμελισμοῦ τῶν περιουσιῶν ἐκ θανάτου καὶ κληρονομίας. Αἱ κτηματικαὶ περιουσίαι διενεμήθησαν εἰς πολυαρίθμους κατιόντας, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀέργους, οὗτοι δὲ ἐκ βιωτικῶν ἀναγκῶν ἐπειγόμενοι τὰς μετεβίβασαν εἰς τρίτους, καὶ βαθμηδὸν οἱ υἱοὶ τῶν υἱῶν αὐτῶν κατέστησαν πτωχοὶ καὶ ἡ γενεὰ τῶν ἀρχόντων ἐξέλιπεν, ὁμοῦ δὲ μὲ αὐτοὺς καὶ ὁ «τζουμπές», περιβολὴ μὴ ἐπιτρεπομένη τότε εἰμὴ εἰς ἄρχοντας καὶ οὐσα τὸ διακριτικὸν αὐτῶν καθ' ὅδον σημεῖον.

Εἰς μόνους τοὺς οἴκους τῶν ἀρχόντων τότε ἦτο δυνατόν νὰ παραστῇ τις εἰς γεύματα καὶ χορούς. Ἐὰ γεύματα ἦσαν συνηθέστερα κυρίως κατὰ τὸ θέρος, ὅποτε οἱ ἄρχοντες, κατοικοῦντες, ὡς εἶπον, τοὺς «πύργους» τῶν τοῦς ἐν τοῖς χωρίοις, προσεκάλουν ἐκάστοτε καὶ ἀμοιβαῶν ἐκεῖ κατὰ τὰς Κυριακάς καὶ ἑορτάς τοὺς συγγενεῖς καὶ λίαν οἰκέλους εἰς γεύματα. Οἱ δὲ χοροὶ δὲν ἐδίδοντο εἰμὴ ἐπὶ τελέσεσι γάμων, καὶ τοῦ χοροῦ προηγείτο συμπόσιον, ὅχι πλέον γεῦμα ὡς ἀνω ἀνέφερα. Εἰς τὰ γεύματα καὶ τὰ συμπόσια τῶν ἀρχόντων οὐδεὶς τῶν ἀστῶν προσεκαλεῖτο, οὔτε ξένος ἀκόμη, ἐὰν δὲν ἀνήκεν εἰς κοινωνικὴν τάξιν ἀνωτέραν τῆς μεσαίας. Ἡ οἰκογένειά μας, ἕνεκα τοῦ ἰατρικοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ πατρὸς μου, ὅχι μόνον ἀπετέλει ἐξαίρεσιν καὶ προσεκαλεῖτο συνεχέστατα καὶ εἰς γεύματα καὶ εἰς συμπόσια καὶ εἰς γάμους, ἀλλὰ τῇ ἐπεφυλάττοντο καὶ ἐξαι-

ρετικά περιποιήσεις, οίον τὸ νὰ πέμπωνται ἐπίτηδες ἐκ μέρους τοῦ Ἀμφιτρώωνος ἡμίονοι, φέροντες πολυτελή φάλαρα πρὸς μεταφορὰν ἡμῶν, διότι προσεκαλούμεθα πανοικεῖ.

Μεθ' ὄλην τὴν τότε μικρὰν ἡλικίαν μου ζωηρότατα ἐνθυμοῦμαι τὰ κατὰ τὰς ἐορτὰς ταύτας καὶ δὴ τῶν γάμων καὶ συμποσίων. Ἐὰ φαγητὰ ἦσαν ἀφθονώτατα μέχρις ὑπερβολῆς, συνιστάμενα ἀπὸ τεσσάρων καὶ πέντε εἰδῶν ἑκάστης ποικιλοτρόπως διασκευασμένους, ἀπὸ πέντε καὶ ἕξ εἰδῶν φαγητὰ ἐκ κρεάτων παντοίων (οὐδέποτε βοείου). Ἐὖ χοιρίδιον ὀπτὸν εἰς ὄβελόν ἦτο ἐξαιρετόν· ἔπειτα παντοῖα «πουλερικά» καὶ πτηνὰ κυνηγίου κατόπιν πολυάριθμα γαλακτερά, ἐπίσης πλείστων εἰδῶν γλυκίσματα κλπ. Ἐννοεῖται ὅτι τὰ ἐδέσματα ταῦτα ἠρθεύοντο διὰ πολυειδῶν οἴνων, τῶν ὁποίων τὴν ποιότητα δὲν μοι ἐπέτρεπεν ἡ ἡλικία μου νὰ διακρίνω. Ἐνθυμοῦμαι μόνον ὅτι λευκοὺς ὀλιγίστους μετεχειρίζοντο καὶ τούτους γλυκεῖς καὶ εὐόσμιους, ἰδίως διὰ τὰς κυρίας. Οἱ δὲ ἐν γενικῇ χρήσει ἦσαν ἐρυθροὶ ἢ μᾶλλον μαῦροι, ὡς ἐκεῖ ἀπεκαλοῦντο δικαίως, διότι ἔβαφον τὸ ποτήριον ὡς ἡ μελάνη καὶ ὑποθέτω ὅτι καὶ τὸν στόμαχον ἠὰ ἔβαφον....

Ἐὖ δηρικόν, οὕτως εἶπεῖν, τῶν συμποσίων ἐκείνων μοι ἐνετυπώθη βαθέως καὶ, πάσης περιστάσεως θαλλείσης, εὐχαριστοῦμαι εἰς τὴν ἀφήγησιν αὐτῶν: Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς τραπέζης ἐκάθητο ὁ ἄρχων τῶν ἀρχόντων, ὁ πρεσβύτερος, ὅστις ἐλάμβανε τὸν τίτλον τοῦ «κουμάνδου» (ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ *comando*). Οὗτος ἐπρότεινε τὰς προπώσεις κατὰ τὴν σειράν τῆς ἱεραρχίας ἐκάστου τῶν συνδαιτυμένων. Ἐὖ τυπικὸν τῶν προπώσεων περιορίζετο εἰς τὸ «νὰ σ' εἴρω ἄρχων δεῖνα». Πρόποσις δὲν ἐφέρετο ἂν καλῶς ἐνθυμοῦμαι ὑπὲρ κυριῶν οὐδέποτε, ἄγαμοι δὲ κόραι οὐδέποτε εἰς συμπόσιον παρεκάληντο, ἔχουσαι ὅλαί αἱ παροῦσαι τὴν ἐντολήν νὰ ὑπηρετῶσι τοὺς συμποσιάζοντας καὶ ἐκτελοῦσαι οὕτω χρέη «σερβιτόρων». Ἡ διάρκεια τῶν συμποσίων αὐτῶν ἦτο κατ' ἐλάχιστον τριῶν ὡρῶν, κάποτε καὶ ἕξ, ἐπειδὴ δὲ αἱ προπώσεις ἤρχιζον ἀπὸ τῶν πρώτων φαγητῶν καὶ ἐπανελαμβάνοντο συνεχῶς διὰ κυπέλλων πλήρων μέχρι στεφάνης ἀπὸ τῶν γενναιοτάτων ἐκείνων οἴνων (ἔθος δὲ ἦτο τὸ κύπελλον ἐκάστοτε νὰ κενοῦται), ἐπόμενον ἦτο βαθμιγδὸν πολλοὶ τῶν παρακαθημένων νὰ καταλίπωσι τὰς τάξεις των ὡς ἀπόμαχοι

καὶ ἠραιοῦντο αἱ θέσεις. Ἦθελον δὲ νομίζω συντόμως ἀραιοῦσθαι εἰς τρόπον καθιστῶντα ἀναγκαίαν τὴν διάλυσιν τοῦ συμποσίου, ἂν οἱ πλείστοι δὲν μετεχειρίζοντο τὴν μέθοδον τῶν ἀρχαίων ῥωμαϊκῶν συμποσίων. *Uonitorio* ὑπῆρχεν, ὡς γνωστόν, ἐν ταῖς ῥωμαϊκαῖς ἀρχοντικαῖς οἰκίαις ὠρισμένον, καὶ οὕτως ἠδύναντο ἐλαφρυνόμενοι νὰ ἐπανέρχωνται εἰς τὰς τάξεις των.

Οἱ χοροὶ ἦσαν κάπως προσιτώτεροι εἰς τὴν μεσαίαν τάξιν, προσκαλουμένων εἰς αὐτοὺς καὶ μὴ ἀρχόντων, ἀλλὰ μετ' αὐστηρὰν ἐκλογὴν. Ἦρχιζον δὲ τὴν ἐσπέραν καὶ ἐξηκολούθουν μέχρι πρωίας. Ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἐπὶ διήμερον καὶ τριήμερον, προσλαμβάνομένων δύο, τριῶν καὶ τεσσάρων ομάδων μουσικῶν, οὕτως ὥστε μετὰ τὴν κόπωσιν καὶ μετάβασιν πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν δύο ομάδων νὰ ἐξακολουθοῦν αἱ ἄλλαι δύο. Οὕτω καὶ οἱ προσκεκλημένοι καὶ οἱ χορευταὶ ἐπηγγαινοῦντο. Αἱ μουσικαὶ, δῆθεν, ομάδες περιοριζόμεναι εἰς δύο μουσικοὺς (ἐνὸς «βιολιτζῆ» καὶ ἐνὸς «λαουτάρη») ὠνομάζοντο «παιγνίδια» καὶ ὅταν ἤθελον νὰ εἰποῦν ὅτι ὁ γάμος εἶναι μέγας, ἔλεγον «ἔχουν δύο ζυγιάς παιγνίδια». Ὁ χορὸς τοῦ τόπου ἦτο ὁ συρτὸς παρακολουθούμενος ἀπὸ τὴν *louga*, ὅποτε δηλ. ὁ κύκλος τῶν χορευτῶν ὑπεχώρει εἰς ἕν μόνον χορεῦσον ζευγος ἐπιδεικνύον τὴν χορευτικὴν του ἱκανότητα. Ἐννοεῖται ὅτι συνάμα ἐπεδεικνύετο καὶ τὸ κάλλος τῆς χορευτρίας, τὸ ὁποῖον οἱ «παιγνιδιάτορες» ἐξῆρον διὰ διστίχων ἐγκωμιαστικῶν, τῶν ὁποίων ἀφθονόν οὗτοι κατεῖχον συλλογὴν καὶ δὴ οἱ διακρινόμενοι ἐξ αὐτῶν.

Παρεξέβην εἰς ἀφήγησεις ἔστω καὶ συντόμους τοῦ ἐν Ἀνδρῶν βίου, ἀλλὰ γνωστόν εἶναι τὸ αἶσθημα τοῦ ἀναπολεῖν τὰς ἐντυπώσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Ἀνεξαρτήτως τῶν ἀρχοντικῶν διασκεδάσεων, ὁ βίος ἀνδρῶν καὶ παιδῶν καὶ κατὰ συνέπειαν ὁ ἰδικὸς μου οὐδὲν τὸ ἐνδιαφέρον παρουσιάζουσιν. Ὡς πανταχοῦ, τῶν μικρῶν καὶ ὀλίγων ἀνεπτυγμένων κοινωνιῶν ἡ ζωὴ ἦτο μονότονος καὶ αἱ διασκεδάσεις τῶν παιδῶν φυσικαί, οἷον ἐκδρομαὶ εἰς τὰ περιβόλια, παιγνίδια, τρεξίματα, πηδήματα, καλυμθήματα κατὰ τὸ θέρος καὶ λοιπά, τὰ ὁποῖα καὶ δὲν ἠδυνάμην ἀκριβῶς νὰ παρακολουθῶ ὡς ἐκ τῆς ἀνέκαθεν ἀσθενικῆς κράσεώς μου.

Ἔξεται συνέχεια

## ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΑΙ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ

Ἐάν ἠδύνατο νὰ συνταχθῆ ἀπολογισμὸς τῆς ἐργασίας τῆς προερχομένης ἐκ γυναικείου χειρῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὰ δεδομένα ἠθέλον ἐκπλήξῃ. Ἐἴνε πολὺ περισσότερον παράγων ἐργασίας ἢ Ἑλληνίς παρ' ὅσον κοινῶς πιστεύεται, καταλαμβάνει δὲ ὄλον ἐν θέσιν σπουδαιότεραν εἰς τὴν ἐθνικὴν παραγωγὴν. Κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσιπενταετίαν αἱ γυναῖκες ἐπετέλεσαν πρόδον σημαντικωτέραν τῶν ἀνδρῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγραιμμάτων κατὰ μεγάλην ἀναλογίαν ἠλαττώθη, καὶ τὸ ποσὸν τῆς ἐπιτελουμένης ἐργασίας ἠυξήθη, ἐπεξετάθη δὲ αὕτη καὶ ἐπὶ τῶν κλάδων τῶν προσηρμοσμένων πρὸς τὴν γυναικείαν ἰδιοφυΐαν.

Ὁ περιορισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀγραιμμάτων γυναικῶν ἐπηκολούθησεν ἐκ τῆς διαδόσεως τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Τὸ Κράτος εἰργάσθη τόσον πολὺ διὰ τὴν διάδοσιν, ὅσον ὀλίγον διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ συστήματος τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἡ ἀναλογία τῶν ἀγραιμάτων ἐπὶ τοῦ ὅλικου ἀριθμοῦ τῶν γυναικῶν φέρει τὴν Ἑλλάδα εἰς θέσιν ταπεινὴν μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων Κρατῶν τῆς Ἑυρώπης<sup>1</sup>. Δὲν εἶνε ὀλιγώτερον βέβαιον ὅμως ὅτι οὐσιωδῶς ἠλαττώθη ἢ ἀναλογία αὕτη καὶ ὄλον ἐν βαίνει εἰς ἐλάττωσιν μεγαλητέραν. Δέον ἄλλως νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἢ ἀναλογία αὕτη ὀφείλεται καὶ εἰς τὸ εἶδος τοῦ ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ, ὃ ὁποῖος κατὰ τὰ τέσσαρα πέμπτα εἶνε ἀγροτικὸς. Ἡ ἐπελθοῦσα ἐλάττωσις εἰς τὴν ἀναλογίαν τῶν ἀγραιμάτων ἐσημειώθη κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν ἀστικὸν γυναικείον πληθυσμὸν, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπάγονται καὶ αἱ ἐργάτιδες τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς χειροτεχνίας. Αἱ ἐργάτιδες αὗται κατέρχονται εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐργασίας ὄλον ἐν μὲ πληρέστερα ἐφόδια ἐκπαιδεύσεως καὶ

μορφώσεως καὶ ἀποβαίνουν σπουδαιότερος παράγων ἐργασίας.

Τὸ ποσὸν τῆς ἐπιτελουμένης ἐργασίας ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἠυξήθη ἀφ' ἑνός, ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἠνοίχθη δι' αὐτὰς τὸ στάδιον τῆς βιομηχανικῆς ἐργασίας, ἀφ' ἑτέρου, διότι αἱ ἐκ τῆς γεωργικῆς κρίσεως ἀνάγκαι ἀπειμάκρυναν τοὺς ἀνδρας ἐκ τῆς καλλιεργείας τῶν ἰδίων ἀγρῶν καὶ, ὅσους δὲν ἔτρεψαν εἰς τὴν μετανάστευσιν, ὤθησαν εἰς τὴν ἀναζήτησιν ἡμερομισθίου ἐργασίας, συνήθως μακρὰν τῆς οἰκογενειακῆς στέγης. Ἐἴς τὰς ἀγρότιδας ἀπέμεινε τὸ βάρος τῆς ὅλης καλλιεργείας καὶ διὰ τὸ εἶδος ἀκόμη, τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ τοὺς μυῖθους ἀνδρικοὺς βραχίονας. Αἱ Ἑλληνίδες χωρικαὶ συνεισφέρουν σημαντικώτερον ποσὸν ἐργασίας εἰς τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν τῆς χώρας, χωρὶς νὰ εἶναι ἀπηλλαγμέναι τῶν ἰδίως γυναικείων ἐργασιῶν, αἱ ὁποῖαι, ὅσον ἀρχέγονος καὶ ἂν εἶνε ἢ συγκρότησις τῆς ἀγροτικῆς οἰκογενείας, δὲν ἀποτελοῦν μικρὸν ποσὸν ἐργασίας οὔτε μικρὸν βάρος μεριμνῶν.

Αἱ χωρικαὶ αἱ οὕτως ἐργαζόμεναι ἀποτελοῦν τὰ 80 % τοῦ ὅλου γυναικείου πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἤτοι ἀνέρχονται εἰς 1,008,200 ἐπὶ τοῦ ὅλικου ἀριθμοῦ τοῦ ἠήλεος πληθυσμοῦ, ὑπολογιζομένου εἰς 1,260,000 ψυχάς. Αἱ ὑπόλοιποι 250,000 ἀποτελοῦνται ἀπὸ μέλη τῆς ἀνωτέρας καὶ μέσης κοινωνικῆς τάξεως, ἀπὸ πολὺ ὀλίγας μετερχομένας ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα, ἀπὸ τὰς δημοσίας ὑπαλλήλους (διδασκαλίσσαις, ἐπιστατρίαις κ.τ.λ.), ἀπὸ ἐργάτιδας τῆς βιομηχανίας καὶ χειροτεχνίας καὶ ἀπὸ ὑπηρετρίαις. Ἐκ τούτων αἱ στερούμεναι πόρου ἐργασίας ἀναλόγου πρὸς τὴν κοινωνικὴν τῶν θέσιν εἶναι αἱ ἀνήκουσαι εἰς τὴν λεγομένην μέσην ἀστικὴν τάξιν. Πόσον ὅμως ἀσήμαντος σχετικῶς εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν γυναικῶν τούτων, διὰ τὰς ὁποίας ἀποβαίνει δυσχερὴς ὁ πορισμὸς ἐργασίας, ἵσπε νὰ θεωρήσωμεν ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα βαρύνεται ὀλιγώτερον δι' ἐργασίας ἢ γυνή;

Διὰ τὰς γυναῖκας τῆς τάξεως αὐτῆς ἠνοίχθησαν εἰς τὰ κράτη τῆς Δυτικῆς Ἑυρώπης κλάδοι ἐργασίας καὶ ἔγειναν δεκταὶ γυναῖκες εἰς ταχυδρόμεια, τηλεγραφεία, τηλεφωνεῖα, Ἰραπέζας καὶ πλείστας ἄλλας δημοσίας καὶ ἰδιωτικὰς ὑπηρεσίας. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ἀκόμη αὐτῆς ἤρχισε νὰ κερδίζῃ τόπον ἢ ἑλληνίς καὶ ἢ δημοσία ὑπηρεσία διὰ τῶν ὑπὸ τὴν ψῆφον τῆς Βουλῆς ταχυ-

<sup>1</sup> Ἐπὶ 1000 γυναικῶν εἶναι ἀγράμματοι εἰς τὴν Ἑλλάδα 872, εἰς δὲ τὴν Σουηδίαν 179.

δρομικῶν νομοσχεδίων ἤνοιξεν εὐρύτερον κάπως τὸ στάδιόν της καὶ εἰς τὰς γυναῖκας. Δὲν θὰ βραδύνη ἢ ἐποχή, καὶ ἦν καὶ εἰς ἄλλους δημοσίους κλάδους καὶ εἰς ἰδιωτικὰς ὑπηρεσίας θὰ γίνη δεκτὴ ἢ γυνὴ ὑπὸ τὴν ἰδίαν πίεσιν καὶ τὴν ἰδίαν ἀνάγκην, ὑπὸ τὰς ὁποίας καὶ ἀλλαχοῦ ἤνοιξε τὸν αὐτὸν δρόμον τῆς ἐργασίας.

Εἶναι μωρὸν νὰ λέγεται ὅτι ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν φύλων καὶ ἢ παρ' ἡμῖν Θεσιθέρια θὰ ἐπιφέρῃ ἀνακοπὴν εἰς τὴν δρμὴν, μετὴν ὁποίαν ἡ Ἑλληνὶς βαίνει πρὸς τὴν κατάκτησιν νέων σταδίων ἐργασίας. Οὐτε δύναται νὰ ἀντιστῇ τι εἰς τοῦτο, διότι οὐδὲν εἶναι κραταιότερον τῆς εὐρύστου βροπῆς πρὸς τὴν ἐργασίαν οὔτε ἀντιμαχόμενον συμφέρον ὑπάρχει, διότι ἡ ἐργαζομένη γυνὴ θὰ ἀνακουφίσῃ τὸν ἄνδρα καὶ ἡ προσθήκη χειρῶν εἰς τὴν παραγωγὴν αὐξάνει τὸν πλοῦτον χωρὶς νὰ περιορίσῃ τὸ στάδιον τῆς ἐργασίας. Οὕτω καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, ἀπὸ τῆς ὁποίας μόνον ὑστερεῖ ἡ γυναικεῖα ἐργασία εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ ὅροι βαθμιαίως διαρρυθμίζονται, ὥστε νὰ κατακτήσῃ ταχέως κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δικαίου ἡ γυναικεῖα ἐργασία δικαίωμα ἰσότητος. Ἐφ' ὅσον ἡ γυνὴ εἰς κλάδον τινὰ ἐργασίας δύναται νὰ προσφέρῃ τὴν ἰδίαν ἢ καὶ ἀρτιωτέραν ἀκόμη ὑπηρεσίαν τοῦ ἀνδρός, ἐφ' ὅσον ἔχουσα τὴν ἰκανότητα ταύτην δύναται καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀφιερωθῇ, ὁ συστηματικὸς ἀποκλεισμὸς της ἀποτελεῖ ἀδίκημα καὶ εἶναι τὸ τελευταῖον ἔγνος τῆς ἀνδρικῆς δεσποτείας, ἡ ὁποία ἀκατασχέτως θὰ κύψῃ ὑπὸ τὸ δρμητικὸν πνεῦμα τῶν νέων ἰδεῶν.

Πρόδηλον ἐκ τούτων ὅτι μόνον διὰ λίαν περιορισμένην κατ' ἀριθμὸν τάξιν τοῦ γυναικείου πληθυσμοῦ ὁ περιορισμὸς ἐργασίας εἶναι περιορισμένος, ἀλλὰ καὶ ἡ τάξις αὕτη ὀλονέν ἐπεκτείνῃ τὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας της. "Ὅθεν δὲν εἶναι ἀκριβὲς νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ Ἑλληνὶς ὑστερεῖ εἰς τὴν ἐργασίαν. Ἀντιθέτως, ἐργάζεται ἐνίοτε μέχρις ὑπερκοπιύσεως χωρὶς νὰ ἔχη ὡς ἀλλαχοῦ ἀνεγνωρισμένα ἐξ ἐθίμου ἢ κοινωνικῆς τάξεως δικαιώματα οὐδὲ ἐλευθέραν διαχείρισιν καὶ τοῦ μικροτέρου ποσοῦ ἐκ τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἰδίας ἐργασίας.

Οἱ ὅροι ὑπὸ τοὺς ὁποίους εὐρίσκειται ἡ γυναικεῖα ἐργασία εἶνε δυσμενεῖς. Ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς ἐργασίας της κυριαρ-

χεῖ πανταχοῦ, ἰδίως εἰς τὰ βιομηχανικὰ ἐργαστήρια. Πρὸ δέκα πέντε ἐτῶν εἰς τρεῖς μόλις χιλιάδας ἀνήρχοντο αἱ γυναῖκες αἱ ἐργαζόμεναι εἰς τὴν μεγάλην βιομηχανίαν· σήμερον ὁ πληθυσμὸς τῶν ἐργατῶν τῆς μεγάλης βιομηχανίας ἀνήλθεν εἰς εἴκοσι χιλιάδας, ἐκ τῶν ὁποίων ὀκτὼ χιλιάδες εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ πέντε χιλιάδες εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐφ' ὅσον αὐξάνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν τούτων, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἐργασία τῆς γυναικὸς γίνεται ἐπικρατεστέρα καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἀναγνωρίζονται τὰ δίκαια τῆς ἐργασίας αὐτῆς. Αἱ ἀποκτήσασαι δεξιότητα εἰς τὴν ἐργασίαν γυναῖκες ἀμείβονται ἰκανοποιητικῶς. Ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς ἐργασίας γίνεται ἐπὶ τῶν μαθητευομένων, τῶν ἀκαταρτίστων ἢ τῶν ἀπασχολουμένων εἰς ἀπλὴν καὶ μηχανικὴν ἐργασίαν ἐργατῶν. Οἱ γυναικεῖαι βραχίονες προσφέρονται καὶ ὁ ἐργοδότης, ἐπιωφελούμενος τῆς προσφορᾶς, περιώρισε τὴν ἀμοιβὴν εἰς τὸ κατώτερον σημεῖον καὶ πέραν τοῦ ὀρίου τῆς ἀπολαυῆς τῶν πρὸς ζωάρκειαν, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ κατώτατον διὰ τὸ ἀνδρικὸν ἡμερομίσθιον. Τὰ κλωστήρια καὶ τὰ ὑφαντήρια εἶναι ἰδίως αἱ ἀπασχολοῦσαι τὰς γυναικείας χεῖρας βιομηχανίαι, εἶναι ἄλλως ὁ κλάδος τῆς γυναικείας ἰδιοφυίας. Ἡ πιλοποιία, ἡ χαρτοποιία, ἡ φακελοποιία καὶ ἄλλα μικροτέρας σημασίας ἐργαστήρια δίδουν ἐπίσης ἐργασίαν εἰς γυναῖκας. Ἀλλὰ μεγάλα εἶδη βιομηχανίας παρέχοντα εἰς ἄλλας χύρας ἐργασίαν εἰς γυναῖκας, ὅπως αἱ δαντέλλαι εἰς τὴν Βενετίαν, τὰ ἔτοιμα ἐνδύματα εἰς τὴν Βιέννην, τὰ τεχνητὰ ἄνθη καὶ τὰ μύρα εἰς τοὺς Παρισίους, τὰ βαμβακοκλωστήρια εἰς τὸ Λονδίνον, τὰ παιδικὰ ἀθύρματα εἰς τὴν Νυρεμβέργην, ἡ μεταξουργία εἰς τὸ Λυόν, ἡ σιγαροποιία εἰς τὴν Αἴγυπτον, δὲν ὑπάρχουσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ χύρα δὲν εἶναι βιομηχανικὴ. Αἱ ὑπάρχουσαι βιομηχανίαι δὲν εὐρίσκονται εἰς κατάστασιν ἀνθηρᾶν. Ζῶσι τὴν τεχνητὴν ζωὴν τῶν προστατευτικῶν μέτρων καὶ ὑπέστησαν κλονισμὸν αἱ πλεῖστοι ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ συναλλάγματος.

Ἡ μικρὰ βιομηχανία ἀπασχολεῖ περισσότερον τὰς γυναῖκας. Ἀλλ' εἰς τὴν βιοτεχνίαν καὶ ἡ ἐργασία ἀμείβεται ἔτι μετριώτερον συνήθως καὶ οἱ ὑγιεινοὶ ὅροι εἶναι χειρότεροι. Ὑπὸ τὸ βάρος ἐκμεταλλεύσεων, κοινωνικῶν προλήψεων, ἠθικῶν πιέσεων, ὑπερόγκου ἐργασίας, ἀνθυγιεινῶν ὄρων, στερήσεων καὶ

έλλείψεως πάσης αναψυχῆς ἢ διασκεδάσεως ἐργάζεται ἢ γυνὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἵστεροῦντες εἰς τὴν βιομηχανικὴν ἀγωγὴν καὶ εἰς τὴν ἐργατικὴν συγκρότησιν, δὲν ἔχομεν νὰ ὑποδείξωμεν τὰ σκόπιμα μέτρα, διὰ τῶν ὁποίων ἡδύνατο ἀμεσιότερον νὰ προστατευθῆ ἡ γυναικεία ἐργασία. Ἡ Ἑλληνὶς θὰ ἐξακολουθήσῃ ἀκόμη χωρὶς ἐπικουρίαν καὶ βοήθειαν μὲ μόνην τὴν ἐπιβολὴν τῆς ἰδίας φιλοπονίας νὰ ἀποβάλῃ οὐσιώδους παράγων τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς. Ἄλλ' ἐάν, εἴτε ὡς Κράτος εἴτε ὡς κοινωνικὴ ὀργάνωσις, οὐδὲν δυνάμεθα νὰ προσφέρωμεν εἰς τὴν γυναῖκα, ἀγωνιζομένην διὰ τοῦ προϊόντος τῆς ἰδίας ἐργασίας, διὰ νὰ ἐπιβληθῆ καὶ νὰ κατακτήσῃ παρεγνωρισμένα δικαιώματα, δὲν εἶναι δίκαιον νὰ ὑποτιμῶμεν τὴν ἐργασίαν τῆς καὶ νὰ δυστροπῶμεν εἰς τὴν ἀναγνώρισιν δικαιῶν, τὰ ὅποια ἐπιβάλλει αὐτὸς ὁ ἡθικὸς νόμος τῆς ἐργασίας.

Σ. ΛΟΒΕΡΔΟΣ

## ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΤΡΩΓΩΜΕΝ

Ὁ Γάλλος ἰατρὸς Regnault ἐδημοσίευσεν ἔσχάτως εἰς τὴν παρισινὴν «Revue» πολὺ ἐνδιαφέρουσαν πραγματείαν περὶ τοῦ τρόπου τοῦ τρώγειν. Ἐκ ταύτης περιελάβομεν τὰ οὐσιωδέστερα εἰς τὴν παρούσαν συνοπτικὴν μελέτην. Ἐπιφυλασσόμεθα δὲ προσεχῶς νὰ δημοσιεύσωμεν ὡς συμπληρωτικὴν καὶ ἐτέραν μελέτην τοῦ αὐτοῦ ἐπιστήμονος περὶ τοῦ τρόπου τοῦ πίνειν.

Ἀπὸ ὅλας τὰς παθήσεις τοῦ ἀνθρώπου ἡ συχνότερα, τοῦλάχιστον εἰς τὰς ἀνωτέρας κοινωνικὰς τάξεις, εἶναι ἡ δυσπεψία. Εἶναι δὲ αὕτη τὸ ἀποτέλεσμα πολλῶν καὶ διαφόρων αἰτιῶν.

Καὶ πρῶτον πρέπει ν' ἀναφέρωμεν τὰς ἡθικὰς αἰτίας. Τοιαῦται εἶναι ὄχι μόνον αἱ θλίψεις καὶ αἱ στενοχωρίαι τῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ αἱ παντοῖαι βιοτικαὶ ἀσχολίαι. Ἄν κατορθώσῃ τις νὰ διασκεδάσῃ, ν' ἀλλάξῃ τόπον, νὰ μεταβῆ εἰς τὰ λουτρά, εἰς τὴν ἐξοχὴν, τὸ κακὸν παρέρχεται προσωρινῶς, διὰ νὰ ἀρχίσῃ πάλιν, μόλις ἐπαναλάβῃ τὰς ἀσχολίας του.

Ὁ ἰατρὸς μάτην συμβουλεύει εἰς τὸν δυσπεπτικὸν νὰ λησιμονῆ τὰ δεινὰ του καὶ νὰ φροντίξῃ περὶ τῆς υγείας του.

Δὲν ἔμπορεῖ τις ν' ἀπαλλαχθῆ εὐκόλως ἀπὸ τὰς σκέψεις του· ἔμπορεῖ ὅμως ἐπὶ τέλους νὰ τὰς ἀφίνη τὴν ἥραν τοῦ φαγητοῦ.

Ὁ διάσημος Ῥώσος φυσιολόγος Παυλιῶφ ἀπέδειξεν, ὅτι διὰ νὰ χωνεύῃ τις καλὰ πρέπει νὰ τρώγῃ μὲ εὐχαρίστησιν.

Ἐάν εἶναι ἀφρηγημένος, ἢ ἀποφασίζῃ νὰ φάγῃ ἀνοστον φαγητὸν ἢ τροφήν, ἢ ὅποια δὲν εἶναι τῆς ἀρεσκείας του, τὸ σάλον καὶ ὁ γαστρικὸς χυμὸς δὲν ἐκκρίνονται εἰς ἀρκετὴν ποσότητα καὶ ἡ χώνευσις γίνεται μετὰ δυσκολίας. Ἄπ' ἐναντίας, ἔταν τὸ φαγητὸν εἶναι καλὸν καὶ τρώγεται μὲ ὄρεξιν, καὶ τὸ σάλον χύνεται ἀφθονον ἐντὸς τοῦ στόματος καὶ ὁ γαστρικὸς χυμὸς ἐντὸς τοῦ στομάχου, ἢ δὲ χώνευσις γίνεται ταχέως.

Ἴδου λοιπὸν, ὅτι μεταξὺ τῶν πραγμάτων, ὅσα πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὁ ἰατρὸς, εἶναι καὶ ἡ μαγειρικὴ τέχνη!

Μερικοὶ κατηγόρησαν ἀδίκως τὴν «καλοφαγίαν», ὅτι αὕτη

δήθεν είναι αιτία τῆς δυσπεψίας, διότι γίνεται ἀφορμὴ «πολυφαγίας». Ἐλλησμόνησαν ὅμως ὅτι ἐν καλῶς μαγειρευμένον φαγητὸν προσελκύει τὸν δυσπεπτικὸν καὶ διεγείρει τὰς ἐκκρίσεις τοῦ σιάλου καὶ τοῦ γαστρικοῦ χυμοῦ. Εἰς ἀνθρώπους, εἰς τοὺς ὁποίους, ἕνεκα παθήσεων τοῦ οἰσοφάγου, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐνεργήσουν ἐγχείρησιν καλουμένην «γαστροτομίαν»,— ν' ἀνοίξουν δηλαδή ὁπῆν εἰς τὰ τοιχώματα τοῦ στομάχου, ὅπως δι' αὐτῆς εἰσάγουν ἀπ' εὐθείας ἐντὸς τοῦ στομάχου τὰς τροφάς,— παρετήρησαν, ὅτι μόνη ἢ θῆρα τροφῶν καλῶς παρεσκευασμένων καὶ τῆς ἀρεσκείας τῶν ἀσθενῶν ἦτο ἀρκετὴ, ὅπως ἡ ἐκκρίσις τοῦ γαστρικοῦ χυμοῦ γίνῃ ἐντονωτέρα καὶ ἀφθονωτέρα.

Ὅλοι λοιπὸν συμφωνοῦν, ὅτι τὰ φαγητά, ἕσον καὶ ἂν εἶναι ἀπλᾶ, πρέπει νὰ εἶναι καλῶς μαγειρευμένα.

✽

Αὐτὸ ὅμως δὲν ἀρκεῖ, πρέπει νὰ ἠξεύρωμεν καὶ πῶς νὰ τὰ τρώγομεν. Σχεδὸν ὅλοι τρώγομεν κακῶς, διότι τρώγομεν καὶ μεγάλην ποσότητα φαγητοῦ καὶ μὲ πολλὴν βίαν· διὰ τοῦτο ὅλοι σχεδὸν εἴμεθα δυσπεπτικοί.

Ἐν τῇ τρώγῃ τις γρήγορα εἶναι ἐλάττωμα ἐκ τῶν πλέον διαδεδομένων. Ἄλλοι θέλουσι νὰ τελειώσουν γρήγορα, διὰ νὰ σπεύσουν εἰς τὰς ἐργασίας των. Ἄλλοι εἶναι νευρικοί, βιαστικοί εἰς ὅλα, ἐπομένως καὶ εἰς τὸ γεῦμά των. Καταπίνουσι λοιπὸν χωρὶς νὰ μασήσουν ἕσον πρέπει· ἡ ἐργασία τῶν ὀδόντων γίνεται ἀνεπαρκής. Ἐν τῇ φάγῃ εἶναι δι' αὐτοὺς ἀγγαρεία καὶ πρὶν τελειώσῃ τὸ ἐν φαγητὸν ἀνυπομονοῦν νὰ ἔλθῃ τὸ ἄλλο.

Ἄλλὰ καθὼς ὁ ἀρτοποιὸς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ζυμώσῃ, ἂν δὲν εἶναι καλῶς ἀλεσμένος ὁ σῖτος καὶ ἂν δὲν προσθέσῃ νερὸν εἰς τὸ ἄλευρον, ὁμοίως καὶ ὁ στόμαχος δὲν χωνεύει, ἂν αἱ τροφαί, ἕσας δέχεται, δὲν εἶναι καλῶς μασημένοι καὶ ἀρκετὰ ὑγρά. Διὰ τοῦτο ἡ φύσις ἐφρόντισε νὰ μᾶς δώσῃ 32 ὀδόντας (ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἂν χάσωμεν καὶ μερικοὺς ἢ τέχνη μᾶς τοὺς ἀναπληρώσει) διὰ νὰ μασῶμεν καλῶς, καὶ ἐκτὸς τοῦ νεροῦ καὶ τῶν ὑγρῶν ἕσα πίνομεν, μᾶς προμηθεύει καὶ εἰδικὸν ὑγρὸν, περισσότερον ἀπὸ μίαν ὁκτὸν εἰς τὰς 24 ὥρας, τὸ ὁποῖον κυκλοφορεῖ ἐντὸς τοῦ στόματος. Ἐν τῷ ὑγρῷ αὐτῷ εἶναι τὸ σάλιον.

Ἐν τῷ σάλιον ἐκκρίνεται ἐντὸς τοῦ στόματος, ἀπὸ τρία ζεύγη ἀδένων. Εἶναι ὑγρὸν ἀλκαλικόν, χωρὶς γεῦσιν, ἄχρουν καὶ ἄοσμον, περιέχει δὲ 99 τοῖς 100 περίπου νερὸν καὶ τὸ ὑπόλοιπον ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄλατα, ἀέρια καὶ ὀργανικὰς οὐσίας, τῶν ὁποίων ἡ σπουδαιότατη εἶναι ἡ «πτυαλίνη.» Ἐν τῷ σάλιον διαλύει τὰς εὐδιαλύτους οὐσίας καθὼς τὴν ζάχαριν, τὰ ἄλατα κ.τ.λ. καὶ τέλος ὑγραίνει τὰς τροφάς καὶ τὰς κάμνει ὀλισθηράς εἰς τὸν στόμαχον.

Ὅταν αἱ τροφαί εἶναι ἀτελῶς μασημένοι, οἱ χυμοὶ δὲν κατορθώνουσι νὰ τὰς διαλύσουν. Συνεπῶς ζυμοῦνται, ἀποσυντίθενται, προκαλοῦν στομαχικὰς ταραχὰς καὶ γίνονται μίαν ἀπὸ τὰς κυριωτέρας αἰτίας τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἀρθριτισμοῦ.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ διαταράξεις ἐξαλείφονται, ἂν ἀποφασίσῃ τις νὰ μασᾷ βραδέως. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀπλῆ μόνον θεωρία· διότι τὴν ἀπέδειξεν ἐμπράκτως ὁ Ἀμερικανὸς Φλέτσερ. Οὗτος ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ μασᾷ βραδέως τὴν τροφήν καὶ τελείως, ἕως ὅτου μεταβληθῇ εἰς χυλὸν μαλακὸν καὶ καλῶς βρεγμένον ἀπὸ τὸ σάλιον· εἶχε μάλιστα τὴν ὑπομονὴν νὰ κρατῇ ἐπ' ὀλίγον ἐντὸς τοῦ στόματός του καὶ αὐτὸ τὸ γάλα καὶ τὸν ζωμὸν καὶ τὸν οἶνον καὶ πᾶν ἄλλο θρεπτικὸν ὑγρὸν. Χάρις λοιπὸν εἰς τὴν καλὴν μάσησιν καὶ τὴν τελείαν ἀνάμειξιν μὲ τὸ σάλιον ἐντὸς τοῦ στόματος, ἡ πέψις καὶ εἰς τὸν στόμαχον καὶ εἰς τὰ ἔντερα γίνεται καὶ εὐκόλως καὶ τελείως, αἱ ἀποσυνθέσεις καὶ τὰ ἀέρια ἐκλείπουν καὶ ἡ ἐκ τῶν τροφῶν γινομένη ἀπορρόφησις τῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν ἐνεργεῖται κανονικῶς.

Ὁ Φλέτσερ παρετήρησεν, ὅτι ἠσθάνετο περισσοτέραν εὐχαρίστησιν ὅταν ἔτρωγεν, ἠναγκάζετο δὲ ν' ἀπλουστεύῃ τὴν τροφήν του. Ἐαυτοχρόνως διέκρινεν ἀπίστευτον διαφορὰν εἰς τὴν ὑγείαν του. Οὔτε κόπωση διανοητικὴν ἠσθάνετο πλέον μετὰ τὸ φαγητὸν, οὔτε ἀπὸ νευραλγίας ὑπέφερε. Ἐὰ συμπτώματα τῆς ἀρθρίτιδος καὶ τῶν ρευματισμῶν ἐξηλείφθησαν. Καὶ ἐνῶ ἦτο πρὶν νευρασθενικός, ὁ χαρακτήρ του μετεβλήθη καὶ ἐγένετο εὐθυμὸς καὶ αἰσιόδοξος.

Ὅλα αὐτὰ τὰ δυσάρεστα συμπτώματα καὶ ἄλλα πολλὰ ἀκόμη ἔχουν ὡς αἰτίαν τὴν αὐτοδηλητηρίασιν.

Ἐξ ἄλλου, πολλοὶ ἀσθενεῖαι δυσάρεστοι τοῦ γήρατος, προερχόμενοι ἐκ τοῦ κακοῦ τρόπου τοῦ τρώγειν, προλαμβάνονται.

Διὰ νὰ μὴ γηράσωμεν, δὲν εἶναι ἀνάγκη, συμφώνως μὲ τὴν συμβουλὴν τοῦ Μετονικώφ, νὰ τρώγομεν ἀποκλειστικῶς τροφὰς εὐπέπτους καὶ νὰ πίνωμεν πολὺ γάλα, οὔτε καθὼς ὑποστηρίζουν οἱ φυτοφάγοι « νὰ μὴ τρώγομεν κρέας ». Ἰμμοροῦμεν νὰ τρώγομεν ὅτι θέλομεν, ἀρκεῖ νὰ μασῶμεν καλὰ, καὶ ἔχομεν τότε ὅλας τὰς πιθαρύτητας νὰ φθάσωμεν εἰς γῆρας βαθὺ καὶ ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ ἐνοχλήσεις.

Τὴν σημασίαν τῆς καλῆς μασήσεως διὰ τὴν πέψιν καὶ διὰ τὴν υγείαν ἐν γένει ἀνεγνώρισαν οἱ ἰατροὶ ἕλων τῶν αἰώνων. Ὁ Φλέτσερ δὲν ἔκαμεν ἄλλο ἢ νὰ συστηματοποιήσῃ συμβουλήν, ἣ ὅποια ἐδίδετο ἀνέκαθεν πρὸς πάντας καὶ ἰδίως πρὸς τοὺς δυσπεπτικούς.

Καὶ ἄλλος Ἀμερικανὸς ἐπιστήμων ἐξηκρίβωσε πειραματικῶς τὴν ἀξίαν τῆς συστάσεως ταύτης: ἀπετέλεσε δύο χωριστὰς ὀμάδας ἐκ διδασκάλων, σπουδαστῶν καὶ στρατιωτῶν ἡ μία ἐκ τούτων ἐξηκολούθει νὰ τρώγῃ καὶ νὰ πίνῃ καθὼς πρότερον, ἡ ἄλλη συνεμορφώθη πρὸς τὴν μέθοδον τοῦ Φλέτσερ. Ἐπὶ πολλοὺς μῆνας παρηκολούθησε τὸ πείραμα μετ' ἕλης τῆς ἀπαιτουμένης ἀκριβείας.

Οἱ πλέον εὐρωστοὶ, τρώγοντες βραδέως, κατώρθωσαν νὰ περιορίσουν εἰς τὸ ἥμισυ ἢ καὶ εἰς τὸ ἕν τρίτον τὴν ποσότητα τῆς καθημερινῆς τροφῆς, ὀλιγόστευσαν ἰδίως τὴν ἀναλογίαν τοῦ κρέατος, τὸ ὅποion προκαλεῖ μεγαλητέραν ἀνάπτυξιν τοξινῶν.

Ἐγείναν οὕτω δυνατώτεροι, ζωηρότεροι, εὐθυμότεροι καὶ υγιέστεροι ἀπὸ τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν ἄλλην ὀμάδα, οἱ ὅποιοι ἔμειναν πιστοὶ εἰς τὴν παλαιὰν δίαιταν.

✱

Ἀλλὰ δὲν τρώγομεν μόνον ταχέως, τρώγομεν καὶ περισσότερο ἀφ' ὅσον πρέπει. Ἐὰ δύο ἐλαττώματα συνδέονται κατ' ἀνάγκην: ὁ τρώγων βιαστικῶς τρώγει καὶ περισσότερο, διότι μέρος τῆς τροφῆς μένει ἀχίονευτον. Ὅσον περισσότερο τρώγει, τόσον περισσότερο θέλει νὰ φάγῃ, καὶ δὲν κατορθώνει νὰ χορτάσῃ.

Οἱ Ῥωμαῖοι εἶχαν ἀναγνωρίσῃ τοὺς κινδύνους τῆς « πολυφαγίας » καὶ ἔλεγον τὸ « Gula plus occidit quam gladius » (Περισσότερους φονεῖει ἢ λαίμαργία ἀπὸ τὸ ξίφος).

Παρουσιάζεται ὅμως τὸ ζήτημα: ποῖον εἶναι τὸ ἐλάχιστον ποσὸν καθημερινῆς τροφῆς ἀναγκαίας διὰ τὴν ζωὴν;

Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἀπὸ διαφόρους αἰτίας: Ἀπὸ τὸ ἀνάστημα καὶ τὸ βάρος ἐκάστου, ἀπὸ τὸ κλίμα, ἀπὸ τὴν φυλὴν, ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμα.

Ἐὰ πλέον ἀκριβῆ πειράματα ἔγειναν ἐπὶ ἀνδρὸς βάρους 60 περίπου χιλιογράμμων (45 ὀκάδων), ζῶντος ἐν ἀνέσει καὶ εἰς θερμοκρασίαν περίπου 17° καὶ ἀποφεύγοντος πᾶσαν περιττὴν ἐργασίαν. Διὰ πολυπλόκων μηχανημάτων ἐξυγίζοντο μετ' ἀκριθείας πᾶν ὅ,τι εἰσῆγε καὶ πᾶν ὅ,τι ἐξῆγεν οὗτος ἐπὶ 24 ὥρας, μηδὲ αὐτῆς τῆς ἀναπνοῆς ἐξαιρουμένης, κατεμετρεῖτο δὲ καὶ ἡ δύναμις ὅσῃν ἐξώδευεν εἰς ἐργασίαν.

Ἐπολογιζομένου εἰς μονάδας θερμότητος τοῦ ποσοῦ ἐνεργείας, τὸ ὅποion ἐδίδαν εἰς αὐτὸν αἱ τροφαί, εὐρέθη ὅτι ὁ ἀνὴρ αὗτος διὰ νὰ ζήσῃ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐργασίας εἶχε ἀνάγκην 2,250 μονάδων θερμότητος εἰς 24 ὥρας, ἦτοι 33 περίπου μονάδας θερμότητος κατὰ χιλιογράμμον.

Οἱ περισσότεροι λοιπὸν, οἱ ὅποιοι ζοῦν χωρὶς ἐργασίαν τῶν χειρῶν, λαμβάνουν τροφὴν ὑπερβαίνουσαν σημαντικῶς τὸ ποσὸν αὐτό.

Νέοι ἡλικίας 14--18 ἐτῶν δύνανται νὰ καταναλίσκουν μεγαλύτερον ποσὸν τροφῆς. Αὕτη παράγει μόνον αὐξησιν θερμοκρασίας τοῦ σώματος, ἀσυνήθειαι ἰσθμῆτος καὶ ἀνάγκην πολλῆς ἐργασίας. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιον καὶ διὰ τοὺς γέροντας, τοὺς ὠρῖμους ἀνδρας, καὶ ἕλους ὅσων ἡ κρᾶσις εἶναι ἐλαττωματικῆ. Αἱ πολλαὶ τροφαὶ φορτίζουν τὸν πεπτικὸν σωλῆνα, ἐπιβάλλουν εἰς αὐτὸν πρόσθετον ἐργασίαν καὶ τὸν καταπονοῦν πολὺ.

Ἐὰ ἡ πέψις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ, ἀναπτύσσονται τότε ζυμώσεις καὶ ἐπέρχεται αὐτοδηλητηρίασις. Ἐπ' ἐναντίας ἀν ὁ ἀνθρώπος εἶναι ἀρκετὰ εὐρωστος, ὥστε νὰ ἀφομοιῶνῃ ὅλον τὸ ποσὸν τῆς τροφῆς, τότε ἢ ἀκαταντήσῃ παχὺς, ἐρυθρὸς καὶ αἱματώδης, μετὰ τινα δὲ χρόνον ἢ ἀρχίσῃ νὰ ὑπαφέρῃ ἀπὸ ὑπεραιμίας τοῦ ἥπατος, ἀπὸ βλάβας τῶν νεφρῶν, ἀπὸ λιπιδῶδη ἐκφύλισιν κ.τ.λ. Ἐὰ γίνῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀρθριτικός, ρευματικός, συγχρόνως δὲ ἢ ἀπάθῃ καὶ τὸ νευρικὸν τοῦ συστήματος, ἢ ἀκαταντήσῃ ὅπως κοινῶς λέγουν « ὑποχρονδριακός ».

✱



Ὁ Φλέτσερ και πολλοὶ ἄλλοι διατείνονται, και δικαίως, ὅτι, ἂν τις κατορθώσῃ νὰ τρώῃ ὀλίγον και βραδέως, ὕστερον ἀπὸ ὀλίγον καιρὸν θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ χωνεύῃ και « λήθους» ἀκόμη. Ἔως νὰ φθάσῃ ὅμως εἰς τὸ εὐχάριστον αὐτὸ ἀποτέλεσμα, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ λαμβάνῃ τροφὰς εὐπέπτους. Ἀλλὰ πάλιν χρειάζεται μία ἐξήγησις: τί ἐννοοῦμεν μὲ τὰς λέξεις « τροφή εὐπεπτος; »

Κατὰ τοὺς μὲν, εὐπεπτος εἶναι πᾶσα τροφή, ἣ ὅποια διέρχεται ταχέως ἀπὸ τὸν στόμαχον εἰς τὰ ἔντερα. Καθώρισαν οὕτω διὰ πᾶσαν τροφήν τὸν χρόνον τῆς διαμονῆς τῆς ἐντὸς τοῦ στομάχου. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀκριβές, διότι ἡ τροφή ἢμπορεῖ νὰ περάσῃ εἰς τὰ ἔντερα ἀχώρευτος.

Τὸ ὀρθότερον εἶναι νὰ θεωρηθῇ εὐπεπτος πᾶσα τροφή, ἣ ὅποια μεταβάλλεται γρήγορα εἰς χυμὸν και ἀπορροφείται τελείως ἀπὸ τὸν ὄργανισμὸν μας. Αὐτὸ ὅμως εἶναι δύσκολον νὰ καθορισθῇ και τὸ καλλίτερον εἶναι νὰ καταφύγωμεν εἰς τὸν λαϊκὸν ὄρισμὸν: « εὐπεπτος εἶναι πᾶσα τροφή, ἣ ὅποια χωνεύεται χωρὶς νὰ τὸ αἰσθανθῇ τις, δύσπεπτοι δὲ ὅσαι προκαλοῦν βᾶρος και πόνους ».

Δὲν θὰ παραλέσωμεν πίνακας εὐπέπτων και δυσπέπτων τροφῶν· αὐτοὺς τοὺς εὗρισκει τις εἰς εἰδικὰ συγγράμματα, ὑπάρχει δὲ και εἰς ἑλληνικὰς ἐκδόσεις εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Περιοριζόμεθα μόνον νὰ εἴπωμεν, ὅτι δὲν ἢμπορεῖ τις ἀδιακρίτως νὰ συμβουλεύσῃ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην τροφήν εἰς ἕλους τοὺς δυσπεπτικούς και ἀπόδειξις εἶναι ὅτι ἄνθρωποι, ἔχοντες ἀδύνατον στόμαχον, χωνεύουν τελείως μερικὰς τροφὰς, αἱ ὅσαι θεωροῦνται και εἶναι δύσπεπτοι. Μεθ' ὅλα ταῦτα ὑπάρχουν μερικαὶ κατηγορίαι τροφῶν ἐπιβλαβεῖς ὄχι μόνον εἰς τοὺς δυσπεπτικούς ἀλλὰ και εἰς πάντα ἄνθρωπον, ἔταν κάμνη συχρῆν χρῆσιν. Τοιαῦται εἶναι αἱ ἐρεθιστικαὶ τροφαὶ, αἱ λιπαραὶ και τὰ οἰνοπνευματώδη ποτά. Τὸ Ἰνδικὸν πιπέρι, τὸ κοινὸν πιπέρι, ἢ μουστάρδα, τὰ τουρσιά, αἱ ἀγγλικά σαλτσά κ.τ.τ. πρέπει νὰ ἀπαγορεύωνται, διότι θεωροῦνται διεγερτικὰ τῆς ὀρέξεως, ἐνῆ δὲν κάμνουν ἄλλο, παρὰ νὰ ἐρεθίζουν τὸν «βλεννογόνον» τοῦ στομάχου· βλεννογόνος δὲ λέγεται ὡς γνωστὸν ὁ ἰμῆν, ὁ ὅποιος καλύπτει ὅλην τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ στομάχου. Εἰς

τοῦτον ἐκβάλλουν τὰ στόματα τῶν διαφόρων ἀδένων τοῦ στομάχου, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐκκρίνονται τὰ χρήσιμα διὰ τὴν πέψιν ὑγρά ἀποτελοῦντα τὸν γαστρικὸν χυμὸν.

Διὰ τὸν ἴδιον λόγον πρέπει ν' ἀπαγορεύωνται τὰ οἰνοπνευματώδη ποτά και ὁ ἄκρατος οἶνος.

Αἱ λιπαραὶ οὐσαι, καθὼς και αἱ τροφαὶ αἱ μαγειρευμέναι μὲ αὐτάς, ἔχουν ἐν σπουδαίον ἐλάττωμα, τὸ ἐξῆς: ἡ λιπαρὰ οὐσία (λίπος, βούτυρον μαγειρευμένον, ἔλαιον κ.τ.λ.) ἀπλώνονται ἐπὶ τοῦ βλεννογόνου τοῦ στομάχου, ἐμποδίζουσι τὴν ἐκκρίσιν του και συνεπῶς δὲν ἀφίνουν τὰς τροφὰς ν' ἀναμιχθοῦν μὲ τὸ γαστρικὸν ὑγρὸν.

Ὅστε ὅσαι θέλουσι ν' ἀποφύγουν τὴν δυσπερίαν και τὰς ἄλλας παθήσεις τοῦ στομάχου, ἢς ἀποφεύγουν τὰς τροφὰς αὐτάς, ἢς μὴ πίνουσι οἰνοπνεύματα, ἢς μὴ φορτώουσι τὸν στόμαχον, ἰδίως δὲ, ἢς διατηροῦν ὑγιεῖς τοὺς ὀδόντας και ἢς μασοῦν κυλὰ και βραδέως.

ΜΑΡΙΟΣ ΜΕΛΙΣΣΗΝΟΣ

Ἴατρος.

## Η ΣΚΟΠΕΥΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Ἐν ἑκ τῶν ἔργων, πρὸς τὰ ὅποια τείνει εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ὁ εἰκοστός αἰὼν, εἶναι ἡ ἐξύψωσις τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς εἰς θέσιν ἰσότιμον πρὸς τῆς διανοητικῆς παιδεύσεως τὴν ἐπίζηλον περιωπῆν.

Ἐὸ ἔργον αὐτὸ θὰ προάγεται ὀλονέν, διότι ἀφορμὴν δὲν ἔχει παροδικὴν τινα ἰδιοτροπίαν, ἀλλὰ τὴν ἀνάγκην. Πράγματι, ἀνάγκη πολλαπλῇ ἐπιβάλλει τὴν ἐνίσχυσιν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν συστηματοποίησιν τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς, πηγάζουσα ἐξ αὐτῶν τῶν ὅρων τοῦ συγχρόνου πολιτισμένου βίου.

Καὶ εἶναι πολλαπλῇ ἡ ἀνάγκη: ἀνάγκη προσωπικῆ, ἀνάγκη κοινωνικῆ, ἀνάγκη ἐθνικῆ.

Ἀνάγκη προσωπικῆ λόγον ἔχουσα τὴν ἄμυναν ἐκάστου κατὰ τῶν κινδύνων, ὅσοι ἀπειλοῦν τὸν ἐξησθενημένον ἐκ καθιστικῆς ἐργασίας ἢ μαλθακότητος ἢ ἀνθυγιεινῆς διαίτης ἀνθρώπινον ὄργανισμόν.

Ἀνάγκη κοινωνικῆ, καθόσον ἡ κοινωνία ἔχει συμφέρον ν' ἀποτελῆται ἐξ ὑγιῶν καὶ εὐρώστων μελῶν, ὡς μᾶλλον παραγωγῶν.

Ἀνάγκη ἐθνικῆ τέλος, διότι ἔθνος, τοῦ ὁποίου οἱ πολῖται ἐκπίπτουν εἰς σωματικὸν καὶ ἠθικὸν ἐκφυλισμόν, εἶναι καταδικασμένον νὰ ὑποδουλωθῇ.

Ἀλλ' ἡ σωματικὴ ἀγωγή, εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς διαμορφώσεώς της εὐρισκομένη ἀκόμη, δὲν ἔλαβεν ὀριστικὸν τύπον καὶ θὰ βραδύνη ἴσως νὰ τὸν λάβῃ.

Οὕτω καὶ ἡ διανοητικὴ παιδεύσις μέχρι τῶν μέσων τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος διετήρει τὸν ἐξ ἀρχαῖκῶν παραδόσεων κλασσικὸν δῆθεν, πράγματι δὲ μοναστηριακὸν τύπον, ἡ δὲ θετικωτέρα καὶ σύμμορφος πρὸς τὰς ἀξιώσεις τοῦ συγχρόνου βίου

τροπὴ αὐτῆς ἤρχισε μόλις μετὰ τὴν τεραστίαν ἀνάπτυξιν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.

Ὅμοίως καὶ ἡ σωματικὴ ἀγωγή ἐμμένει καθηλωμένη εἰς τὰς παραδόσεις ἄλλων χρόνων καὶ ὅπως διαφόρων βιοτικῶν ὅρων καὶ ἐν ῥάκος μόνον αὐτῆς περιάγεται ὡς ἀθλητικὴ ἐπίδειξις εἰς τὰς πανηγύρεις καὶ εἰς τὰ ἵπποδρόμια.

Ἐὸ ῥάκος αὐτό, τὸ διὰ μέσου τῶν αἰῶνων περισωθὲν ἐκ τῆς ἀρτιωτάτης σωματικῆς ἀγωγῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὀνομάζομεν κοινῶς γυμναστικὴν, οἰκτρῶς δὲ παρεξηγήσαντες τὸν προορισμὸν της καὶ ἐκλαβόντες αὐτὴν ὄχι ὡς ἑν ἑκ τῶν μέσων, διὰ τῶν ὁποίων διατηρεῖται καὶ ἐνισχύεται ἡ σωματικὴ ὑγεία, ἀλλ' ὡς σκοπὸν ἐπιδείξεως μυϊκῆς ὑπερτροφίας, τὴν παρεμορφώσαμεν, τὴν διεφθείραμεν καὶ τὴν κατεστήσαμεν ὄχι ὡς ἦτο, κτῆμα κοινὸν ὅλων τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ προνόμιον τῶν ὀλίγων.

\*

Ἐκ τοῦ Βορρᾶ μόλις ἀρχίζει νὰ ὑποφώσκῃ τὸ σέλας τῆς ἀληθείας. Ἐκεῖ κατενόηθη, ὅτι τὴν σωματικὴν ἀγωγήν δὲν ἀποτελεῖ μόνη ἡ γυμναστικὴ — γυμναστικῆ ἄλλως πηγάζουσα ἐκ βαθείας γνώσεως τῆς ἀνατομικῆς συστάσεως καὶ τῆς φυσιολογικῆς λειτουργίας τοῦ ἀνθρώπινου σώματος— ἀλλὰ καὶ ἡ διὰ καταλλήλου διαίτης σκληραγωγία καὶ ἡ χειροτεχνία καὶ παντοειδεῖς ἀσκήσεις καὶ ὑπαίθριοι παιδία.

Οὕτως ἡ σωματικὴ ἀγωγή τῶν ὑπερβορείων, τῆς ὁποίας τὸ ἱερὸν ἴδρυσεν ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Σουηδοῦ Λίγγ, ἐπὶ ἑλληνικοῦ μὲν ἐδάφους θεμελιούμενον, ἀλλὰ κατὰ ῥυθμὸν ὅπως νέον, ἐξελλισσομένη βαλμηδὸν θὰ κυριαρχήσῃ τῆς ὑψηλίου. Ἐκ συνδυασμοῦ δὲ τῶν πορισμάτων τῆς σουηδικῆς γυμναστικῆς καὶ τῶν ὅρων τοῦ συγχρόνου κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου ὁ εἰκοστός αἰὼν θὰ δημιουργήσῃ νέον Πένταθλον, περιλαμβάνον τὰς ἀπαραιτήτους σωματικὰς δεξιότητας παντὸς ἀνδρὸς ἀξίου τοῦ τίτλου τοῦ ἐλευθέρου πολίτου, — Πένταθλον πολὺ διάφορον τοῦ Ὀλυμπιακοῦ.

Μεταξὺ τῶν σωματικῶν τούτων δεξιοτήτων ἐξέχουσιν θέσιν θὰ κατέχῃ ἡ σκοπευτικὴ δεξιότης διὰ πυροβόλου ὄπλου. Ἐὸ ἐκήρυξαν ἤδη ἐπανειλημμένως ἐξέχοντες στρατηλάται καὶ διάσημοι πολιτικοὶ ἄρχοντες τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου κόσμου, τὰ

δὲ πολιτισμένα κράτη, μιμούμενα τῆς μικρᾶς Ἑλβετίας τὸ παράδειγμα, προσπαθοῦν, τὸ ἔν μετὰ τὸ ἄλλο, νὰ καταστήσουν τὴν σκοπευτικὴν ἄσκησιν θεσμὸν ἐθνικόν.

\*

Ἀπόπειραι πρὸς τοῦτο ἔγειναν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τριακονταετίας, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχαν. Καὶ δὲν ἐπέτυχαν, διότι ἦσαν σπασμωδικαί, αὐτοσχέδιοι, ἀμελέτητοι καὶ ἀμέθοδοι, ἰδίως δὲ διότι δὲν ἠξιώθησαν τοῦ ἐπισήμου κύρους τῆς πολιτείας.

Ἀπέτυχε καὶ διελύθη ἡ μόνον ἐντὸς τῶν Ἀθηναίων περιορισασα τὴν ἐνέργειάν της πρώτη «Ἐταιρεία τῆς ἐπὶ σκοπῆ βολῆς», ἡ ἰδρυθεῖσα ἐν στιγμῇ ἐνθουσιασμοῦ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάννου Μεσσηγιέζη καὶ ἄλλων πολιτευτῶν.

Ἡ μετὰ τὰ διδάγματα τοῦ 1897 θεμελιωθεῖσα δευτέρα «Πανελληνίος Σκοπευτικῆ Ἐταιρεία» ἔχει βεβαίως ἐδραιωτέρας τὰς βάσεις. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ μέχρι τοῦδε, προσκόπτουσα κατὰ μυρίων δυσχερειῶν ἐσωτερικῆς τάξεως, περιώρισε μέχρις ἡρᾶς τὴν δράσιν της ἐντὸς τοῦ Σκοπευτηρίου τῆς Καλλιθέας, οὐδὲ ἠδυνήθη ν' ἀποδώσῃ τοῦς προσδοκωμένους καρπούς, καίπερ ἀπὸ τινος φιλοτίμως ἐργαζομένη πρὸς τοῦτο ὑπὸ ἀνακαινισθεῖσαν διοίκησιν.

Τέλος ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων μόλις ἐσχάτως ἐπελήφθη διὰ τῆς συστάσεως ἐιδικῶς τμήματος ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων» τῆς μελέτης τῆς εἰς τὰ σχολεῖα εἰσαγωγῆς τῶν σκοπευτικῶν ἀσκήσεων.

Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατόν, ἐπαναλαμβάνω, ἰδιωτικὰ κέντρα νὰ ἐπιτελέσουν τὸ γιγάντειον ἔργον, τοῦ ὅποιο ἀλλαχοῦ ἴγρονται αὐταὶ αἱ Κυβερνήσεις, συμβοηθούτων τῶν δήμων, τῶν κοινοτήτων, τῶν γυμναστικῶν συλλόγων, τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων, τῶν εὐπόρων ἰδιωτῶν;

Μόνον διὰ κοινῆς, πανδήμου, πανελληνίου ἐνεργείας ἢ σκοπευτικῆς ἄσκησις ἢ ἀνέλιξη εἰς τὴν περιωπὴν ἐθνικοῦ θεσμοῦ.

Καὶ δὲν ἀρκεῖ ἡ ἐνέργεια αὕτη νὰ περιλάβῃ τὰς ἐπαρχίας τοῦ ἐλευθέρου Κράτους. Πρέπει νὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τὰς ἡμιελευθέρους νήσους, τὴν Κρήτην, τὴν Κύπρον, τὴν Σάμον, καὶ εἰς τὰς σφριγώσας ἑλληνικὰς κοινότητας τῆς Αἰγύπτου, καὶ εἰς τὰς ὄλον ἐν πυκνουμέναις ἑλληνικὰς παροικίας τῆς Ἀμερικῆς, καὶ πανταχοῦ, ὅπου ὑπάρχουν Ἑλληνες τηροῦντες ἀλώθητον

τὴν πρὸς τὴν μητέρα πατρίδα στοργὴν καὶ ἔτοιμοι νὰ δράμωσιν εἰς τὸ σάλπισμα τοῦ κινδύνου.

Διότι ὁ ἀγὼν, τὸν ὅποιον ἢ ἀναγκασθῇ μίαν ἡμέραν ν' ἀγωνισθῇ ἢ Ἑλλάς, ἀγὼν ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, δὲν ἰὰ διεξαχθῇ βεβαίως ὑπὸ μόνου τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Ἰένους ἔλου.

Ἰὺς τὸν πόλεμον τοῦ 1897, μολονότι ἡ διάρκεια αὐτοῦ ἦτο συντομωτάτη, οὐδεμία δὲ ἐνέργεια σχετικῇ ἔγινε, πυκναὶ ἦσαν αἱ ομάδες τῶν ἑμογενῶν ἐθελοντῶν, ὅσοι ἔσπευσαν ἐκ τοῦ ἀπανταχοῦ Ἑλληνισμοῦ νὰ συναγωνισθοῦν μετὰ τῶν ἀδελφῶν των.

Ἀλλ' ἡ προθυμία αὐτῶν ἦτο ἀνωφελής, ἐπιζήμιος μᾶλλον, διότι ἠγνόουν ἐντελῶς τὴν χρῆσιν τοῦ ὄπλου, καιρὸς πρὸς ἐκγύμνασιν δὲν ὑπῆρχεν, ἐπεθάρυναν δὲ τὴν Κυβέρνησιν ὑποχρεωμένην, πλὴν τῶσων ἄλλων, νὰ φροντίζῃ περὶ τροφῆς καὶ στέγης δι' αὐτούς.

Πόσον διάφορος ἰὰ εἶναι ἡ ὄψις τῶν πραγμάτων, ἂν κατορθωθῇ ἡ πανελληνίος διάδοσις τῆς σκοπευτικῆς ἀσκήσεως, ἂν πᾶς Ἑλληὴν ὅπουδῆποτε τῆς γῆς ἐγκατεστημένος γνωρίζῃ νὰ εὐθυβολῇ ἀπὸ τῆς νεανικῆς ἡλικίας καὶ διατηρῇ τὴν δεξιότητα ταύτην μέχρι τῆς πρεσβυτικῆς, καθὼς οἱ Ἑλβετοί!

\*

Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο χρειάζεται ἡ ἐφαρμογὴ ὠρισμένου καὶ ἐνιαίου συστήματος, ὅχι πάλιν σπασμωδικαὶ κινήσεις, ἀμέθοδοι καὶ ἀσυνάρτητοι, τὰς ὅποιας ἐπακολουθοῦν μετ' ὀλίγον ὁ κόρος καὶ ἡ ἀποθάρρυνσις.

Διὰ νὰ ἐφαρμοσθῇ δὲ ἐνιαῖον καὶ ὠρισμένον σύστημα σκοπευτικῆς ἀσκήσεως, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ἴγρηθῇ ἡ ἐπίσημος κυβερνητικὴ ἐνέργεια, ἢ μόννη δυναμένη νὰ προσδώσῃ εἰς τοῦτο κύρος καὶ ἐπιβολήν.

Ἀλλὰ τὸ σύστημα αὐτὸ τί ἰὰ περιλαμβάνῃ;

Πρωτίστως τὴν καλλιέρωσιν τῆς σκοπευτικῆς ἀσκήσεως, ὡς μέρους ἀναποσπάστου τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς πάντος Ἑλληνόπαιδος. Μὲ ἄλλους λόγους ἢ χρῆσις τοῦ σκοπευτικοῦ ὄπλου πρέπει νὰ διδάσκεται στοιχειωδῶς ἀπὸ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, διὰ τοῦς ἔχοντας δωδεκαετῆ ἡλικίαν μαθητάς, καὶ νὰ προβαίνῃ

ἀναπτυσσομένη βαθμηδόν μέχρις αὐτοῦ τοῦ Πανεπιστημίου.

Οὕτως ἀπὸ τῆς ἡλικίας, κατὰ τὴν ἐποίαν ἀρχίζει νὰ καλλιεργῆται πᾶσα σωματικὴ δεξιότης, συναφῆς πρὸς τὰ διάφορα βιοτεχνικὰ ἐπαγγέλματα, ἢ ἀρχίστη προσφόρως καὶ τῆς σκοπευτικῆς δεξιότητος ἢ καλλιέργειας. Ἀναπτυσσομένη δὲ ἡ δεξιότης αὕτη μεθοδικῶς διὰ καταλλήλου διδασκαλίας καὶ ὑπεκκαιμένη διὰ τῆς ἀμύλλης ἢ ἀρίζωνεται ὡς συνήθεια, ἢ ὅποια ἢ παραμένη μέχρι γήρατος προσφιλῆς καὶ ἀναλλοίωτος.

Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ, διότι μικρὸν μέρος τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ ἀκολουθεῖ σπουδᾶς εἰς σχολεῖα τῆς Μέσης Ἑκπαιδεύσεως καὶ ἐλάχιστον φθάνει μέχρι τοῦ Πανεπιστημίου. Ὡστε πρέπει νὰ ληφθῆ πρόνοια καὶ διὰ τὴν ἔξω τῶν σχολείων σκοπευτικὴν ἀσκήσιν τῶν πολιτῶν πάσης ἡλικίας.

Ἀπαιτοῦνται λοιπὸν πρὸς τοῦτο:

1<sup>ον</sup> Ἡ ἐνίσχυσις τῶν σκοπευτικῶν ἐταιρειῶν διὰ τῆς κυβερνητικῆς προστασίας καὶ ἡ ὀργάνωσις τῶν κατὰ τύπον ὁμοιόμορφον, εἰ δυνατόν, ἐντεῦθεν καὶ πέραν τῶν ὀρίων τοῦ ἐλευθέρου Κράτους.

2<sup>ον</sup> Ἡ ἴδρυσις σκοπευτικῶν σχολῶν καὶ σκοπευτηρίων, καθιερουμένων ὁμοιομόρφων ὅπλων, ὁμοιομεγέθων στόχων, ὁμοίων ἀποστάσεων βολῆς.

3<sup>ον</sup> Ἡ προσθήκη εἰς πάντα Σύλλογον γυμναστικῶν καὶ Ὀμιλον ἀθλητικῶν παιδιῶν μικροῦ σκοπευτηρίου πρὸς ἀσκήσιν τῶν μελῶν του.

4<sup>ον</sup> Ἡ τέλεσις τοπικῶν καὶ Πανελληνίων ἀγώνων, κατὰ σύστημα προσελκύνον πάσης ἡλικίας καὶ ποικιλοῦσης δεξιότητος σκοπευτᾶς.

5<sup>ον</sup> Ἡ παροχὴ ἐξαιρετικῶν δικαιωμάτων εἰς τοὺς προσκομίζοντας πιστοποιητικὰ τακτικῆς σκοπευτικῆς ἀσκήσεως κληρωτοὺς καὶ ἡ ἀπονομὴ διακριτικῶν τιμῶν εἰς τοὺς ἀριστεύοντας εἰς σκοπευτικοὺς ἀγῶνας πολίτας.

6<sup>ον</sup> Ἡ συγκέντρωσις ἐπαρκῶν χρηματικῶν βραβείων εἰς τοὺς τοπικοὺς σκοπευτικοὺς ἀγῶνας καὶ εἰς τοὺς Πανελληνίους ἐκ μέρους τοῦ Κράτους, τῶν δήμων καὶ εὐπόρων ἰδιωτῶν ἢ ἰδιωτικῶν ἰδρυμάτων, ἰδίως δὲ ἡ καλλιέργεισις ἐθνικοῦ σκοπευτικοῦ ἄθλου μεγάλης ἀξίας ἀπονεμομένου κατ' ἔτος ἢ κατὰ διετίαν

εἰς τὸν ἀριστον τῶν Ἑλλήνων σκοπευτῶν καὶ ἡ ἀποστολὴ τιμητικοῦ στεφάνου εἰς τὴν γενέθλιον αὐτοῦ πόλιν.

7<sup>ον</sup> Ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν σκοπευτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ὅπλων καὶ τῶν φυσίγγιων αὐτῶν ἀπὸ παντὸς εἰσαγωγικοῦ δασμοῦ, ἵνα διευκολύνεται οὕτως ἡ σκοπευτικὴ ἀσκήσις τῶν πολιτῶν καὶ ἡ γνῶσις τῆς χρήσεως τοῦ ὅπλου.

\*

Καὶ ἡ μὲν ἀπαρίθμησις ὄλων αὐτῶν εἶναι εὐκόλος, ἀλλ' ἡ ἐφαρμογὴ τόσον εὐρέως καὶ πολυπλόκου συστήματος πῶς δύναται νὰ κατορθωθῆ;

Δὲν ἀρνοῦμαι, ὅτι ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο καὶ χρόνος καὶ κόπος καὶ χρήμα, πρὸ παντὸς δὲ ὀργανωτικὸν πνεῦμα. Ἀλλὰ καὶ δὲν νομίζω ἀδύνατον τὴν ἐφαρμογὴν, ἂν πορισθῶμεν ἐκ τῆς πείρας ἄλλων ἐθνῶν τὰ σχετικὰ διδάγματα, ἐφαρμόσωμεν δὲ ταῦτα συμμόρφως πρὸς τὸν χαρακτήρα καὶ πρὸς τὰ ἦθη μας.

Καὶ πρῶτον, ἐκ τῶν ἀλλαγῶν γινομένων ἢ ἀ μάθωμεν, ὅτι δύο εἶναι οἱ κυριώτεροι σκόπελοι τῆς σκοπευτικῆς ἀσκήσεως: ἡ δαπάνη διὰ τὰς βολὰς καὶ ἡ εὕρεσις μέρους ἀσφαλοῦς διὰ τὴν ἐγκατάστασιν σκοπευτηρίου.

Εὐτυχῶς διὰ τῆς χρήσεως τῶν μικροῦ διαμετρήματος καὶ ἀκρότιον ὅπλων κατορθοῦται καὶ ἡ δαπάνη τῶν βολῶν νὰ εἶναι εἰκοσάκις μικροτέρα ἢ ὅση ἢ ἔτι διὰ πολεμικῶν ὅπλων, καὶ ἡ ἐγκατάστασις σκοπευτηρίου καθίσταται εὐχερῆς καὶ ἐντὸς πολυανθρώπων πόλεων ἀκόμη.

Τὰ σκοπευτικὰ ὅπλα εἶναι ποικίλων συστημάτων ὡς πρὸς τὸν μηχανισμόν: Γκρά, Μάουζερ, Μαρτίνη, Λεμπέλ κλπ. Ὅλα ὁμοῦς ἔχουν τὸ αὐτὸ διαμέτρημα τῶν ἑξι χιλιοστῶν καὶ δέχονται φυσίγγιον Φλοριμπέρ ἀξίας ἐνδὲς λεπτοῦ, ἐπαρκῆς ἵνα κατευθύνῃ μετὰ θαυμαστῆς εὐθυβολίας τὸ μικρὸν κωνικὸν σφαιρίδιόν του μέχρις ἀποστάσεως 25 μέτρων. Ὅμοια ὅπλα ἔχοντα εὐρυτέραν θαλάμην δέχονται ἰσχυρότερα φυσίγγια διὰ τὴν μέχρις 100 καὶ 200 μέτρων βολῆν, τῶν ὁποίων ἡ τιμὴ δὲν εἶναι ἀνωτέρα τῶν 5 - 7 λεπτῶν.

Ἀλλὰ διὰ τὴν σχολικὴν σκοπευτικὴν, καθίης καὶ διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς σκοπεύσεως εἰς ἀνδρας ὅπως ἀδελφοὶ τῆς χρή-

σειως του όπλου θα περιορισθώμεν εις τὰ πρῶτα όπλα και διὰ λόγους οικονομικούς και διὰ τὴν εύκολον έγκατάστασιν σκοπευτηρίων τῆς μέχρις 25 μέτρων βολῆς.

Όπου δὲ είναι δυνατόν, ως βήμα σκοπευτικῆς προόδου τῶν έπαρκῶς άσκηθέντων έχομεν τὴν εισαγωγὴν τοῦ έθνικοῦ πλέον δι' ἡμᾶς όπλου Γκρά μετά ἠλαττωμένης γομώσεως, βάλλοντος εύθύτατα και άνευ κρότου ἢ λακτίσματος μικρὰν ως κομβιον μολυβδίνην σφαῖραν μέχρις άποστάσεως 50 μέτρων. Αί τοιαῦται γομώσεις στοιχίζουσι μόλις 3-4 λεπτά εκάστη.

Τὴν δι' όπλου πολεμικοῦ και μετά πλήρους γομώσεως εις μεγάλην άπόστασιν σκοπευτικὴν άσκησιν εἴλοι θεωροῦν βεβαίως τὴν άριστην και πρὸς ταύτην αποβλέπουσιν. Ἄλλ' έπειδὴ δὲν είναι εύκολον νὰ φθάσουν διὰ μᾶς, καταφεύγουσιν εις τὰ όπλα Φλομπέρ και εις τὰς ἠλαττωμένας γομώσεις τῶν στρατιωτικῶν όπλων.

Και ναί μὲν υπάρχουν τινές στρατιωτικοί άπηρχαιωμένων ιδεῶν μὴ επιδοκιμάζοντες τὴν τοιαύτην άσκησιν, θεωροῦντες αὐτὴν σχεδόν παιδαριώδη και ισχυριζόμενοι, ότι μόνον διὰ τοῦ πολεμικοῦ όπλου και τοῦ πλήρους φυσιογίου διδάσκεται ἡ σκοπευτικὴ τέχνη. Ἄλλ' ακριβῶς ὑπ' άλλων στρατιωτικῶν τῆς περιωπῆς και τῆς αὐθεντίας τοῦ Ἄγγλου στρατάρχου Ρόμπερτς, διὰ νὰ μὴ άπαριθμῶ και άλλα όνόματα, αναιρεῖται ὁ τοιοῦτος ισχυρισμός. Ἡ διὰ μικροῦ διαμετρήματος και εκ μικρᾶς άποστάσεως σκοπευτικὴ άσκησις άπεδείχθη άλλως εκ τῶν πραγμάτων, ότι άρκεῖ ἵνα αναπτύξῃ τὴν δεξιότητα τοῦ σκοπευτοῦ τόσο, ώστε οὗτος δύναται κατόπιν εύχερέστατα και έντός μικροτάτου χρονικοῦ διαστήματος νὰ σκοπεύῃ εύστόχως και διὰ στρατιωτικοῦ όπλου άπό μακρῶν άποστάσεων. Τοῦτο μαρτυροῦν ειδικά σκοπευτικά δημοσιεύματα.

\*

Όστε διὰ τὴν σχολικὴν σκοπευτικὴν και διὰ τὰ κατὰ τόπους λαϊκά σκοπευτήρια θὰ παραδεχθώμεν τὰ όπλα Φλομπέρ. Όχι όμως τὰ κοινὰ και πρόστυχα, αλλά τὰ ειδικῶς διὰ σκοπεύειν προωρισμένα βραδωτά διαμετρήματος 6 χιλιοστών. Ἐκ τούτων δὲ πάλιν άρμιδιώτερα φαίνονται τὰ γαλλικά, τῶν όποίων ὁ μηχανισμός είναι ὅμοιος πρὸς τὸν τοῦ Γκρά, δὲν απέχει δὲ πολύ και

τοῦ μέλλοντος στρατιωτικοῦ μας όπλου Μάνλιχερ-Σενάουερ. Ἄν κατορθωθῇ, ώστε νὰ κατασκευάσωμεν μικρὸν σκοπευτικὸν όπλον τοιοῦτου συστήματος ὅμοιον και άπαράλλακτον πρὸς τὸ στρατιωτικόν, τόσον τὸ καλλίτερον.

Δυνάμεθα δὲ νὰ μεταχειριζώμεθα επίσης και τὰ Γκρά, Πεζικοῦ ἢ Πυροβολικοῦ, με ἠλαττωμένας γομώσεις.

Διὰ τῶν τοιούτων όπλων θὰ τελῶνται οἱ τοπικοὶ άγῶνες, οὐδὲ θ' αποκλείεται ἡ χρῆσις αὐτῶν και κατὰ τοὺς Πανελληνίους εις ειδικὰ άγωνίσματα.

Ἄλλὰ τότε πῶς και πῶς θ' άσκηθοῦν οἱ τέλειοι σκοπευταὶ πολεμικῆς βολῆς εκ μακρῶν άποστάσεων;

Τὰ μέλη τῶν σκοπευτικῶν εταιρειῶν θὰ έχουσι τὸ δικαίωμα ν' άσκῶνται εις τὰ κατὰ τόπους στρατιωτικὰ σκοπευτήρια καθ' ὅσας ἡμέρας και ὥρας είναι ταῦτα ελεύθερα. Τόσον δὲ μάλλον, καθ' ὅσον και αἱ έλληνικαὶ σκοπευτικαὶ εταιρεῖαι, κατὰ τὸ έλβετικὸν και γαλλικὸν σύστημα, πρέπει νὰ διατελοῦν ὑπὸ τὴν άνωτάτην έποπτεῖαν τῶν κατὰ τόπους στρατιωτικῶν αρχῶν.

Και ταῦτα μὲν διὰ τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων, οἱ δὲ άγρόται δὲν έχουσι ανάγκην συστηματικῶν σκοπευτηρίων διὰ νὰ άσκηθοῦν θ' άρκεστοῦν, καθὼς οἱ πρόγονοὶ μας, εις τὴν πλάτην τῶν πασχαλινῶν άμυνῶν και εις τὰς κορυφὰς τῶν πέυκων και τῶν ελάτων.

Οὕτω τὸ τεχνικὸν μέρος τῆς σκοπευτικῆς άσκήσεως τῶν Ἑλλήνων, άπό τῆς παιδικῆς μέχρι τῆς πρεσβυτικῆς ἡλικίας, δύναται νὰ διακανονισθῇ βαθμηδόν χωρὶς νὰ προσκόψῃ εις φραγμοὺς άνυπερβλήτους. Δὲν νομίζω δὲ ότι και τὸ οικονομικὸν μέρος θὰ παρουσιάσῃ έμπόδια δυσυπέροβλητα· άρκεῖ νὰ κατανοηθῇ και ένταῦθα, ότι αἱ δαπάναι πρὸς σκοπευτικὴν άσκησιν τῶν πολιτῶν είναι κατ' έξοχὴν δαπάναι ὑπὲρ τῆς έθνικῆς άμύνης.

\*

Πρὸ παντός ἡμῖς απαιτεῖται μακρὰ και έπισταμένη μελέτη τοῦ ζητήματος πρὸ τῆς λήψεως οἰωνδῆποτε κυβερνητικῶν μέτρων μονομερῶν και πρὸ τῆς επέκτάσεως τῶν κατὰ τόπους σκοπευτικῶν άπαρχῶν, αἱ όποῖαι, ὅσον και ἂν είναι άξιέπαινοι, αλλά δὲν ὠφελοῦν όταν γίνωνται άνευ ένιαίου συστήματος, δύνανται

δὲ νὰ προξενήσουν ἐξ ἀπειρίας καὶ ἀνεπαρκείας δυστυχήματα.

Τὴν μελέτην ταύτην θὰ ἠδύνατο ἡ Κυβέρνησις νὰ ἀναθέσῃ εἰς ἐπιτροπὴν, τῆς ὁποίας ἴσον ἀριθμὸν μελῶν θὰ εἴσῃ ἐν ἑκάστῳ τῶν τριῶν ἐνδιαφερομένων Ὑπουργείων: τῶν Στρατιωτικῶν, τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως. Τὴν ὥραν αὐτὴν ἀκριδῶς ἀνάλογος ἐπιτροπὴ ἐργάζεται εἰς τὴν Γαλλίαν πρὸς σκοπιμωτέραν διαρρύθμισιν τῆς σκοπευτικῆς ἀσκήσεως τῶν Πάλλων ἀπὸ τῆς ἡλικίας τῶν ἐνῶκα ἐτῶν μέχρι τοῦ ὄριου, κατὰ τὸ ὅποιον αἱ χεῖρες ἀρχίζουσιν πλέον νὰ μὴ ἔχουν τὴν ἀπαιτουμένην δύναμιν διὰ νὰ κρατήσουν τὸ ὄπλον.

Ἡ ἐργασία τοιαύτης ἐπιτροπῆς θὰ ἐχρησίμευε διὰ τὴν Κυβέρνησιν ὡς ἀσφαλῆς βάσις διὰ τὸν καταρτισμὸν πλήρους καὶ ἀρτίου νόμου περὶ ὑποχρεωτικῆς, εἰ δυνατόν, σκοπευτικῆς ἀσκήσεως τῶν Ἑλλήνων. Τὸ πρότυπον δὲ τοῦ ἐλευθέρου Κράτους θὰ ἠκολούθουν βεβαίως κατὰ τὸ δυνατόν καὶ αἱ πέραν τῶν ὄριων αὐτοῦ ὁμογενεῖς.

Γόττε, εἰς τὸ σάλπισμα Πανελληνίου συναγερμίου δὲν θὰ συρρεύσουν πλέον, ὅπως κατὰ τὸ 1817, ὁμάδες ἐνθουσιώδεις, ἀλλ' ἄμαχοι καὶ ἀχρηστοὶ εἰς τὴν ἀγωνιζομένην πατρίδα, ἀλλὰ φάλαγγες δεξιῶν σκοπευτῶν. Ἐὰν δὲ, πλὴν τῆς σκοπευτικῆς ἱκανότητος, ἔχουν ἀποκτήσῃ καὶ τὴν διὰ σκοπίου σηματικῆς ἀγωγῆς ἀντοχήν καὶ τὸ διὰ καταλλήλου παιδεύσεως πειθαρχικὸν φρόνημα, τίποτε δὲν θὰ ἐμποδίσῃ ὅπως ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν μεταβληθῶσιν εἰς τελείους στρατιῶτας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

## ΓΕΩΡΓΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

### ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ

Μὲ ἐρωτᾶτε πῶς δύνασθε νὰ φανήτε χρήσιμος εἰς τοὺς γεωργοὺς τοῦ χωρίου σας· ποίας συμβουλᾶς πρέπει νὰ δώσητε εἰς αὐτούς, διὰ ν' αὐξήσουν τὰς ἐκ τῆς γειωργίας καὶ ἐξ ἄλλων ἀγροτικῶν ἔργων καὶ ἐκ τῆς κτηνοτροφίας προσόδους τιν.

Θέσατε ἐν πρώτοις ὡς σκοπὸν νὰ παράσχητε εἰς τοὺς γεωργοὺς τόσας μόνον γνώσεις, ὅσαι ἀρκοῦν διὰ ν' αὐξήσουν τὴν ἑτησίαν πρόσοδον ἐκάστου αὐτῶν κατὰ 200 ἔστω μόνον δραχ. κατ' ἔτος. Τοῦτο καὶ μόνον ἂν κατορθώσητε, τὸ ἔργον σας θὰ εἶναι μέγιστον καὶ σπουδαιότατον καὶ ἡ πρὸς τὸ ἔθνος ὑπηρεσία σας ἀνεκτίμητος. Ἄν εἰς τὸ χωρίον αὐτὸ καὶ μόνον μὲ τὰς 100 ἐν παραδείγματι ἀγροτικᾶς οἰκογενείας κατορθώσητε νὰ διαδώσητε καὶ γενικεύσητε ἐπὶ σειράν ἐτῶν εἰς τοῦτο καταγιγνώμενος καὶ καταστήσητε κτήρια τῶν γεωργῶν καὶ τῶν ποιμένων γνώσεις τινὰς πολὺ ἀπλᾶς, ἀλλ' ἱκανὰς νὰ αὐξήσουν τὴν πρόσοδον ἐκάστου αὐτῶν κατὰ 200 μόνον δραχμᾶς ἑτησίως, τότε ἡ πρόσοδος ἡ ἑτησία τῶν 100 αὐτῶν δραχμῶν (1) αὐξήσῃ ἐν συνόλῳ κατὰ 20 χιλ. δρ. ἑτησίως, ἐπομένως αἱ γνώσεις τὰς ὁποίας σεῖς θὰ μεταδώσητε θὰ εἶναι ἐν μόνιμον εἰς τὸ χωρίον κεφάλαιον 200 τοῦλάχιστον χιλιάδων δραχμῶν.

Ἄς ἀρχίσωμεν λοιπὸν ἀπὸ τὴν πρώτην βᾶσιν τῆς καλλιεργείας, ἀπὸ τὸν σπόρον.

Οἱ γεωργοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον δὲν γνωρίζουσιν ἢ δὲν ὑπολογίζουσιν τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς ἐκλογῆς τῶν σπόρων, τοὺς ὁποίους σπεύρουσιν εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἐὸ νέον φυτὸν, τὸ ὅποιον ἐξέρχεται ἐξ ἐνὸς σπόρου μετὰ τὴν ἀναβλάστησίν του, πρὶν ἀκόμη ἀποκτήσῃ ῥίζας ἐπαρκεῖς διὰ ν' ἀντλήσῃ τὴν τροφήν του ἐκ τῆς γῆς, τρέφεται ἐξ ὑλικῶν, τὰ ὅποια περιέχονται ἐντὸς τοῦ

σπόρου. Ἐπομένως, ἕσον ἰσχυρότερος καὶ περισσότερο ἀνεπτυγμένος εἶναι ὁ σπόρος, τόσο ἀφθονότερον τρέφεται ἐξ αὐτοῦ τὸ πρῶτον φυτάριον. Ἰσχυρὸς δὲ τούτου, εἰς τὸν τελείως ἀνεπτυγμένον σπόρον τὸ ἔμβρυον τοῦ ἐν αὐτῷ περιεχομένου μέλλοντος φυτοῦ εἶναι περισσότερο ἀνεπτυγμένον. Ὅλουτοτρόπως ἀπὸ τὸν καλὸν σπόρον ἐξέρχεται φυτάριον ἀμέσως ἐξ ἀρχῆς ζωηρότερον, καὶ ἀφ' οὗ ἐξέλιθη τοῦ σπόρου καὶ πρὶν ἀκόμη λάβῃ τροφήν ἐκ τῆς γῆς, ἀντλεῖ ἐκ τοῦ καλοῦ σπόρου τροφήν ἀφθονωτέραν καὶ ἀναπτύσσεται οὕτω ταχύτερον καὶ εὐρωιστότερον.

Ἐὰν σπείρητε εἰς ἓν μέρος τοῦ κήπου 100 κόκκους σπόρου σίτου ἀτροφικοῦς (λισθοῦς, ζαρωμένους) μικροῦς, ἐλαφροῦς, ὅχι ὅσον πρέπει λείους, καὶ παραπλευρῶς αὐτῶν ἄλλους 100 κόκκους τοῦ αὐτοῦ μὲν εἴδους σίτου ἀλλὰ βαρεῖς, χονδροῦς, λείους καὶ τελείως ἐν γένει ἀνεπτυγμένους, θὰ παρατηρήσητε, ὅτι ἐκ τῆς δευτέρας αὐτῆς κατηγορίας τῶν καλῶν σπόρων θὰ προκύψουν φυτὰ σίτου ἀσυγκρίτως ζωηρότερα, ὑψηλότερα, μὲ πλατύτερα φύλλα, μὲ μεγαλεύτερον καὶ ἐν τέλει πολυκαρπότερον στάχυ. Ὅ,τι συμβαίνει εἰς τὸν σίτον, τὸ αὐτὸ συμβαίνει εἰς ἕλα τὰ φυτὰ, εἰς τὸν ἀραβόσιτον, εἰς τὴν κριθήν, εἰς τὰ ὄσπρια κ.λ.π. Καὶ ὅ,τι θὰ παρατηρήσητε εἰς τὸ μικρὸν ἐν τῷ κήπῳ σας πείραμα, τὸ αὐτὸ συμβαίνει εἰς τοὺς ἀγρούς τῶν γειωργῶν μας. Ὁ σίτος παράγεται ἀφθονότερος εἰς τὸν αὐτὸν ἀγρὸν, ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς κλιματολογικοὺς ὄρους καὶ μὲ τὴν αὐτὴν καλλιέργειαν, ὅταν προέρχεται ἀπὸ σπόρον ἐντελῆς ἰσχυρὸν, καλῶς ὀρεμμένον, χονδρὸν, βαρὺν καὶ λείον. Σὰς παρακαλῶ νὰ περιεργασθῆτε τοὺς σπόρους, τοὺς ὁποίους σπείρουν οἱ γειωργοὶ μας, καὶ θὰ ἴδῃτε ὅτι οἱ κόκκοι τῶν ἢ ὅλοι ἢ πολλοὶ μεταξὺ αὐτῶν εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀτροφικοί. Δι' αὐτὸ καὶ παράγουν στάχυς ἢ κατὰ τὸ ὅλον μικροῦς καὶ μὲ ὀλίγον καρπὸν ἢ μίγα μέρος ἐξ αὐτῶν θὰ εἶναι ἐλαττωματικοί, μὲ πενιχρὰν ἀπόδοσιν.

Ὁ γειωργός, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ κάμητε τὴν παρατήρησιν νὰ σπείρῃ σπόρον ἐκ τοῦ συνειλισμένου ἐν ἐκάστη τόπῳ εἴδους σίτου, τὸν σχετικῶς ὡς πρὸς τὸ εἶδος του βαρύτερον, τὸν χονδρότερον, τὸν μὲ ἐπιφάνειαν λείαν, τὸν περιέχοντα ἀναμιξ ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγωτέρους κόκκους ἀτροφικοῦς καὶ ὀλιγωτέρους σπόρους ζιζανίων, καί, εἰ δυνατόν, ἐντελῶς ἀπηλλαγμένον ἀπὸ τοὺς ἐλατ-

τωματικοῦς κόκκους σίτου ὡς καὶ ἀπὸ τοὺς ἀχρήστους καὶ ἐπιβλαβεῖς σπόρους τῶν ζιζανίων, θὰ σὰς εἴπη, ὅτι δὲν ἔχει πολὺ νὰ κάμη ὁ σπόρος καὶ ὅτι ἀπὸ τὸν καιρὸν ἐξαρτᾶται νὰ γίνῃ ἢ ἐσοδεῖα καλὴ ἢ κακὴ. Πρέπει τότε ν' ἀποκριθῆτε, ὅτι βεβαίως ὁ καιρὸς ἔχει μεγίστην σημασίαν, ὅσην ἔχει καὶ ἡ φύσις τοῦ ἀγροῦ καὶ ὁ τρόπος τῆς καλλιέργειας τοῦ ἀγροῦ καὶ ἡ ἐποχὴ ἀκόμη τῆς σπορᾶς, ἀλλ' ὅτι μὲ τὸν καλὸν καιρὸν καὶ μὲ ὅλας τὰς ἄλλας καλὰς περιστάσεις ὁ καλὸς σπόρος θὰ δώσῃ ἐσοδεῖαν ἀκόμη ἀνωτέραν ἐκείνης, τὴν ὁποῖαν θὰ δώσῃ ὁ κακὸς σπόρος. Καὶ τὰνάπαλιν, ἂν ἔχωμεν δυστυχίαν καιροῦ, κακὸν ἀγρὸν, κακῶς καλλιεργημένον, ὁ κακὸς σπόρος θὰ δώσῃ ἀκόμη χειρότερα ἀποτελέσματα ἢ ἕσα θὰ δώσῃ ὁ καλὸς σπόρος.

Ἐχομεν ἐπὶ παραδείγματι μίαν κακὴν χρονιὰν ἀποτυχίας τοῦ σίτου εἰς ἰσχυμένον ἀγρὸν ἕνεκα καιρικῶν αἰτίων δυσμενῶν. Ἐὰν εἰς τὸν ἀγρὸν αὐτὸν εἴχομεν σπείρῃ εἰς τὸ ἡμισυ μέρος τῆς ἐπιφανείας τοῦ καλὸν σπόρον καὶ εἰς τὸ ἄλλο ἡμισυ κακόν, ἢ ἐσοδεῖα θὰ εἶνε κακὴ καὶ εἰς τὸ ἐν καὶ εἰς τὸ ἄλλο μέρος, ἀλλ' εἰς τὸ πρῶτον μέρος πάλιν θὰ ἔχωμεν μικρὰν διαφορὰν. Ἄν λόγου χάριν ὁ σίτος τοῦ κακοῦ σπόρου θὰ δώσῃ ἐσοδεῖαν μόνον 30 ὀκάδων τὸ στρέμμα, ὁ σίτος τοῦ καλοῦ σπόρου θὰ δώσῃ 40.—Ἰδὲ αὐτὸ θὰ παρατηρηθῆ καὶ ἐπὶ εὐνοϊκοῦ καιροῦ εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀγρὸν. Θὰ εἶναι μὲν καλὴ ἢ ἐσοδεῖα τοῦ σίτου καὶ ἐκ τοῦ καλοῦ καὶ ἐκ τοῦ κακοῦ σπόρου, ἀλλ' ἂν ἐκ τοῦ κακοῦ σπόρου θὰ ἔχωμεν 120 λ.χ. ὀκ. σίτου τὸ στρέμμα, ἐκ τοῦ καλοῦ θὰ ἔχωμεν 140 καὶ 150 ὀκ. Πάντοτε θὰ ὑπάρχῃ μίᾳ διαφορὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σπουδαία εἰς τὰ ἀποτελέσματα κατὰ 10, κατὰ 20 καὶ κατὰ 30 ἀκόμη ἐπὶ τοῖς 100. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἄδικον ὁ γειωργὸς νὰ χάνῃ ἕνεκα κακῆς ἐκλογῆς τοῦ σπόρου 10 καὶ 20 καὶ 30 ἐπὶ τοῖς 100 ἐπὶ τῆς παραγωγῆς του; Ἄν λ.χ. ἀντὶ νὰ παραγάγῃ 200 λ.χ. κοιλά σίτου, παραγάγῃ 150 καὶ 170, ἔστιν καὶ μόνον ἕνεκα τῆς ἐλαττωματικότητος τοῦ σπόρου, εἶναι ἀρὰ γε ἀσήμαντος μίᾳ διαφορὰ ἀπὸ 30 καὶ ἀπὸ 50 κοιλά εἰς τὴν ὅλην παραγωγὴν του, τουτέστι μίᾳ ζημίᾳ ἀπὸ 200, ἀπὸ 300 καὶ ἀπὸ 350 δραχμᾶς τὸ ἔτος;

Εἰπέτε λοιπὸν μετ' ἐπιμονῆς καὶ κατ' ἐπανάληψιν εἰς τοὺς γεωργοὺς νὰ προσέχουν πολὺ εἰς τὸν σπόρον. Ἄν δὲν ἔχουν

καλὸν εἰς τὴν ἰδικήν των ἀποθήκην, ἢ ζητήσουσιν σπόρον καλὸν ἀπὸ ἄλλου γεωργὸν ἢ ἀπὸ ἄλλο χωρίον, χωρὶς νὰ φρεσθοῦν κόπων καὶ μικρᾶς δαπάνης πρὸς προμήθειαν τοιοῦτου σπόρου τοῦ αὐτοῦ μὲν εἶδους σίτου, ὅσον συνηθίζει ὁ τόπος, ἀλλὰ πάντοτε τὸν καλῶς θρεμμένον, χονδρόν, βαρύν, λειὸν καὶ καθαρόν ἀπὸ ζιζάνια, καὶ ἂν τιμᾶται καὶ ὃ καὶ 10 ἀκόμη λεπτὰ τὴν ὁκτὸν περισσότερον.

Ἄλλ' ἐκτὸς αὐτοῦ πρέπει νὰ λαμβάνη ὁ γεωργός, ἂν θέλῃ νὰ κερδίξῃ περισσότερον ἐκ τῆς καλλιεργείας τοῦ σίτου, καὶ τὸ ἐξῆς ἄριστον μέτρον. Κατὰ πᾶν ἔτος νὰ στέλλῃ τὰ παιδία του εἰς τοὺς ἀγροὺς του κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ θερσιμοῦ νὰ συλλέγουν τοὺς χονδροτέρους καὶ ἰσραιότερους σταχύς, μὲ μεγάλην ἐπιμονὴν καὶ ἀμέσως νὰ τοὺς δένουν εἰς δεμάτια. Αὐτὰ τὰ ὀλίγα δεμάτια, τὰ τοιοιτοτρόπως διαλεγμένα, ἀφ' οὗ ξηρανθοῦν εἰς τὸν ἥλιον, τίθενται χωριστὰ εἰς μίαν ἀποθήκην καὶ ἐκεῖ τὰ γυναικόπαιδα κόπτουν τὰς κορυφὰς καὶ τὸ κάτω ἄκρον τῶν σταχύων καὶ κρατοῦν μόνον τὸ μέσον μέρος ἐξ αὐτῶν, τὸ ὁποῖον ἔχει τοὺς χονδροτέρους καὶ ἰσραιότερους κόκκους. Αὐτὰ τὰ μέσα τεμάχια τῶν σταχύων κοπανίζουσι χωριστὰ καὶ παρασκευάζουσι τοιοιτοτρόπως ὀλίγας ἔστιν ὀκάδας ἀρίστου σπόρου σίτου, 15—20 λ.χ. ὀκάδας ἐπὶ παραδείγματι, διότι εἶναι δύσκολον νὰ κάμῃ τις πολλὸν σπόρον διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ. Αὐτὰς τὰς 15—20 ὀκ. σπείρουσι ἐγκαίρως καὶ ὀλίγον ἀραιὰ εἰς ἀγρὸν καλῶς καλλιεργημένον καὶ γόνιμον, ὀλίγον ἀραιότερα τοῦ συνήθους καὶ βοτανίζουσι μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν, τὸν θερρίζουσι δὲ καὶ τὸν ἄλωνίζουσι χωριστὰ. Δυνατὸν νὰ προέλθουν ἀπὸ τὸν τοιοῦτον σπόρον τὸ προσεχὲς ἔτος 150, 200 ἢ 300 ὀκ. σίτου ἀρίστου διὰ σπόρον.

Ἄλλ' ὅχι μόνον πρέπει κατ' ἔτος νὰ παρασκευάζῃ ὁ γεωργός τὸ «καθαροσπόρι» του, ἀλλ' ἐπὶ πλεόν ὁ πολὺς σπόρος, ὁ ὁποῖος σπείρεται ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ἀγρῶν του, πρέπει πάντοτε νὰ κοσκινίζεται διὰ τῆς μηχανῆς, τῆς λεγομένης αἰτοκαθαριστικῆς, ἢ ὁποῖα καθαρίζει τὸν σίτον τελείως ἀπὸ ὅλα τὰ ζιζάνια (εἶραν, ἀγριοβόσκον, παπαροῦναν, ἀγριορόμην, σινάπι κλ.) καὶ ἐπὶ πλεόν χωρίζει τὸν σίτον εἰς β' ποιότητος, α') εἰς χονδροὺς κόκκους τοὺς ἀρίστους διὰ σπόρον, β') εἰς μετρίου

μεγέθους κόκκους καθαροὺς δι' ἄλεσμα, καὶ γ') εἰς ἀτροφικοὺς κόκκους (ἀνεμίδα) διὰ τὰς ὄρνιθας.—Μία τοιαύτη μηχανὴ τιμᾶται 450 δρ. περίπου. Ἄλλ' ὁ γεωργός δὲν δύναται ἐξ ἰδίων νὰ ἀγοράσῃ μίαν τοιαύτης ἀξίας μηχανήν· δύναται ὅμως κάλλιστα νὰ ἀγοράσῃ αὐτὴν τὸ ταμεῖον τῆς κοινότητος ἢ τὸ ταμεῖον τῆς ἐκκλησίας τοῦ χωρίου ἢ ὅλοι οἱ γεωργοὶ τοῦ χωρίου, μίαν κοινὴν δι' ὄλους, ἢ ὁ σύλλογος τῶν γεωργῶν τοῦ χωρίου. Διότι μία τοιαύτη μηχανὴ ἀρκεῖ δι' 100 γεωργούς, ἀφ' οὗ καθαρίζει 2 χιλ. ὀκ. σίτου τὴν ἡμέραν. Ἄν ἀγοράσῃ αὐτὴν ἢ ἐκκλησία ἢ εἰς ἐργολάβος, θὰ καθαρίζῃ εἰς 2 μῆνας 100 χιλ. τοῦλάχιστον ὀκάδας σίτου, μὲ 2 ἀνθρώπους, καὶ ἂν κρατῇ ὡς ποσοστὸν β' ἐπὶ τοῖς 100 διὰ τὸ δικαίωμα τῆς μηχανῆς, θὰ ἐσοδεύσῃ β' χιλ. ὀκ. σίτου ἀξίας 1000 δραχ. ἤτοι ἐντὸς τοῦ ἔτους θὰ καλύψῃ δύο φορές τὴν ἀξίαν τῆς μηχανῆς ἢ ἔστιν τὸ ὀλιγώτερον 500 δρ. διὰ νὰ ἔχῃ ἔπειτα τὴν μηχανήν δωρεάν καὶ νὰ ἐσοδεύῃ κατ' ἔτος 500 τὸ ὀλιγώτερον δραχμὰς ἀπὸ τοὺς γεωργούς, τῶν ὁποίων θὰ καθαρίζῃ τὸν σίτον μὲ δικαίωμα β' ἐπὶ τοῖς 100.

Ἄλλ' ἡ ὠφέλεια δὲν θὰ εἶναι μόνον διὰ τὸ ταμεῖον τῆς ἐκκλησίας, θὰ εἶναι πολὺ σπουδαιότερα διὰ τὸ χωρίον. Διότι, ἂν εἰς τὸ χωρίον αὐτὸ τῶν 100 γεωργῶν σπείρουσι ἀπὸ 500 ὀκ. σπόρον σίτου ἕκαστος κατ' ἔτος, μὲ σπόρον τόσον διαλεγμένον καὶ τόσον καθαρὸν διὰ τοῦ σταχυολογήματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς μηχανῆς αὐτῆς, οἱ 100 θὰ σπείρουσι ὅλοι ὁμοῦ 50 χιλ. ὀκάδας σπόρον σίτου εἰς β' ἕως 5 χιλ. στρέμματα ἀγρῶν. Καὶ ἕκαστον στρέμμα θὰ δώσῃ τότε τὸ ὀλιγώτερον 15 ὀκ. σίτου ἐπὶ πλεόν, ἐπομένως θὰ παραχθῇ εἰς ὅλον τὸ χωρίον ἐν πλεόνασμα σίτου 45 χιλ. μέχρις 75 χιλιάδων ὀκάδων ἀξίας 15 μέχρις 25 χιλιάδων δραχμῶν.

Ὀλίγον σᾶς φαίνεται νὰ κερδίξῃ ἐν χωρίον ἀπὸ μίαν μηχανήν 450—500 δραχ. ἐφάπαξ 15 ἕως 25 χιλ. δραχ. τὸ ἔτος; Αὐτὸ εἶνε θαῦμα. Καὶ ἐν τούτοις εἶνε πραγματικόν. Καὶ πρέπει νὰ μὴ παύσητε ἐνεργοῦντες, ὅπως τὸ χωρίον ἀποκτήσῃ τοιαύτην μηχανήν.

Ναύπλιον.

ΣΠΥΡ. ΧΑΣΙΩΤΗΣ



## ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Οἱ λόγιοι συνήθως δὲν ἔχουσιν ἀρκετὴν γνῶσιν τῶν φυσικῶν καὶ φυσικοῖστορικῶν ἐπιστημῶν. Οὐχὶ δὲ μόνον εἰς τὰς ἐφημερίδας, ὅτε ταχέως γράφοντες δὲν δύνανται νὰ προσέχωσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ διηγήματα καὶ εἰς τὰ ποιήματα αὐτῶν ἀπαντῶμεν σφάλματα καὶ συγχύσεις σχεδὸν ἀπιστεύτους.

Προτίθεται ν' ἀναφέρω τινὰς. Ἴδ' τοιοῦτον δέ, ἐλπίζω, θὰ πείσῃ τοὺς λογίους, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχωσι καὶ γνήσεις τινὰς ἐκ τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ἢ προτοῦ δημοσιεύσασί τι νὰ δίδωσι πρὸς ἐπιθεώρησιν τὰ χειρόγραφα αὐτῶν εἰς εἰδικόν, ὅταν ἔχωσι τὴν ἀπαίτησιν νὰ παρουσιάσωσι πρὸ ἡμῶν περιγραφὰς τῆς φύσεως ἢ φράσεις σχετιζομένας πρὸς φυσικὰ φαινόμενα.

\*

Ἄς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τοὺς ποιητὰς μας :

Τώρα ποῦ χαμοκέραια μοσχοβολοῦν σ'τὴ φτέρη  
κι' ἀνοίγει τ'ἀνθη ἢ μυγδαλιὰ  
καὶ κρυφοσμύγουν τὰ πουλιὰ  
καὶ παίζουν ταῖρι, ταῖρι.

Θέλει βεβαίως ὁ ποιητὴς νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν ἀνοιξιν καὶ παριστᾷ ὡς σύγχρονα γεγονότα τελοῦμενα κατ' ἐποχὰς ἀπεχούσας ἀλλήλων. Διότι ἡ ἀμυγδαλὴ ἀνθῆι σχεδὸν πάντοτε τὸν Ἰανουάριον, τὰ πτηνὰ συζεύγνυνται τὸν Μάρτιον καὶ ἡ χαμοκέραιος καρποφορεῖ τὸν Μάϊον καὶ Ἰούλιον.

Ἀρέφατε πάλιν, ἐράσται εὐδαίμονες, ναυκίτους  
εἰς τοῦ Μαῖου τοὺς φαιδρούς κ' εὐώδεις παραδεισούς.

Χάριν βεβαίως τῆς ὁμοιοκαταληξίας ἐτέλλησαν οἱ νεώκισσοι, διότι ἄλλως ὁ ποιητὴς τῶν στίχων, ὅτε ἔζη, πλειστάκις ἐθεάθη φέρων κατὰ Ἰανουάριον εἰς τὴν κορυφοδόχην τοῦ ἀνθη ναρκίσσου, τοῦ κοινῶς λεγομένου ζαμπάκι.

Ἄλλος ἔχει Ἀηδόνας μινυρομένας κατὰ Σεπτέμβριον μῆνα.

Ἄλλος ἐκ τῶν νεωτέρων τὰ ἴα ἀγνοῶν καὶ μὴ γνωρίζων, ὅτι ταῦτα εἶναι οἱ μενεξέδες, λέγει ὅτι ἔδρεψεν ἴα ἀπὸ τοῦ στελέχους.

Ἄλλος ἐν νεαριωτάτῃ ἡλικίᾳ, διότι ἔκτοτε κατέστη θαυμασιος ποιητὴς εἰς ξενικὴν ὁμιῶς γλῶσσαν, παρουσιάζει τὰς τρυγόνας ἀδούσας.

Ἄλλος τέλος τοποθετεῖ τοὺς κορυθαλλοὺς ἐπὶ τῶν δένδρων.

\*

Τὰ παθήματα ὁμιῶς ταῦτα δὲν εἶναι μόνον ἴδια εἰς τοὺς ἡμετέρους λογίους, ἀλλὰ καὶ εἰς ξένους, ὡς ἀναγινώσκομεν εἰς ἄρθρον δημοσιευθὲν εἰς ἐπιστημονικὸν περιοδικόν, ἐξ οὗ παραλαμβάνομεν ὀλίγα τινὰ εἰς ἄκρον διδακτικὰ καὶ περιεργα.

Εἰς τὰ Λατινικὰ ἄρθρα, ἔργον τοῦ Ἰάλλου Champreaur, παρίσταται εἰκὼν πραγματικὴ τῆς αὐτοκρατορουμένης Ῥώμης. Ἴδ' ἔργον ἱστορεῖ τὰ συμβάντα κατὰ τὸ ἔτος 48 μ. Χ. ὡς ὁ συγγραφεὺς σημειοῖ ἐν τῇ προλόγῳ αὐτοῦ. Λοιπὸν ἐν σελίδι 148 γράφει: «Ἡ Νεάπολις, ἐν ἣ ὁ τρυγητὸς εἶναι ἄφθογος ἕνεκα τοῦ θεϊώδους καὶ γονίμου ἐδάφους, ὅπερ ὁ Βεσοῦδιος διαρκῶς ἀπειλεῖ διὰ τοῦ κρατῆρός του τοῦ καπνίζοντος ἐν ἡμέρᾳ καὶ φλόγας ἐκπέμποντος τὴν νύκτα». Ἄλλ' ὁ Βεσοῦδιος δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ, διότι ἡ πρώτη ἔκρηξις ἐγένετο τὸ ἔτος 79 μ. Χ.

Ἄλλοι ἀναχρονισμοὶ δημοσιεύονται ἐννοούμενοι μόνον ὑπὸ τῶν φυσιοδίφων :

Περιγράφει Ἀκακίας μὲ τὰ βοτρωῶδη λευκά των ἀνθη ἐν ἣ αἱ Ἀκακίαι εἰσῆχθησαν εἰς Ἑὐρώπην ἐξ Ἀμερικῆς τῷ 1601.— Περαιτέρω περιγράφει Ἰνκαλίππου μὲ τὰ δρεπανοειδῆ αὐτῶν φύλλα ἐνῆ γνωστὸν εἶναι ὅτι τὰ δένδρα ταῦτα ἐξ Αὐστραλίας εἰσῆχθησαν εἰς τὴν Ἑὐρώπην μόλις κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 19<sup>ου</sup> αἰῶνος. Ἰπλῆτης ἀναφέρει ὡς καλλιεργουμένην ἐν Ῥώμῃ τὴν Φούξιν καὶ τὴν Μαγιόλιαν, ὡν ἡ πρώτη εἰσῆχθη εἰς Ἑὐρώπην ἐκ τῆς Χιλῆς καὶ ἡ δευτέρα ἐκ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς.

\*

Οὐ μόνον δὲ οἱ λόγιοι, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ οἱ ζωγράφοι εἰς τοιαῦτα λάθη ὑποπίπτουσι.

Τίς δὲν εἶδεν εἰκόνα τινὰ παριστάνουσαν τὴν Ἀκρόπολιν ὡς εἶχε τὸ πάλαι, καὶ τῆς ὁποίας τὰ πέριξ σταλίζουσιν ἀφθονοὶ Ἀγάθαι, φυτὰ δὴλαδὴ εἰσαχθέντα εἰς Ἑυρώπην ἐξ Ἀμερικῆς κατὰ τὸν 19<sup>ον</sup> αἰῶνα καὶ εἰς Ἀθήνας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὀθωνος!

\*

Ποία ἢ διαφορά μεταξὺ τῶν νεωτέρων καὶ παλαιότερων! Οἱ παλαιότεροι ζῶντες πλησιέστερον πρὸς τὴν φύσιν καὶ ἀντιλαμβάνόμενοι ὀρθότερον τὰ διάφορα αὐτῆς φαινόμενα, μὴ παρασυρόμενοι ὑπὸ τῆς φαντασίας τόσο ἐυκόλως, μηδὲ χάριν τοῦ μέτρου ἢ τῆς ὁμοιοκαταληξίας ἠυσιάζοντες τὰ πράγματα, εἶναι σχεδὸν πάντοτε ἀψευδεῖς μάρτυρες, καὶ συχνότατα αἱ περιγραφαὶ τοῦ Ὀμήρου δύνανται νὰ δοθῶσιν ὡς ὀρισμοὶ τῆς φύσεως. Οὕτω πολλάκις εἰς ἀγγλικά συγγράμματα φυσικῆς ἱστορίας ἀπαντῶμεν ἀποσπάσματα τῶν ἔργων τοῦ Σαίξσπηρ εἰς τὴν περιγραφὴν ταπεινοτάτων ζώων. Ὅσον καλῶς παρατήρει καὶ διετύπου τὰ πράγματα.

Ἐνῶ οἱ νεώτεροι, ἐξ ἀκοῆς μαγνθάνοντες μίαν λέξιν σχετιζομένην πρὸς τὴν φύσιν καὶ εὐρίσκοντες ταύτην εὐχάριστον εἰς τὴν ἀκοήν ἢ κατάλληλον διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς ὁμοιοκαταληξίας, ἀμέσως τὴν παραβέτουσιν, ἀδιαφοροῦντες ἂν ἔχη τὸν τόπον τῆς.

Ν. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

## ΓΝΩΜΑΙ ΤΟΥ ΡΩΣΚΙΝ

.....

Ἡ ἀρετὴ δὲν συνίσταται εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν πράξεως, ἢ ὁποία ἀμέσως εὐρίσκει καὶ τὴν ἀντιμισθίαν ἢ ἢ ὁποία ἐν γένει ἀνταποδίδεται εὐθὺς εἰς σὲ τὸν ἐνάρετον. Αὐτὸ ἢμπορεῖ νὰ γίνῃ ἢ νὰ μὴ γίνῃ. Μίαν ἡμέραν θὰ ἔλθῃ ἢ ἀμοιβή· ἀλλ' ὁ ζωτικὸς ὄρος τῆς ἀρετῆς, ὡς ἀρετῆς, εἶναι νὰ εὐρίσκη εὐχαρίστησιν καὶ ἰκανοποίησιν ἀπλῶς εἰς τὴν ἰδίαν τῆς πράξιν καὶ νὰ θέλῃ ἢ ἀμοιβή τῆς νὰ δίδεται μᾶλλον εἰς ἄλλους.

\*

Ἐὰν δὲν τὸ αἰσθανθῆς, εἶναι ἀδύνατον διὰ λόγων νὰ ἐκφράσῃς μὲ ποίας θέας γραμμῆς καὶ μὲ ποῖον φῶς ἢ ἐνεργὸς εὐσέβεια καὶ ἢ ἀγάπη μεταμορφῶνουν καὶ καταυγάζουν τὴν τραχυτέραν καὶ ψυχροτέραν φυσιογνωμίαν, οὔτε εἰς ποῖον σκότος βυθίζεται ἢ πλέον χαρίεσσα μορφή διὰ τοῦ μαρασμοῦ αὐτῶν. Δὲν ὑπάρχει ἀρετὴ, τῆς ὁποίας ἢ ἐξάσκησις νὰ μὴ χαράσῃ νέον κάλλος ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων χαρακτηριστικῶν.

\*

Ἐτελεῖα δικαιοσύνη εἶναι πράγματι τόσο ἀνέφικτος, ὅσον καὶ τελεῖα ἀλήθεια. Ἀλλ' ὁ δίκαιος ἀνθρώπος διακρίνεται ἀπὸ τὸν ἀδίκον ἐκ τοῦ πόθου καὶ τῆς ἐλπίδος τῆς δικαιοσύνης, ὅπως καὶ ὁ φίλος τῆς ἀληθείας διακρίνεται ἀπὸ τὸν φίλον τοῦ ψεύδους ἐκ τοῦ πόθου καὶ τῆς ἐλπίδος τῆς ἀληθείας. Ἀλλά, καίτοι εἶναι ἀνέφικτος ἢ τελεῖα δικαιοσύνη, ἐν τούτοις δύναται ν' ἀποκτηθῇ τόση δικαιοσύνη, ὅση ἀπαιτεῖται πρὸς πρακτικὴν ἐφαρμογὴν ὑπ' ἐκείνων, αἱ ὅποιοι τὴν ἐπιθυμοῦν.

\*

Ὅσῃν δὴποτε φρόνησιν καὶ ἂν ἔχη, εἶναι ἀφρον ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος δὲν ἀναγνωρίζει κύριον, ἐκεῖνος ὁ ὅποιος εἶπε μὲ τὸν λογισμὸν του: Δὲν ὑπάρχει Θεὸς—δὲν ὑπάρχει Νόμος. Ὁ σοφὸς ἀναγνωρίζει κύριον. Καὶ ἂν μὲν ἔχη ταπεινοτέραν σοφίαν, ἀναγνωρίζει ταπεινότερον κύριον, ἂν δὲ ὑψηλοτέραν, ὑψηλότερον κύριον, ἀλλὰ πάντοτε ἐν ὅν ὑπέρτερον ἑαυτοῦ—ἓνα Νόμον ἀνώτερον τοῦ ἰδικοῦ του, Νόμον, ὁ ὅποιος πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ, νὰ διδαχθῇ, νὰ ἀγαπηθῇ καὶ νὰ ἐπιθληθῇ. Διὰ νὰ ἀνακαλύψωμεν ὅμως τὸν Νόμον αὐτὸν ὀφείλομεν κατὰ πρῶτον δι' ἑλῶν μας τῶν θυνάμεων ν' ἀρχίσωμεν μὲ τὴν ὑπακοήν. Ὑπάκουε καὶ ἔχεις τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ εὕρης μίαν ἡμέραν εἰς ποῖον εἶναι προτιμότερον νὰ ὑπακούῃς.

## ΔΙΟΚΛΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ ΕΡΡΙΚΟΥ ΣΙΕΓΚΙΕΒΙΤΖ

Ὁ θεὸς Ὑπνος εἶχε διαχύσει τὴν γαλήνην του ἐπὶ τῶν Ἀθηναίων. Ὅμοια ἐπέκράτει σιωπή, ὥστε ἠδύνατο κανεὶς ν' ἀκούσῃ τὴν ἀναπνοὴν τῆς κοιμημένης πόλεως. Οἱ λόφοι, ἡ Ἀκρόπολις, οἱ ναοί, οἱ ἐλαιῶνες καὶ τὰ μαύρα ἄλγη τῶν κυπαρίσσιων, ἔλα φαίνοντο ναρκωμένα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης. Ἐπαυσαν αἱ κρήναι νὰ ρέουν· πλησίον τῶν πυλῶν ἀπεκοιμήθησαν οἱ Σκύθαι φρουροί. Κοιμάται ἡ πόλις. Ἡ χιόρα ἔλη κοιμάται.

Μόνος ὁ νεαρὸς Διοκλῆς ἠγγρύπνει. Ἰστίριζε τὸ μέτωπον εἰς τοὺς πόδας τῆς Παλλάδος, ἡ ὅποια ὑψοῦται ἀπαστρέπτουσα εἰς τοὺς κήπους τοῦ Ἀκαδήμιου. Περιέβαλε τὰ γόνατα τῆς θεᾶς μὲ τοὺς βραχιονὰς του καὶ ἀνεφάνησεν:

— Ἀθηνα! Ἀθηνα! σὺ, ἡ ὅποια ἄλλοτε πρώτη ἐπεφάνης εἰς τοὺς θνητούς, ἀκουσέ με. Λάβε σίκτον δι' ἐμέ καὶ εἰσάκουσε τὴν προσευχὴν μου.

Καὶ ἀποσύρων τὸ μέτωπον ἀπὸ τὸ μαρμάρινον βάλθρον τοῦ ἀγάλματος, ἤγειρε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ πρόσωπον τῆς Παρθένου, τὸ ὅποιον μίαν λεπτὴν ἀκτίς ἐφώτιζε καὶ ἐλάμπρυνεν. Ἀλλὰ μόνη ἡ σιωπὴ ἀπεκρίνετο. Καὶ αὐτὴ ἡ ἐλαφρὰ αἴρα, ἡ ὅποια συνήθως τὴν ὥραν ἐκείνην πνέει ἀπὸ τὴν θάλασσαν, εἶχε παύσῃ. Ἐπάνω εἰς τὰ δένδρα δὲν ἐσείετο φύλλον.

Ἡ καρδία τοῦ νέου ἐπλημμύρησεν ἀπὸ ἠλιψῶν ἀπειραν. Ἀπὸ τοὺς βεβαρημένους ὀφθαλμοὺς του δάκρυα ἔρρευσαν εἰς τὸ ὥραλόν του πρόσωπον. Καὶ εἶπεν ἑαυτοῦν:

— Σὲ μόνον, σὲ μόνον λατρεύω καὶ θέλω νὰ ἠμνήσω πρὸ πάσης ἄλλης θεότητος. — Ναί, σὲ μόνον, ὦ Δέσποινά μου! Ἀλλὰ σὺ ὁμοῦ μὲ τὸν πόλιον, τοῦ ὅπου ἡ φλόξ μὲ κατακαίει, ἔβαλες τὴν βάσανον αὐτὴν εἰς τὴν καρδίαν μου. Στύσε λοιπὸν τὴν φλόγα αὐτὴν ἢ κόρεσέ την, ὦ θεῖα! Ἰνώρισέ μου τὴν Ὑπνάτην Ἀλήθειαν, τὴν Ἀλήθειαν τῶν Ἀληθειῶν, τὴν ψυχὴν παντὸς

πράγματος, διὰ νὰ προσφέρω εἰς αὐτὴν ὡς θυσίαν τὴν ζωὴν καὶ τὰ θέλητρά της. Χάριν αὐτῆς θ' ἀπαρνηθῶ τὰ πλούτη, θὰ θυσιάσω εἰς αὐτὴν τὴν νεότητά, τὸ κάλλος καὶ τὸν ἔρωτα καὶ τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὴν δόξαν ἀκόμη, τὴν ὅποιαν οἱ θνητοὶ θεωροῦν ὡς τὴν ὑπερτάτην εὐτυχίαν καὶ τὴν μεγαλειτέραν τῶν θεῶν εὐνοίαν.

Ἰστίριζε καὶ πάλιν τὸ μέτωπον ἐπὶ τοῦ μαρμάρου καί, ἔπως ὁ καπνὸς τοῦ λιθωνιωτοῦ ἀνέρχεται ἀπὸ τὰ ἱερὰ θυμιατήρια, οὕτω ἡ προσευχὴ διεχύθη ἀπὸ τὴν ψυχὴν του. Ἐχασε τὴν συναίσθησιν ἔλων τῶν ἐπιγείων, λησμονῶν ποῦ ἦτο καὶ τί ἔκαμνεν· εἰς ἔκστασιν βυθισμένος, δὲν εἶχε πλέον συνείδησιν, παρὰ ἐνὸς μόνου πόλου καὶ μιᾶς μόνης ιδέας: ὅτι παράκλησις τόσον ἐνθέρμος δὲν θὰ ἔμενε χωρὶς ἀπάντησιν.

\*

Καὶ πράγματι ἡ ἀπάντησις ἠκούσθη.

Οἱ λεπτοὶ κλάδοι τῶν ἐλαιῶν ἐσείσθησαν. Αἱ κορυφαὶ τῶν κυπαρίσσιων ἐλυγίσθησαν· ὡς νὰ εἶχε πνεύση νυκτερινὴ αἴρα. Ὅλιγον κατ' ὀλίγον ὁ θροῦς τῶν ἐλαιῶν καὶ ὁ τριγμὸς τῶν αἰχμηρῶν φύλλων τῶν κυπαρίσσιων μετεβλήθησαν εἰς φωνὴν ἀνθρωπίνην, ἡ ὅποια ἀπήχησεν εἰς τὸν ἀέρα κατ' ἔλον τὸν κῆπον, ὡς ἐὰν πληθὸς δλόκληρον πανταχόθεν ἐφώναζεν ὁμοφώνως:

— Διοκλῆ! Διοκλῆ!

Ἀποσπασθεὶς ἀπὸ τὴν ἔκστασιν τοῦ νεανίας ἀνετριχίασεν. Ἐνόμισεν ὅτι οἱ σύντροφοὶ του τὸν ἀνεζήτουν καὶ περιέφερον γύρω τὸ βλέμμα.

— Ποῖος μὲ κράζει; ἠρώτησεν.

Καὶ ἰδοῦ, χεὶρ μαρμαρίνη ἔψαυσε τὸν ὄμῶν του.

— Μ' ἐκάλεσες;... εἶπεν ἡ θεᾶ. Ἡ προσευχὴ σου εἰσηκούσθη, ἰδοῦ ἐγὼ πλησίον σου.

Αἱ τρίχες τοῦ Διοκλέους ὠρθώθησαν ἀπὸ ἱερὸν φόβον. Γονυπετήσας, τοῦτο μόνον ἠδυνήθη νὰ εἶπῃ ἔντρομος καὶ ἔξαλλος:

— Σὺ πλησίον μου! σὺ ἡ Ἀκατάληπτος, ἡ Φοβερά, ἡ Ἀνέκφραστος!

Ἐκείνη τὸν ἐπρόσταξε νὰ ἐγερθῇ καὶ ἐξηκολούθησε:

— Θέλεις νὰ γνωρίσῃς τὴν Ὑπερτάτην Ἀλήθειαν, τὴν

Μόνην. Ἐκείνην, ἣ ὅποια εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ κόσμου καὶ ἡ οὐσία τῶν πάντων. Μάθε ὅμως, ὅτι μέχρι τοῦδε κανεῖς ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Δευκαλίωνος δὲν τὴν εἶδε χωρὶς τοὺς πέπλους, οἱ ὅποιοι τὴν κρύπτουν καὶ αἰωνίως θὰ τὴν κρύπτουν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀνθρώπων. Ἴσως ἀκριβῶς θὰ πληρίσῃς τὴν παράταλμον ἐπιθυμίαν σου. Ἀλλὰ μὲ ἐξώρκισας εἰς τὴν ζωὴν σου. Εἶμαι πρόθυμος νὰ σὲ βοηθήσω, ἀν χάριν τῆς Ἀληθείας αὐτῆς ἀπαρνηθῆς τὰ πλούτη, τὰς τιμὰς, τὸν ἔρωτα καὶ αὐτὴν τὴν δόξαν, ἣ ὅποια, τὸ εἶπες, ἀποτελεῖ τὸ ὑπέρτατον τῶν θεῶν δῶρον.

— Ἀπαρνοῦμαι τὸν κόσμον ὅλον καὶ αὐτὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἀνέκραξεν ὁ Διοκλῆς.

Αἱ κυπάρισσοι καὶ αἱ ἐλαῖαι ἔμειναν κεκλιμέναι ἐνώπιον τῆς παντοδυνάμου κόρης τοῦ Διὸς καὶ ἡ Θεὰ ἐφαίνετο διστάζουσα.

Ἐπὶ τέλος ὠμίλησεν :

— Ἀλλὰ καὶ σὺ δὲν θὰ τὴν ἰδῆς εὐθὺς ἀμέσως. Κατ' ἔτος θὰ σὲ φέρω πλησίον τῆς, μίαν νύκτα καθὼς τὴν σημερινήν. Πῶς ἐκάστην ἐμφάνισόν τῆς θ' ἀφαιρῆς ἓνα τῶν πέπλων τῆς καὶ θὰ τὸν ρίπτῃς ὀπισθέν σου. Χάρις εἰς τὴν ἀθάνατον δύναμίν μου δὲν θ' ἀποθάνῃς πρὸ τοῦ ἀφαιρέσεως καὶ τὸν τελευταῖόν τῆς πέπλον. Δέχεσαι τοὺς ὄρους μου, Διοκλή;

— Καὶ σήμερον καὶ πάντοτε γεννηθήτω τὸ βέλγημά σου, ἡ Δέσποινα τῆς σοφίας, ἀπήντησεν ὁ νέος.

Καὶ ἡ Θεὰ, ἀκτινοβόλος καὶ αἰθερία, ἀπεξεδύθη τὸ μαρμαρινὸν περίβλημά τῆς, ἐνηγκαλισθῆ τὸν Διοκλῆν, τὸν ἤρπασεν εἰς τοὺς βραχίονάς τῆς, καὶ ἔπειτα ἐξορμῶσα διέσχισε μὲ πτήσιν ταχεῖαν τὸν θείον αἰθέρα, ὅπως τὰ μετέωρα, τὰ ὅποια κατὰ τὰς θερινὰς νύκτας χαράσσουσιν τὸν οὐράνιον θόλον ὑπεράνω τοῦ κοιμωμένου Αἰγαίου.

Ἰσχυεῖα ὡς ἡ σκέψις ἦτο ἡ πτήσις τινος. Ἰστορικώτερον τέλος εἰς γῆν ἄγνωστον ἐπὶ ὄρους ἐγγιζόντος τὸν οὐρανόν, ὑψηλοτέρου ἀπὸ τὸν Ὀλυμπον καὶ ἀπὸ τὴν Ἴδην, ὑψηλοτέρου ἀπὸ τὸ Πήλιον καὶ ἀπὸ τὴν Ὀσσαν. Πῶς τὴν ἀπότομον κορυφὴν ὁ Διοκλῆς διέκρινε μορφὴν ὁμοιάζουσαν πρὸς γυναῖκα, ἀλλὰ σκεπασμένην μὲ πέπλους τόσοσιν πολλοῦς καὶ τόσοσιν πυκνοῦς, ὥστε ἦτο ἐντελῶς δυσδιάκριτος. Μόνον λάμπρις ἀλλόκοτος,

μυστηριώδης, διάφορος ἀπὸ ὅλας τὰς λάμπρις, ὅσας βλέπομεν ἐπὶ τῆς γῆς, ἠκτινοβόλει ἀσθενῶς περὶ αὐτήν.

— Ἴδού ἡ Ἀλήθεια, εἶπεν ἡ Ἀθηναῖα. Βλέπεις ὅτι αἱ ἀκτίνες τῆς χύνου φῶς καὶ διὰ μέσου τῶν πέπλων τῆς. Τὴν ἀσθενῆ λάμπριν τινος συλλέγουσιν ἐπὶ τῆς γῆς τῶν σοφῶν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ οὕτως οἱ ἀνθρώποι δὲν πλανῶνται τυφλοὶ εἰς τὰ σκότη τῆς αἰωνίας νυκτός, καθὼς οἱ κάτοικοι τῶν Κιμμερίων χωρῶν.

— ὦ οὐράνιε ὁδηγέ, εἶπεν ὁ Διοκλῆς. Ὅταν ἀποσπάσω τὸν πρῶτον πέπλον, ἡ Ἀλήθεια δὲν θὰ ἐμφανισθῇ λαμπρότερα;

— Δοκίμασε, εἶπεν ἡ Θεὰ.

Ὁ νέος ἤρπασε μίαν ἄκραν τοῦ ὑφάσματος καὶ τὸ ἔσυρεν ἀποτόμως. Ἀμέσως δὲ λάμπρις ζωηρότερα ἠκτινοβόλησεν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς του. Ἰβυλισμένος εἰς τὸν θαυμασμόν του ὁ Διοκλῆς δὲν παρετήρησεν, ὅτι ὁ πέπλος, μόλις ἔπεσεν ἀπὸ τὰς χεῖράς του, ἀμέσως μετεβλήθη εἰς λευκὸν κύκνον, ὁ ὅποιος ἐπέταξε πρὸς τὸ μακρινὸν λυκόφως.

Ἐπὶ μακρὸν παρέμεινε ἐνώπιον τῆς Ἀληθείας ἐκστατικός, ὑψωμένος εἰς ὑπεργελοῦς σφαίρας, ἐλαφρωμένος ἀπὸ τὰς ἀνθρωπίνας σκέψεις, ἀντλῶν ἀπὸ ζωὴν ἄγνωστον ἄγνωστον δύναμιν, μὲ τὴν ψυχὴν φαιδρῶς γαλήνιον.

— ὦ Θεὰ φωτεινή, ἔλεγε, Θεὰ αἰωνία, ψυχὴ τοῦ κόσμου!

\*

Ὁ Διοκλῆς ἐτήρησε τὸν πρὸς τὴν Θεάν ὄρκον του. Ἦτο πλούσιος καὶ ὅταν μὲ τοὺς συντρόφους του περιεπάτει εἴτε εἰς τοὺς κήπους τοῦ Ἀκαδήμιου, εἴτε ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἣτις φέρει πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, ἢ ἐν μέσῳ τῶν ἐλαιήγων μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος, αἱ σύντροφοί του τὸν ἠρώτων, διατί δὲν ἀπολαμβάνει τὰ πλούτη του καθὼς ὁ Ἀλκιονιάδης ζῶν μεγαλοπρεπῶς, ὁ Διοκλῆς ἀπεκρίνετο μὲ τὴν ἐριήτησιν αὐτήν:

— Ἰὼναι δυνατόν καὶ μὲ τοὺς θησαυροὺς τοῦ Μεγάλου Βασιλέως νὰ ἀποκτήσετε τὴν Ἀλήθειαν;

Πολλοὶ τὸν κατέκριναν, ἄλλοι ἤμως ἐφρόνουν ὅτι θὰ ὑπερέβαινεν ἡμέραν τινὰ καὶ τὸν θείον Πλάτωνα κατὰ τὴν σοφίαν καὶ ἐξόχως τὸν ἐτίμων.

Ἰσχυεῖνος ἐξηκολούθει νὰ ζῆ πτωχικά.

Οὕτω μίαν αἰθρῖαν νύκτα καὶ ἄλλος πέπλος ἐξέφυγεν ἀπὸ τὰς χεῖράς του καὶ νέος κύκνος ἐπέταξεν εἰς τὸ κελαινὸν διάστημα, ἐνῶ ἡ Ἀλήθεια τῶν Ἀληθειῶν λαμπρότερα ἀνέλαμψεν ἐνώπιόν του.

\*

Ὁ Διοκλῆς ἦτο ἰσραῖος νεανίας. Οἱ ἄρχοντες τῶν Ἀθηναίων, οἱ φιλόσοφοι, οἱ ῥήτορες, οἱ ποιηταὶ ἐπεζήτουν τὴν φίλιαν του. Ἐθαύμαζαν τὸ κάλλος του, ὡς νὰ διέβλεπαν εἰς αὐτὸ τὸ κάλλος τῆς αἰωνίας Ἰδέας. Ἐκεῖνος ἀπέκρουε τὰ δῶρα καὶ τὴν φίλιαν των.

Αἱ νεάνιδες, αἱ ὁποῖαι συνηθοῦζοντο παρὰ τὰς κρήνας εἰς τὴν Στοᾶν καὶ εἰς τὸν Κεραμεικόν, τὸν περιέβαλλαν μὲ τοὺς πλοκάμους των καὶ ἐσχημάτιζαν πέριξ του τοὺς κύκλους τῶν χορῶν των.... Ἰὰ πάντα μάτην....

Ἐνητένισε πάλιν τὴν Ἀλήθειαν διὰ τρίτην φοράν, ἄλλος πέπλος κατέπεσεν ἀπὸ τὸ σῶμά της καὶ τρίτος κύκνος διωλίσθη ἀπὸ τὰς χεῖράς του μίαν τρίτην νύκτα μαγείας.

\*

Ὁ Διοκλῆς ἔβλεπε τὸν διεφθαρμένον κοινωνικὸν βίον τῶν Ἀθηναίων, ἔβλεπε τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος νὰ πνίγεται ἀπὸ τὰ μίσση καὶ τὰς πολιτικὰς ἔριδας. Οἱ φίλοι του, οἱ γνώριμοί του τὸν ἐκέτευαν, πηδαλιούχος σῶφρων αὐτός, νὰ δδηγήσῃ τὸ σκάφος τῆς πατρίδος πρὸς λιμένα ἡρεμιον. Καὶ ἐκεῖνος, διὰ νὰ ἀποκρούσῃ τὴν ἀρχήν, μόλις εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἐνθυμηθῇ τὸν ὄρκον του. Ἐτέλος οἱ Ἀθηναῖοι ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Διοκλῆν νὰ στρατηγήσῃ αὐτῶν, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπήντησεν:

— Ἦδ Ἀθηναῖοι, δὲν ἔχετε ἄλλους ἐχθροὺς ἀπὸ τὰς τοὺς ἰδίους. Ὡς ἀνθρῖπος σᾶς συμπονῶ, ἀλλά, καὶ θεὸς ἀν' ἡμῖν, δὲν θὰ ἡδυνάμην νὰ σᾶς κυβερνήσῃ.

Ὁ πόλεμος ἐξερράγη καὶ ὁ Διοκλῆς μετέβη καὶ ἠγωνίσθη μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἐπανήλθε γεμιστὸς ἀπὸ πληγὰς, ἀλλ' ἔταν οἱ νικητῆριοι στέφανοι διενεμήθησαν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως εἰς τοὺς γενναιότερους, δὲν προσήλθεν εἰς τὴν πομπὴν τῶν μαχητῶν, οὔτε ἐδέχθη νὰ χαραχθῇ τὸ ὄνομά του ἐπὶ τῆς χαλκῆς πλακῆς, τῆς ἀναρτηθείσης εἰς τὸν ναόν.

\*

Κατεφρόνησε τέλος τὴν μεγαλειτέραν δόξαν, τὴν δόξαν τῶν Ἀγίωνων.

Γηράσας, ἔστησε καλύβην ἐκ κλάδων ἰτέας πλησίον τῶν λατομείων τοῦ Πεντελικοῦ καὶ, ἐγκαταλείψας τὴν πόλιν, ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐλησμόνησαν καὶ, ἀν ποτε μετέβαινεν εἰς τὴν ἀγορὰν νὰ ἀγοράσῃ ἄρτον καὶ ἐλαίας, οἱ φίλοι του δὲν τὸν ἀνεγνώριζαν πλέον.

Ἐζήσεν αὐτῷ μόνος, ὑπερήφανος, συγκεντρωμένος εἰς ἑαυτὸν, παραδεδομένος εἰς θλίψιν πικράν, ἀλλ' ἄφρων καὶ γαλινηαῖαν, Πολλὰ Ὀλυμπιάδες διέρρευσαν οὕτως. Ἡ κόμη τοῦ Διοκλέους ἐλευκάνθη. Ἰὸ σῶμά του ἐκυρτώθη. Οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐβυλίζοντο εἰς τὰς κόγχας των. Ἰὸ γῆρας ἐξήντησε τὰς ὑπολειφθείσας δυνάμεις του. Μία μόνη ἐλπίς τὸν παρεμύθει ἀκόμη, ὅτι πρὶν ἐγκαταλείψῃ τὰς χεῖρας, τὰς ὁποίας φωτίζει ὁ ἥλιος, θὰ ἠτένιζε τὴν ὑπερτάτην Ἀλήθειαν, τὴν αἰωνίαν μητέρα ἔλων τῶν ἀληθειῶν τοῦ κόσμου, καὶ ἐσκέπτετο, ὅτι, εἴαν ἡ Ἀτροπος δὲν ἔκοπτε τὸ νῆμα τῶν ἡμερῶν του, εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν, θὰ ἐπανήρχετο ἴσως εἰς τὸ ἄστυ, διὰ νὰ φέρῃ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους περισσότερα παρ' ὅσα αὐτὸς ὁ Προμηθεὺς εἶχε φέρῃ.

\*

Ἦλθε τέλος ἡ νύξ, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ θεὰ τὸν ἔλαβε καὶ πάλιν εἰς τὰς ἀγκάλας της, τὸν ἔφερεν εἰς τὸ ὄρος τὸ ἐγγίζον τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν ἀπέθεσεν ἀντικρὺ τῆς Ἀληθείας.

— Ἰδέ! εἶπε, ποῖα λάμψις! ποῖα αἴγλη! Ἦν τούτοις πρὶν ἐκτείνης διὰ τελευταίαν φοράν τὰς χεῖρας πρὸς ἐκείνην, ἀκουσέ με. Οἱ πέπλοι αὐταί, οἱ ὁποῖοι κατ' ἔτος ἐπὶ τόσον χρόνον διέφυγαν ἀπὸ τὰς χεῖράς σου καὶ ἐπέτιον ὡς κύκνοι, ἦσαν οἱ πόθοι καὶ αἱ ἐλπίδες σοῦ. Λυπεῖσαι, ὅτι ἔφυγαν, ἢ ὁ φόβος παγώνει τὴν καρδίαν σου; Ἰότε μὴ ἀπλώσῃς τὴν χεῖρα, ἔχεις καιρὸν ἀκόμη. Ἀπὸ τὰ βῆθη αὐτὰ θὰ σὲ ἐπαναφέρω εἰς τὴν γενέθλιον κοιλάδα σου, ὅπου θὰ τελειώσῃς τὰς ἡμέρας σου καθὼς οἱ ἄλλοι ἀνθρώποι.

— Διὰ τὴν μοναδικὴν αὐτὴν στιγμὴν ἐβυσίασα τὴν ζωὴν μου ὅλην! ἀνέκραξεν ὁ Διοκλῆς.

Καὶ μὲ τὴν καρδίαν πάλλουσαν ἐπλησίασε τὴν ἀκτινοβόλον μορφήν. Τόση ἦτο ἡ λάμψις της, ὥστε ἔτρεμαν τὰ βλέφαρά

του. Μὲ τὰς γεροντικὰς χεῖράς του ἤρπασε τὸν τελευταῖον πέπλον, τὸν ἀπέσπασε καὶ τὸν ἔρριψεν ὀπισθέν του. Ἄλλ' ἐν ταύτῃ — ὦ φρίκη! — ὡς ὑπὸ κεραυνοῦ ἐπλήγησαν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ γέροντος. Σκότος βαθὺ τὸν περιέβαλε. — Συγκρινομένη πρὸς αὐτό, ἡ πυκνότερα νύξ τοῦ Ἄδου ἡμέρα λαμπροφανῆς θὰ ἦτο.

Καὶ ἡ φωνὴ τοῦ Διοκλέους πλήρης τρόμου ἀπεριγράπτου καὶ ὀδύνης ἀντήχησε:

— Ἄθηνά! Ἄθηνά! Τίποτε δὲν ὑπάρχει ὑπὸ τὸν πέπλον καὶ δὲν βλέπω πλέον.

Ἡ θεὰ εἰς τὴν ἀπέλπιδα αὐτὴν κραυγὴν ἀπήντησεν:

— Ἡ λάμψις τῆς ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς σου καὶ ἡ τελευταία σου πλάνη, ὅτι ὀνητὸς ἡμπορεῖ νὰ ἀτενίσῃ τὴν ἀλήθειαν γυμνήν, ἀπέπτῃ.

Σιγὴ βαθεῖα ἐπῆλθεν.

— Ὅσοι ἐμπιστεύονται εἰς σέ, τοὺς ἀπατᾷς πάντοτε, ἐστὲναξεν ὁ Διοκλῆς, καὶ δι' αὐτὸ μὲ ἠπάτησες καὶ ἐμέ, θεὰ σκληρὰ καὶ πλάνος. Ἄφ' οὗ ποτὲ πλέον δὲν θὰ ἡμπορέσω νὰ ἀτενίσω τὴν ὑπερτάτην Ἀλήθειαν, στείλέ μου τοῦλάχιστον τὸν ἐλευθερωτὴν Θάνατον.

Ὁδύνη ὑπεράνθρωπος ἐπάλλετο εἰς τοὺς λόγους του. Ἡ Ἄθηνά τὸν εὐσπλαγχνίσθη καὶ, ἐπιθέσασα τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς ἀθλίας κεφαλῆς του, εἶπε μὲ γλυκύτητα:

— Σοῦ τὸν στέλλω λοιπόν, Διοκλή, καὶ μαζί του σοῦ στέλλω τὴν τελευταίαν ἐλπίδα. Ὅταν ὁ Θάνατος σοῦ φέρῃ τὴν γαλήνην, θὰ ἡμπορέσῃς νὰ ἀτενίσῃς τὴν λάμψιν ἐκείνην, ἡ ὁποία ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς σου, ὅταν ἔζης.

\*

Ὁχρία ἡ σκοτεινὴ νύξ. Θλιβερὰ, φαιὰ καὶ ψυχρὰ ἀνέτελλεν ἡ αὐγὴ. Νέφη συνεσωρεύοντο εἰς τὸν οὐρανόν. Πυκναὶ νιφάδες χιόνος ἤρχιζαν νὰ πίπτουν καὶ ἐσκέπασαν τὸ ἀψυχὸν σῆμα τοῦ Διοκλέους.

Μετῴρησις Κ.

## ΧΡΟΝΙΚΑ

### ΕΛΛΑΣ

Τὴν 28 Ἰανουαρίου 1907, ἡμέραν Κυριακὴν καὶ ὥραν 11 π. μ., συνήλθαν εἰς τὸ Κατάστημα τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων οἱ ἑταῖροι εἰς τακτικὴν συνεδρίαν. Ἦν ἀρχὴ τῆς συνεδριάσεως, καὶ ἦν παρίστατο καὶ ὁ κ. Ἰπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ ἑτέρου τῶν ἐλεγκτῶν κ. Ὁθωνος Σταθάτου ἡ ἰσολογισμὸς τοῦ 1906, ἐξελέγησαν δὲ δημοφώνως ἐλεγκταὶ διὰ τὸ 1907 οἱ κ. κ. Γ. Ἀθανασάκης καὶ Κ. Σταθάτος. Μετ' οὗ ὁ Πρόεδρος παρεκάλεσε τὰ μέλη νὰ ἀναμείνουν ὀλίγον, καθόσον ἡ Α. Β. Γ. ἡ Πρυγκήπισσα Σοφία, προστάτις τοῦ Συλλόγου, ἐθηρεστήθη νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς, ὅπως παραστῇ κατὰ τὴν ἀνάγκησιν τῆς Ἐκθέσεως τοῦ Συμβουλίου. Τὴν ὥραν 11 1/2 ἀφίκετο ἡ Α. Β. Γ. συνοδευομένη ὑπὸ τῆς Α. Γ. τοῦ Πρυγκήπισκος Διαδόχου τοῦ Σάξ-Μάινερτζεν. Ὁ Πρόεδρος κ. Δ. Βικέλας ἀνέγνωσε τότε τὴν Ἐκθεσὴν τοῦ Συμβουλίου καὶ ἡ συνεδρίασις διελύθη περὶ τὴν μεσημέριαν. Μετὰ τὴν λήσιν τῆς συνεδριάσεως ἡ Α. Β. Γ. ἡ Πρυγκήπισσα καὶ ἡ Α. Γ. ὁ Πρυγκήψ ἐπεσκέφθησαν τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Μουσεῖον τοῦ Συλλόγου.

— Ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων κατήρτισεν εἰδικὸν Ἔγγραμμα Σχολικῆς Σκοπευτικῆς, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνέθεσε τὴν μελέτην τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ὀργανώσεως τῶν σκοπευτικῶν ἀσκήσεων εἰς τὰ ἐλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια. Εἰς τὸ Ἔγγραμμα αὐτὸ περιελήφθησαν καὶ δύο μέλη ὑποδειχθέντα ὑπὸ τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων» ὡς ἐπίσης ἐργαζομένου πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ὡταὶ τὸ Ἔγγραμμα κατηρτίσθη ἐκ τῶν κ. κ. Σ. Στάη προέδρου, Γ. Δροσίνη γραμματέως, Γ. Ἀθανασάκη, Α. Μεταξῶ,

Π. Πρωτοπαπαδόκη καὶ Π. Σκουζέ. Κατὰ τὴν πρώτην γενομένην συνεδρίαν τὸ Ἔγγραμμα ἀπεφάσισεν, ὅπως πρὸ παντὸς ἄλλου ἐκφρασθῇ πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων ἡ εὐχὴ νὰ συστήσῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ περὶ Γυμναστικῆς νόμου τοῦ 1899, ὡς πρὸς τὴν σκοπευτικὴν ἀσκήσιν τῶν μαθητῶν, ἐπεκτεινομένην καὶ εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα διὰ τοῦς συμπληρώσαντας τὸ 11ον ἔτος μαθητάς. Ὁμοίαν εὐχὴν ἀπεφάσισε νὰ ἐκφράσῃ πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν περὶ ἐνεργείας πρὸς ἄρσιν τοῦ δασμοῦ ἐπὶ τῶν σκοπευτικῶν ὄπλων Φλοριπέρ καὶ ἐπὶ τῶν φυσικῶν αὐτῶν. Κατὰ τὴν συνεδρίαν ταύτην ὁ κ. Ἀθανασάκης ἀνεκοίνωσεν ὅτι ὁ ἐν Αἰγύπτῳ ὁμογενῆς κ. Παρίσης Μπελλένης ἀναλαμβάνει τὴν δι' ἑαυτοῦ δαπάνης ἔρυσιν Προτύπου Σκοπευτικῆς Σχολῆς ἐν Ἀθήναις, διαθέτων τὸ ποσὸν δραχμῶν 100 χιλιάδων.

— Ἐπὶ τοῦ κ. Γρηγορίου Μαρμαλῆ ἀπεστάλη εἰς τὴν Ἑθνικὴν Πανακτοθήκην τῶν Ἀθηνῶν πολύτιμος θωρεὰ καλλιτεχνικῶν ἔργων. Τὴν θωρεὰν ἀποτελοῦν οἱ ἐξῆς δέκα πίνακες διασήμερον Γάσσων ζωγράφων:

1. Ὁμόλοισι «Αἱ τελευταῖαι ἀκτῆνες»
2. Μπογογιούμπου «Ὁ Νέβησ ἐν καιρῷ νυκτός»
3. Σβέροτακωφ «Ἀγέλη λύκων»
4. Αἰμαζόφωφ «Γαλήνη»
5. «Ἰούνιος»
6. Μεστιάφωφ «Ἀποκρὶς Καμμάς»
7. Διόμπωφ «Ἡ γράια γελοῦσ-ποιός»
8. Γολοβιόφ «Ἀκίτιον»
- 9 καὶ 10 Φιλίπωφ «Σιγναὶ ἐπὶ τῶν Καυκασίων ὄρεων»

Προσέτι δὲ 11 φύλλα προσγεγραμμένων διαφόρων μεγάλων ζωγράφων.

— Ἀπέθανεν εἰς Μυτιλήνην ὁ ἀημέτριος Περναρδάκης ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων Ἑλληνικῶν φιλολόγων καὶ λογοτεχνῶν.

## ΑΓΓΛΙΑ

Τὸν προσεχῆ Ἀύγουστον συνέρχεται εἰς Λονδίνον, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Βασιλέως Ἐδουάρδου, τὸ 2ον Διεθνές Συνέδριον Σχολικῆς Ὑγιεινῆς, εἰς τὸ ὅποιον προσεκλήθη ἐπισήμως καὶ ἡ Ἑλλάς. Ἐν ἐπιβοηθητικῇ τοῦ σκοποῦ τοῦ Συνεδρίου ἐντός τῆς μεγάλης Πανεπιστημιακῆς αἰθούσης, ὀργανοῦται ταυτοχρόνως Ἐκθέσις Σχολικῆς Ὑγιεινῆς. Οἱ ἐξ Ἑλλάδος ἐνδιαφερόμενοι δύνανται ν' ἀπευθύνθωσιν: Offices of The Royal Sanitary Institute, Margaret Street, Regent Street, London, W. Πληροφορίας παρέχει καὶ τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Μουσεῖον τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων.

— Πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν γινομένων εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐνεργειῶν διὰ τὴν τήρησιν τῆς Κυριακῆς ἀργίας, ἐδημοσιεύθη Διάγγελμα πρὸς τὸ ἔθνος, φέρον τὰς ὑπογραφὰς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Καντερβούριας, ὡς πρωτεύοντος τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Καθολικοῦ Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Οὐεστμίνστερ καὶ τοῦ προέδρου τῆς Συνόδου τῶν Διαμαρτυρομένων Ἐκκλησιῶν τῶν μὴ ἀνηκουσῶν εἰς τὴν Ἀγγλικανὴν Ἐπισκοπικὴν ἐκκλησίαν. Παράδειγμα τοῦτο ἀσύνηθες Χριστιανικῆς ἀγάπης. Τὸ Διάγγελμα συνιστᾷ τὴν Κυριακὴν ἀργίαν «ὄχι μόνον διότι ἡ ἀνάπαυσις μιᾶς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος συντελεῖ μεγάλως εἰς τὴν σωματικὴν καὶ πνευματικὴν ἐνίσχυσιν ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων, ἀλλὰ καὶ διότι, πρὸ πάντων, διὰ τῆς ἱερᾶς σημασίας τῆς συναχομένης πρὸς τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου παρέχεται εἰς ὅλους εὐκαιρία πρὸς λατρείαν τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ, πρὸς ἀποφυγὴν ἐκ τῶν δεσμῶν τῶν καθημερινῶν φροντιστῶν καὶ ἀσχολιῶν τοῦ βίου καὶ πρὸς ἐξαρσιν εἰς σφαίρας ὑψηλοτέρων στοχασμῶν καὶ εὐγενεστέρων ἐλπιδῶν».

— Ἔστιν γνωστὴ ἡ ὑφισταμένη διαμάχη μεταξὺ τῶν Ἀγγλίων ἐκδοτῶν καὶ τῆς Διεθνήσεως τῆς ἐφημερίδος «Times». Ὁ ὑπὸ τῆς ἐφημερίδος

ἰδρυθεὶς «Βιβλικὸς Σύλλογος» ἀγοράζων διὰ τοῦς πελάτας του τὰ ἐκδιδομένα βιβλία, τὰ μεταπωλεῖ κατόπιν εἰς τιμὰς ἐκπεσιμένας. Οἱ ἐκδότης, διαφιλονικοῦντες τὸ δικαίωμα τῆς τοιαύτης μεταπωλήσεως, ἀπαγορεύουσι νὰ μὴ γίνεταί χρησις αὐτοῦ πρὸ τῆς παρελεύσεως ἑξ μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου. Ἡ ἐφημερίς ἀποκρούει τὰς τοιαύτας ἀξιώσεις. Ὁ βιβλιοπόλεμος ἐξακολουθεῖ καὶ οἱ ἀνθιστάμενοι ἐκδοτὰς δὲν πωλοῦν τὰ βιβλία των εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐφημερίδος. Ἰσως ἐπὶ τέλους τὸ ζήτημα λυθῆι δικαστικῶς. Ἦν τῆ μεταξὺ ἁμῶν, τὸ ἄμεσον τοῦ ἀγῶνος ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι ἐν τῶν μεγάλων ἐκδοτικῶν καταστημάτων τοῦ Λονδίνου ἀπεφάσισεν νὰ ἐκπέσῃ τὰς τιμὰς τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένων βιβλίων. Ἀντὶ τῶν ἑξ σελινην, τῆς μέχρι τοῦδε τιμῆς τῶν μυθιστορημάτων, ἀναγγέλλει ὅτι ἡ τὰ ἐκδοθῆ ἐφεξῆς εἰς τὴν τιμὴν δύο σελινην καὶ ἡμίσεως.

— Σημιορφούμενον πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν πολλῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ, τὸ ἀγγλικὸν Ναυαρχεῖον ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως συλλογὴν ἑσμάτων καταλλήλων διὰ τὰ πληρώματα τοῦ στόλου. Τὴν συλλογὴν ἀποτελοῦν 72 ἑσμάτια, τινὰ τῶν ὁποίων πρὸ πολλοῦ ἤδη ἡσπρόνται ὡς ἔθνηκα. Αἱ μουσικαὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων ἐνατάλησαν νὰ περιλάβουν τοὺς σκοποὺς τῶν ἑσμάτων τούτων εἰς τὰς ὑπ' αὐτῶν ἀνακρονομένας μουσικὰς συνθέσεις. Ἀντίτυπα τῆς συλλογῆς διανεμήθησαν εἰς τὰ σκάφη ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ναυτῶν.

— Ἔστι γνωστὸν ὑπάρχει εἰς τὴν Ἀγγλίαν πρὸ ἐτῶν ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένη «Ἑταιρεία Ἑθνικῆ» πρὸς προστασίαν τῶν παιδίων κατὰ τῆς σκληρότητος τῶν γονέων. Ἐντός τοῦ λήξαντος μηνὸς ἡ Ἑταιρεία αὕτη ἐπελήφθη 2989 περιπτώσεων ἀναγομένων εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐναχοποιουμένων γονέων ἀνῆλθεν εἰς 4016, ἐκ τῶν ὁποίων 2512 ἔλαβον ἐπιπλήξιν, οἱ δὲ λοιποὶ κατεδικάσθησαν δικαστικῶς. Τὸ σὺνολον τῶν παιδίων, ὅσα ἡ Ἑταιρεία ἔλαβεν οὕτως ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς

κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον εἶναι 9016, δὲ ἀριθμὸς τῶν κατ' οἶκον ἐρευνητῶν ὑπὸ τῶν ἐπιθεωρητῶν τῆς Ἑταιρείας ἀνῆλθεν εἰς 15724.

## ΑΜΕΡΙΚΗ

Ὁ ὑπέρπλοτος Ἀμερικανὸς Ροκφέλλερ ἐδώρησεν ἐσχάτως εἰς τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν τῆς Παιδείας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τὸ μυθῶδες ποσὸν 32 ἑκατομμυρίων δολλαρίων, ἧτοι ἄνω τῶν 160 ἑκατομμυρίων δραχμῶν! Οὐδέποτε διωρεᾶ τόσον μεγάλη ἐδόθη ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἦν τοῦτοις εἶναι γνωστὸν, ὅτι αἱ δωρεαὶ τοῦ Ροκφέλλερ χάριν ἐκπαιδευτικῶν σκοπῶν ἀνέρχονται μέχρι τοῦδε εἰς 90 ἑκατομμύρια δολλαρίων, ἧτοι 450 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἐκτός δὲ τούτων ἐδωκεν ἀνωμόως καὶ ἄλλα 30 προσέτι ἑκατομμύρια, ἧτοι 150 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἡ κολοσιαια ἁμῶν αὕτη γενναιοδωρία δὲν ἐξίλεισε τὸν Ἀμερικανικὸν τύπον, τοῦ ἵποιοι τὰ σχόλια μαρτυροῦν ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη δὲν λησμονεῖ τὰς καταχρήσεις, ἐνεκα τῶν ἑποίων εἶναι εἰσέτι ὑπόδικος ὁ τόσον μεγαλεπήβολος κερδοσκοπός.

— Κατὰ τὰς ἐπισήμους στατιστικὰς ὁ ἀριθμὸς τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1906 φονευθέντων ἀνεῖ διαικασίας εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, δι' ἐφαρμογῆς τοῦ λεγομένου Νόμου τοῦ Λήντς, ἀνέρχεται εἰς 72, ἐκ τῶν ὁποίων τρεῖς λευκοὶ καὶ 69 μαῦροι. Κατὰ τὸ 1905 οἱ αὐτῶ φονευθέντες ἦσαν κατὰ ἑπτὰ ὀλιγώτεροι, ἀλλὰ κατὰ τὰ τέσσαρα προηγουμένα ἔτη 1901—1904 ὁ ἀριθμὸς των ἦτο πολὺ ἀνώτερος. Κατὰ τὸ λήξαν ἔτος οἱ δύο λευκοὶ ἐθανάτωθησαν ὡς ἐνοχοὶ δολοφονίας. Ἐκ δὲ τῶν μαύρων 33 ἐφονεύθησαν ἕνεκα βιασμοῦ, 32 ἕνεκα φόνου ἢ ἀποπειρᾶς φόνου, ἀνά εἰς διὰ κλοπὴν ἐνός δολλαρίου, δι' ὑπεβλάβειν δαμιαλίδος, δι' ἄλλην μικρὰν κλοπὴν, εἰς διότι ἔφερον ὄπλον γεμισμένον κτλ.

## ΓΑΛΛΙΑ

Μεγάλως ἀπασχολεῖ τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν τὸ ζήτημα τῆς στρατιωτικῆς προπαιδεύσεως τῶν νέων, ἵνα

οὕτως οἱ κληρονομοὶ προσέρχωνται εἰς τὰς τάξεις ἐπαρκῶς κατηρτισμένοι καὶ μὴ ἀπαιτῆται μακρὸς χρόνος πρὸς τελικὴν ἐκγύμνασιν αὐτῶν. Ὅταν τοῦτο κατορθωθῆ, διὰ καταλλήλου ὀργανώσεως, ἡ εἶναι δυνατὴ καὶ ἡ ἐλάττωσις τῆς Πητείας, πρὸς τὴν ὅποιαν φέρονται μοιραῶς ὅλα τὰ Κράτη. Πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος ἐργάζονται ἐκ παραλλήλου, ἀφ' ἐνός μὲν ἡ ἐκ γερουσιαστῶν καὶ βουλευτῶν ἰδρυθεῖσα «Κοινοβουλευτικὴ Ὀμιὰς» καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Ἰπουργείων τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῆς Παιδείας συσταθεῖσα μικτὴ ἐπιτροπὴ πρὸς εἰδικωτέραν μελέτην τῆς σκοπευτικῆς ἀσκήσεως τῶν μαθητῶν. Αἱ ἐργασίαι ἀμφοτέρων ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρον καὶ ἡμᾶς, καθ' ὅσον τὸ αὐτὸ ζήτημα ἤρχισεν νὰ μᾶς ἀπασχολῆ ἀπὸ τινος.

## ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ἡ ὀργανωτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ 1λου Διεθνῆς Συνεδρίου Ὑγιεινῆς καὶ Δημοσιεύθη Διάγγελμα πρὸς τὸς ἐνδιαφερομένους, ὅτι αἱ προπαρασκευαστικαὶ ἐργασίαι διὰ τὴν συγκρότησιν αὐτοῦ ἐπροχώρησαν σημαντικῶς. Αἱ συνεδριάσεις τοῦ Συνεδρίου θὰ διαρκέσουν ἀπὸ τῆς 23 μέχρι τῆς 29 Σεπτεμβρίου 1907. Τὰ θέματα τῶν εισηγήσεων τῶν διαφόρων τμημάτων καθορίσθησαν ἤδη, ἐξελέγηθησαν δὲ καὶ οἱ εἰδικοί εισηγηταί. Ἡ ἐκλογή τῶν εισηγητῶν γερμανῶν καὶ ἄλλοδαπῶν ἐγένετο τοιαύτη, ὥστε ἕκαστον τῶν ζητημάτων νὰ διεξαχθῆ κατὰ τρόπον εὐρύν. Διὰ πᾶν σχετικόν πρὸς τὸ Συνέδριον πληροφορίας δίδει τὸ γραφεῖον αὐτοῦ: Berlin, 9 W., Reichhornstr. 9.

— Ἀπέθανε τὸν παρελθόντα Ὀκτώβριον εἰς Λόδοβοιτς τῆς Σιλεσίας ὁ πρεσβύτερος τῶν μελισσολόγων Ἰωάννης Ἰξερτζῶν (Dzierzon). Ὁ Ἰξερτζῶν δικαίως ἐπανορθώθη Νέστορ τῶν μελισσολόγων διὰ τὴν σοφίαν του. Ἐγεννήθη τὸ 1811 εἰς αὐτὸ τὸ χωρίον, ὅπου ἀπέθανεν, ὥστε ἔζησε βίον μονήρη καὶ γαλήνιον ἐπὶ 96 ὅλα ἔτη, ἀφιερθεὶς ὁλοφύχως εἰς τὴν μελέτην τοῦ βίου τῶν μελισσῶν. Ἐφεύρεν ἰδίῳ συστή-

ματος κυψέλην, λίαν διαδεδομένην εἰς τὴν Γερμανίαν, μολονότι παλαιωθεῖσαν πλέον καὶ πολὺ ὑποβεστέραν τῆς κυψέλης τοῦ Δαδάν, ἢ ὅποια ἤρχισεν νὰ διαδίδεται ἐσχάτως καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

— Πολὺς λόγος γίνεται εἰς στρατιωτικὰ καὶ σκοπευτικὰ περιοδικὰ περὶ τῆς ἐφευρέσεως νέου πολεμικοῦ ὅπλου, τὸ ὅποιον πρόκειται νὰ εἰσαχθῆ εἰς τὸν γερμανικὸν στρατὸν. Τὸ ὄπλον τοῦτο, ἐπαναληπτικόν, ἔχει τὸ πρόσθετον προσόν, ὅτι ἀναγεμίζεται αὐτομάτως, ἤτοι μετὰ τὸ ριφθῆν φυσίγγιον ἐρχεται ἄλλο εἰς τὴν θέσιν του, ἀπορριπταμένου τοῦ κενωθέντος κάλυκος, χωρὶς νὰ μετατοπισθῆ τὸ ὄπλον ἀπὸ τῆς σκοπευτικῆς στάσεως. Οὕτως ὁ στρατιώτης δύναται νὰ ρίψῃ κατὰ συνέχειαν τὰ φυσίγγια, ἕσα περιέχει ἡ φυσίγγιοδόχη τοῦ ὅπλου. Τὸ νέον γερμανικὸν ὄπλον εἶναι διαμετρήματος 6,5 χιλιοστών, ἕσον τὸ ἡμέτερον Μάνλιχερ-Σαύουερ, ἢ κόννη του ἔχει μήκος 650 χιλ. καὶ τὸ βάρος του φθάνει τὰ 4 χιλιόγρ. καὶ 13 χωρὶς ἐπιφύλαγγην. Διὰ τούτου στρατιώτης ἡσυχημένος ρίπτει 60 βολὰς κατὰ λεπτόν. Ὁ μηχανισμὸς λέγεται ἀπλούστατος. Εἰς δοκιμὰς ἀναλόγου ὅπλου αὐτομάτου ἀναγεμίσεως καταγίνονται καὶ ἄλλα κράτη, ἰδίως ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία. Ὡς γνωστὸν τοιοῦτον ὄπλον ὑπάρχει ἐν κοινῇ χρήσει ὡς κωνίγγετικόν, ἢ καραθίνα Μπράου-νικ, ἐπίσης καὶ διάφορα πιστόλια.

— Εἰς τὴν Γερμανίαν ἤρχισεν ὁ καταρτισμὸς γιγαντιαίου ἔργου, τῆς ἐκδόσεως γενικοῦ καταλόγου τῶν εἰς ὅλας τὰς βιβλιοθήκας τῆς Γερμανίας ὑπαρχόντων συγγραμμάτων. Ἀπὸ τοῦδε οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἐπιστήμονες καὶ λόγιοι δύνανται ἀπειθόμενοι εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Καταλόγου (Berlin, 5, Dorothéenstrasse) νὰ μάθουν ἂν ὁλοθῆποτε βιβλίον ὑπάρχη εἰς δημοσίαν τινὰ βιβλιοθήκην τῆς Γερμανίας.

### ΔΑΝΙΑ

Ἡ Δανικὴ Κυβέρνησις ὑπέθελεν εἰς τὴν βουλὴν νομοσχέδιον, διὰ τοῦ ὅποιου ἀπαγορεύεται τὸ δημοσίαι

καπνίζεῖν εἰς παιδας ἡλικίας μικροτέρας τῶν 16 ἐτῶν. Ἐπίσης ἀπαγορεύεται εἰς τούτῃς καπνοπώλας νὰ πωλοῦν καπνὸν ἢ σιγάρα εἰς τοιαύτης ἡλικίας παιδας.

### ΕΛΒΕΤΙΑ

Εἰς τὸν Ἑλβετικὸν προϋπολογισμὸν τοῦ 1907 ἀναγράφεται τὸ ποσὸν 1.412.050 φρ. ὑπὲρ τῶν Σκοπευτικῶν καὶ Φιλοστρατιωτικῶν Ἰνστιτούτων, κατὰ 182.750 φρ. ἀνώτερον τοῦ παρελθόντος. Ἐκ τῆς ἀναλήσεως τοῦ κωνδουλίου τούτου καταφαίνεται ὅτι καὶ 735.000 φρ. εἶναι ζήτημα ἐκ φυσίγγιον πολεμικῆς βολῆς, τὰ ὅποια τὸ κράτος παρέχει εἰς ἡλαττωμένην τιμὴν ἐκ τῶν στρατιωτικῶν ἀποθηκῶν πρὸς ἀσκήσιν τῶν πολιτῶν. Ἐὰ οὕτω παρεχόμενα φυσίγγια διὰ τὸ ἔτος 1907 ἀνέρχονται εἰς 21 ἑκατομμύρια.

### ΙΤΑΛΙΑ

Ἀπέθανεν εἰς τὴν Βολονίαν ὁ μέγας ἰταλὸς ποιητὴς Ἰταλὸς Καρδούσης. Ἡ Πενετία ἐτοιμάζεται νὰ ἐορτάσῃ τὴν ἐκατονταετηρίδα τοῦ Γολδόνη. Ἡ ὀδηγία ἐψήφισεν ἤδη πλείωσαν 50 χιλιάδων φράγκων πρὸς πλήρη ἐκδόσιν τῶν κωμωδιῶν του. Ἡ ἐκδοσις αὐτῆς θὰ περιλάβῃ πεντήκοντα τόμους ἐκ 500 σελ. ἕκαστον. Πολλὰ κωμωδία τοῦ διασημοῦ ἰταλοῦ ποιητοῦ μετεφράσθησαν πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν γλῶσσάν μας ὑπὸ τοῦ Καρατζῆ, ἢ δὲ «Ξενοδόχος» του εἶναι γνωστὴ καὶ δημοφιλὴς εἰς τὴν Ἑλλάδα.

### ΟΛΛΑΝΔΙΑ

Ἡ πρῶτος σύγκλησις τοῦ διεθνούς Συνεδρίου τῆς Εὐρώπης εἰς Χάγην ἐπασχολεῖ τούτῃς πολιτικοῦς κύκλους. Τὸ Συνέδριον θὰ συνέλθῃ τὸν Ἰούλιον. Τὴν Ἀγγλίαν φανταίνεται εἰς τὴν ἀντιπροσωπεύσῃ αὐτὸς ὁ πρωθυπουργὸς Κάμπελλ-Μπένεριμαν.

### ΣΟΥΗΔΙΑ

Εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς Σουηδίας ὑπάρχει ἀνηρτημένως πέντε περίχων τὸν ἐξῆς ὀριανὸν δεκάλογον, ὁ ὅποιος καλὸν θὰ ἦτο νὰ μεταφρα-

σθῆ καὶ διὰ τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα:

1. Ὁ καθαρὸς ἀὴρ νύκτα καὶ ἡμέραν εἶναι στοιχεῖον ἀπαραίτητον διὰ τὴν υγείαν καὶ ἀριστον προφυλακτικὸν διὰ τὰ στηθικὰ νοσήματα.
2. Ἡ κίνησις εἶναι ζωὴ. Πρέπει νὰ γυμναζώμεθα εἰς τὸ ὑπαίθρον, ἐργαζόμενοι καὶ περιπατοῦντες, διὰ νὰ φέρωμεν ἀντιθρασιν εἰς τὸν συνήθη καθιστικὸν βίον.
3. Ποτὰ καὶ φαγητὰ ὀλίγα καὶ ἀπλά. Ὅσοι ἀντὶ τῆς βραχῆς προτιμοῦν τὸ νερόν, τὸ γάλα καὶ τὰ ὀπωρικά, στερεώνουν τὴν υγείαν των καὶ γίνονται ἱκανότεροι νὰ ἐργασθῶν καὶ νὰ εὐτυχίσουν.
4. Ἄς τραχήνωμεν τὸ δέρμα μας διὰ καθημερινῆς ψυχρολουσίας καὶ δι' ἐνὸς θερμοῦ λουτροῦ καθ' ἑβδομάδα, θέρος καὶ χειμῶνα. Οὕτω διατηρεῖται ἡ υγεία μας καὶ προφυλαττόμεθα ἀπὸ κρυολογήματα.
5. Τὰ ἐνδύματά μας δὲν πρέπει νὰ εἶναι μῆτε πολὺ ζεστά, μῆτε πολὺ στενά.
6. Ἡ κατοικία μας νὰ εἶναι προσηλιακῆ, χωρὶς ὑγρασίαν, εὐρύχωρος, καθαρὰ, φωτεινῆ, εὐχάριστος καὶ ἀνετός.
7. Αὐστηρὰ καθαριότης εἰς

ὅλα: Ὁ ἀὴρ, ἡ τροφή, τὸ νερόν, ὁ ἄρτος, τὰ ἀσπρόρρουχα, τὰ ἐνδύματα, ἡ οἰκία μας, ὅλα πρέπει νὰ εἶναι καθαρὰ. 8. Ἡ ἐπιμελὴς καὶ τακτικὴ ἐργασία εἶναι τὸ καλλίτερον προφυλακτικὸν διὰ τὰ σωματικὰ καὶ ψυχικὰ νοσήματα. Αὐτὴ παρηγορεῖ εἰς τὰς δυστυχίας καὶ ἀποτελεῖ τὴν εὐτυχίαν τῆς ζωῆς. 8. Ὁ ἄνθρωπος, κατόπιν ἐργασίας, δὲν εὐρίσκει τὴν ἀνάπαυσιν εἰς ἰορυθμῶδεις πανηγύρεις. Αἱ νύκτες εἶναι προορισμέναι διὰ τὸν ἕπνον. Τὰς ἡμέρας τῆς ἀργίας καὶ τὰς ἐορτασίμους ἡμέρας πρέπει νὰ τὰς ἀφιερῶμεν εἰς τὴν οἰκογένειάν μας καὶ εἰς διανοητικὰς ἀπολαύσεις. 10. Ὁ πρῶτος ὄρος καλῆς υγείας εἶναι ζωὴ, τὴν ὅποιαν ἡ ἐργασία καθιστᾷ γόνιμον, ἐξευγενίζουσαν δὲ καλὰ πράξεις καὶ ἀγαθὰ τέρφεις. Ὅταν δὲν ἔχωμεν ἄλλας ἐπιθυμίας, παρὰ πῶς νὰ εἶμεθα χρήσιμα μέλη τῆς οἰκογενείας μας, καλὰ ἐργάται εἰς τὸν κύκλον τοῦ ἐπαγγέλματός μας, καὶ πολιταὶ χρηστοὶ εἰς τὴν πατρίδα μας, ἡ ζωὴ ἔχει ἀξίαν ἀνεκτίμητον.

## ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΟΝ

### ΕΞΕΝΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ἀγγλικὰ:

**East and West.** (Βομβάη, Δεκέμβριος 1906).—Ὁ Π. Bruce συνεχίζει τὴν μελέτην του ἐπὶ τῶν νεωτάτων ἀνακαλύψεων τοῦ Οἰγγρου Stein εἰς τὴν περιοχὴν Khotan τοῦ Τουρκεστάν, ἔπου ἤχθησαν εἰς φῶς πολλὰ καὶ θαυμάσια λαίψανα τῆς ἐλληνοβουδικῆς τέχνης. Δυστυχῶς, δι' ἑλλειψιν μέσων πρὸς μεταφοράν, ἠναγκάσθησαν νὰ τὰ θέσωμεν πάλιν ἐντὸς τῆς ἡμέρας.

Ἀμερικανικὰ:

**The American Journal of Philology.** (Βαλτιμόρη, Ἀπρίλιος, Μάιος,

Ἰούνιος 1906).—Δημοσιεύεται ἐκτενῆς μονογραφία περὶ τῆς τοπογραφίας καὶ ἱστορίας τῆς ἀρχαίας Σικώπης ὑπὸ τοῦ κ. Δουίδ Μ. Ρόβινσον. Εἰς τὸ ἴδιον τεῦχος ὁ διάσημος τῆς Ἀμερικῆς ἐλληνοστῆς κ. Gilderstieve μνημονεύων τὸ Γερμανιστὶ δημοσιευθὲν ἔργον τοῦ κ. Χατζιδάκη περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἐν Ἑλλάδι ζήτηματος, λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ κἀμῃ λόγον περὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ σχολείου εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς γλώσσας. Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὁ ἔφορος ἐλληνοστῆς ἔγραψεν ἐκτενέστερον εἰς τὴν χαριστάτην περιγραφὴν τῆς εἰς Σπάρτην ἐκδρομῆς του πρὸ δεκαετίας εἰς τὸ περιοδικὸν the Atlantic Monthly τοῦ μηνὸς Μαρτίου 1897.



**The Harvards Studies in Classical Philology.** (Χάρβαρντ Ἀμερικῆς, Τόμ. XVII—1906). — Ὁ γνωστός καθηγητῆς τοῦ περιωνύμου πανεπιστημίου Harvart καὶ ἄλλοτε διευθυντῆς τῆς ἐνταῦθα Ἀμερικανικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς κ. Goodwin δημοσιεύει ἀξιοσημειώτον πραγματείαν περὶ τῆς ἐν Σαλαμίτι ναυμαχίας. Ὁ σοφὸς ἑλληνοστῆς δὲν παραδέχεται τὴν κοινὴν δοξασίαν, τὴν ἐπὶ τοῦ Ἡρόδοτου δῆθεν βασιζομένην, κατὰ τὴν ἑποίαν ὁ Περσικὸς στόλος εἰσῆλθεν ἐντὸς τοῦ στενοῦ τῆς Σαλαμίτιος τὴν νύκτα πρὸ τῆς μάχης καὶ παρετάχθη πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου παρὰ τὴν παραλίαν τῆς Ἀττικῆς. — Ἀπὸ τοῦ 1885 ὑπεστήριξεν ὅτι ὁ Περσικὸς στόλος εἰσῆλθεν ἐντὸς τῶν στενῶν μόλις πρὸ τοῦ ἀρχίσῃ ἡ μάχη, καὶ ὅτι ἐσφαλμένως ἐρμηνεύεται ὡς πρὸς τοῦτο ὁ Ἡρόδοτος. Ἐπανέρχεται δὲ εἰς τὸ ζήτημα πρὸς ἀντίκρουσιν νέων κατὰ τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ ἀντιρρήσεων καὶ εἰς ἐπιμαρτυρίαν ἀναφέρει λίαν εὐφύμως τὴν πραγματείαν τοῦ ἡμετέρου ἀξιωματικοῦ τοῦ Β. Ναυτικοῦ κ. Π. Δ. Ρεδιάδου («ἡ ἐν Σαλαμίτι ναυμαχία ἀπὸ ναυτικῆς καὶ ἱστορικῆς ἀπόψεως»), τοῦ ὁποίου τὰ συμπράγματα συμφωνοῦν πρὸς τὴν γνώμην τοῦ κ. Goodwin.

#### Βελγικὰ :

**L'École Nationale.** (Huy, Βελγίου 15 Ἰανουαρίου 1907). — Ἄρθρον τοῦ Spreo περὶ τῶν διδασκαλειῶν τοῦ μέλλοντος. Ἐὰ φαντάζεται πολὺ ὑπέρτερα τῶν τωρινῶν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, ἰδίως ὡς πρὸς τὰς μεθόδους τῆς ἀγωγῆς. Φρονεῖ ὅτι ἡ σωματικὴ ἀγωγή θὰ καταλάβῃ εἰς τὰ προγράμματα πολὺ εὐρύτερον χῶρον. — (1 Φεβρουαρίου). Ὁ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Βρυξελλῶν ἱατρός J. de Moor ἐξάγει τὴν σημασίαν τῆς ἱατρικῆς ἐπιβλέψεως τῶν σχολείων, συμπράττει ὅτι : «Ἡ σχολικὴ ὑγιεινὴ, τὴν ὁποίαν δὲν δυνατόμεθα ἀκόμη νὰ καθορίσωμεν ἀκριβῶς, εἶναι προωρισμένη νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παράγων οὐσιώδους εἰς τὴν

κοινωνικὴν Θεραπευτικὴν. Διὰ τοῦτο ἡ σημασία της εἶναι πολὺ μεγάλη».

#### Γαλλικὰ :

**Journal des Débats, Revue Hebdomadaire.** (Παρίσι, 8 Φεβρουαρίου). — Ἀρχίζει τὴν δημοσιεύσιν μεταφράσεως τοῦ μυθιστορήματος τῆς Κ<sup>α</sup>s Καλλιρρόης Παρρέν «Ἡ Χειραφετημένη».

**Grande Revue.** (Παρίσι, 16 Φεβρουαρίου). — Ἐπὶ τὸ ζήτημα τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἐπασχολεῖ τὸν P. Grenier, ὁ ὁποῖος ἐρευνᾷ συγχρόνως καὶ τοὺς λόγους τῆς παρακμῆς τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους καὶ ἀνευρίσκει αὐτοὺς εἰς τὴν ἱστορίαν.

**Revue de Philosophie.** (Παρίσι, 1 Ἰανουαρίου). — Ὁ ἱατρός J. Guinand καθορίζει τὴν λειτουργίαν τῆς λαλιᾶς καὶ τὸν ἐντοπισμὸν τῶν ψυχικῶν κέντρων εἰς τὸν ἐγκέφαλον.

**Mercure de France.** (Παρίσι, 15 Δεκεμβρίου 1906). — Λίαν ἐνδιαφέρον ἄρθρον περὶ τοῦ «Καραγκιόζης» καὶ τῆς ἱστορίας του ὑπὸ P. Rispl. Ὁ Καραγκιόζης ἐφευρέθη ἀπὸ ἕνα εὐφυῆ καὶ λόγιον Πέρσην ὀνομαζόμενον Σέχ Κουστερὴν κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18 αἰῶνος. Ὁ Πέρσης αὐτὸς ἔζη εἰς τὴν Προῦσαν, εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ Σουλτάνου Βαγιαζήτ Α' καὶ ἐπενόησε τὸ διὰ σκιῶν θεῖον, διὰ νὰ διασκεδάξῃ τὸν ἰσχυρὸν κύριόν του. Ὁ Καραγκιόζης καὶ ὁ φίλος του Χατζῆ-Λιβάνης εἶναι πρόσωπα ἱστορικά. Ὁ πρῶτος ἦτο προμηθευτῆς ὕπλων τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου, ὁ δεύτερος ἐμπορὸς εἰς τὴν Προῦσαν συχνὰ ταξιδεύων εἰς Μάκκων. Οἱ δύο αὐτοὶ πολλάκις συνηστῆντο, αἱ δὲ συνομιλίαι τινος ἦσαν πλήρως εὐφυολογητῶν καὶ εὐθύμων ἀλληλοπειραγματῶν, διότι ἦσαν ἄνθρωποι ζωντοῦ χαρακτήρος. Διὰ τοῦτο ἡ συναναστραφὴ τινος ἦτο περιζήτητος καὶ οἱ λόγοι τινος ἐφέροντο ἀπὸ στόματος εἰς στόμα. Τοῦτους ἀνεβίβασεν ἐπὶ σκηνῆς ὁ Σέχ Κουστερὴς καὶ ἡ παράδοσις τοὺς κατέστησεν ἀθανάτους. Βαθυγῆδόν καὶ ἄλλα πρόσωπα προστέθησαν εἰς τὸν Καραγκιόζην ἢ Καραγκιόζι-μπερντέν

καὶ τὸ δραματολόγιόν του ἀνεπτύχθη καὶ ἐπεξετάθη διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ξενικοῦ θεάτρου καὶ αὐτοῦ τοῦ Μολιέρου. Ἄλλ' ὁ Καραγκιόζης καὶ ὁ Χατζῆ-Λιβάνης μένουσιν πάντοτε οἱ κυριώτατοι καὶ ἀπαραίτητοι πρωταγωνισταί. — Ἐπίσης ἐνδιαφέρον εἶναι περὶ τῆς Ἰσιδώρας Δοῦγκαν ἄρθρον τοῦ G. Delaquis. Ἐξάγει τὴν τέχνην τῆς περιλαλήτου χορευτρίδος, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἡ κυρία Βάγνερ ἐνεπιστάθη τὴν διασκευὴν τοῦ ἀρχαίου χοροῦ τοῦ ἀντροῦ τῆς Ἀφροδίτης εἰς τὸν «Γαγγόζερ» καὶ τὴν διὰ προσωπικῆς συμμετοχῆς ἐπέλεσεν τοῦ εἰς τὸ Βαῦροῦτ κατὰ τὸ 1905. Ἐγκαταλείψασα τὴν ἀρχικὴν τῆς ἰδέαν, περὶ ἰδρύσεως σχολῆς χοροῦ εἰς τὰ περὶχωρα τῶν Ἀθηνῶν, ἡ μίς Δοῦγκαν ἐσύστησεν ἤδη τριαύτην σχολὴν εἰς τὸ Ἰρόνβαλδ παρὰ τὸ Βερολίνον.

**Revue Internationale de l'Enseignement.** (Παρίσι, 15 Ἰανουαρίου 1907). — Ἄρθρον τοῦ Louis Paoli περὶ τῶν ὑπουργικῶν βιβλιοθηκῶν τῆς Ἰταλίας. Ὁ ἀρθρογράφος συνοφείκει δι' ὀλίγων τὴν ἱστορίαν τῆς βιβλιοθήκης ἐνὸς ἐκάστου ὑπουργείου καὶ περιγράφει τὴν παρούσαν κατάστασιν αὐτῶν, ὅχι πολὺ ἀνοηρῶν.

**Après l'École.** (Παρίσι, 20 Ἰανουαρίου 1907). — Ἐπὶ τὸ περιοδικὸν τοῦτο δημοσιεύει εἰς ἕκαστον τῶν 18 ἐτησίων τευχῶν του ἀνά μιαν διάλεξιν μετὰ προβολῶν φαινετῶν εἰκόνων ἐπὶ διαφανοῦς χάρτου, τῶν ὁποίων ἡ χρῆσις εἶναι εὐχερῆστατη, ἐλαχίστη δὲ ἡ δαπάνη. Εἰς τὸ ἐν λόγω τευχὸς δημοσιεύεται τριαύτη διάλεξις τοῦ L. Gallouédec ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἡ Εὐρώπη καὶ ὁ Ἰσλαμισμὸς», περιέχουσα πλὴν ἄλλων εἰκόνων διὰ προβολῆς, τὴν Ἁγίαν Σοφίαν καὶ τὴν εἴσοδον τοῦ Μωάμεθ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

**Revue Universitaire.** (Παρίσι, 15 Δεκεμβρίου 1906). — Ὁ P. Guiche, καθηγητῆς λυκείου, ἐξάγει τὴν ἐπίδρασιν τῶν μητέρων ἐπὶ τῆς συμπεριφορῆς τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ σχολείου πρὸς πληρεστέραν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς.

**Revue Pédagogique.** (Παρίσι, 15 Δεκεμβρίου 1906). — Ἐπὶ τὸ ζήτημα τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐπησχόλησε κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος τὴν Ἐταιρείαν τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως. Σχετικῆς πρὸς τὴν συζήτησιν ἐκείνην εἶναι ἡ δημοσιευομένη ἐκθεσις τοῦ Cassinet, διευθυντοῦ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐκ τῆς ἐκθέσεως ταύτης φαίνεται ὅτι ἡ Γαλλία ἀριθμεῖ 350 τεχνικὰς σχολὰς, ὑπὸ τύπον ἀνωτέρων δημοτικῶν σχολείων, εἰς τὰς ὁποίας φοιτοῦν 50.000 μαθηταί. Ἴδιον χαρακτηριστικὸν τῶν σχολῶν αὐτῶν εἶναι ὅτι συνδέουσιν τὴν γενικὴν μόρφωσιν τοῦ μαθητοῦ ὡς μέλλοντος κοινωνικοῦ ἀνθρώπου καὶ πολίτου πρὸς τὴν παροχὴν τεχνικῶν γνώσεων. Τοῦτο δὲ ὁ Cassinet θεωρεῖ ἀπαραίτητον ὅχι μόνον ἵνα ἡ πολιτεία ἀποκτήσῃ τὸ μέγα πλῆθος τῶν πολιτῶν αὐτῆς διανοητικῶς καὶ ἠθικῶς μορφωμένων, ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι ἤδη ἀποδεδειγμένον ὅτι ὁ τριαύτης μορφώσεως ἐργάτης εἶναι ὑπέρτερος τοῦ ἐντρίθεος μὲν εἰς τὸ ἔργον του, ἄλλως ὅμως ἀμαθοῦς καὶ ἀμορφώτου.

#### Δανικὰ :

**Gads, Danske Magazin.** (Κοπεγχάγη, Φεβρουάριος). — Μετάφρασις δύο διηγημάτων τοῦ κ. Δ. Βικέλα τοῦ «Λυσσασμένου» καὶ τοῦ «Φιλίππου Μάρθα» ὑπὸ τῆς Κ<sup>α</sup>s A. Tulhitzer.

#### Ἑλβετικὰ :

**Bibliothèque Universelle.** (Λωζάννη, Ἰανουάριος 1907). — Ἐπὶ τὸ ζήτημα τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς ἐπασχολεῖ τὸν Γάλλον ταγματάρχην Emilie Mayer ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐν Γαλλίᾳ ἐπικρατοῦν σῆστημα γυμναστικῆς, τὸ ὁποῖον θεωρεῖ ἀνεπαρκές καὶ πλημμελές, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ἐξάγει τὴν σουηδικὴν γυμναστικὴν. Δι' αὐτῆς, λέγει, ἀνεπλάσθη τὸ σουηδικὸν ἔθνος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἤδη ἀρχίσῃ νὰ ἐκφυλλίζετο. Διὰ καταλλήλου σωματικῆς ἀγωγῆς κατώρθωσεν ἡ Σουηδία ν' αὐξήσῃ τὸ ἀνάστημα τῶν κληρωτῶν της κατὰ 3 ἑκατοστὰ ἐντὸς πεν-

τηκονταετίας και να παρατείνη κατά 9 έτη τον μέσον όρον διαρκείας της ζωής. Είς τον επίλογόν του ο γράφων κηρύσσεται θερμός υποστήριχτής των υπαίθριων παιδιών, τάς οποίας θεωρεί ως την άριστην εφαρμοσμένην γυμναστικήν διά την μαθητευομένην νεότητα.

**Ιταλικά :**

**Bollettino Ufficiale del Ministero dell'Istruzione Publica.** (Ρώμη, 21-31 Ιανουαρίου).—Δημοσιεύεται εκτελεστικόν διάταγμα, ως και σχετικά υπουργικά δόγματα, περί ίδρύσεως διδαστηρίων της Στοιχειώδους Ήλικιακής Βασιζομένης επί των νεωτέρων παρισμάτων της σχολικής ύφαινης, πολλά δύνανται να ωφελήσων και το ήμέτερον Κράτος και αι άπανταχού έλληνικαί κοινότητες, προκειμένου περί οικοδομής και λειτουργίας σχολικών κτιρίων.

**Nuova Antologia.** (Ρώμη, 1 Ιανουαρίου).—Ο γερουσιαστής P. Villari πραγματεύεται περί των μεταναστεύσεων και των δυσχερών συνεπειών αυτών διά την Ιταλίαν. Φρονεί, ότι κατά το φαινόμενον μόνον ωφελείται οικονομικώς ή χώρα, πράγματι δέ στερείται των άκραιωτάτων και παραγωγικωτάτων δυνάμεών της διά του έτησιου έκκατρισμού τώσων μυριάδων εργατικών χειρών.

**ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ**

«Simplified Spelling» a caveat by Dr B. J. Wheeler. (Οξφόρδη. [Ο κ. B. J. Wheeler, πρώην διευθυντής της Αμερικανικής Αρχαιολογικής Σχολής των Αθηνών και νυν πρόεδρος του πανεπιστημίου της Καλιφορνίας, εξέφώνησε λόγον έναρκτήριον ό οποίος εξέδωθη και εις τεύχος. Ο κ. Wheeler κολαρεί δι' επιχειρημάτων πειστικών τάς έν Αμερικη ιδίως γενομένας αποπειράς προς άπλοποίησιν της ορθογραφίας διά της φωνητικής μεθόδου. Θεωρεί ως μεγίστην ανάγκην εξουγενιστικής επικοινωνίας το όμοιόμορφον της γραπτής γλώσσης, και' όλας τάς

χώρας όπου λαλείται. Η Αγγλική γλώσσα, λέγει, δεν είναι κτήμα του λαού μόνον των Ηνωμένων Πολιτειών, και ακόμη ελιγώτερον της κυβερνήσεώς των, αλλά όλων των όμιλούντων αυτήν, και μία οιαδήποτε μερίς αυτών δεν έχει το δικαίωμα να επιφέρη οιαδήποτε μεταβολήν εις το κοινόν όργανόν των. Πόσα δέ ριζική μεταβολή, όποια ή φωνητική ορθογραφία, ήθελεν έχει ως συνέπειαν τό να καταστήσῃ ξένη προς τούς συγγράσαντες την γλώσσαν του Σακσπέρον και όλην την προγενεστέραν Αγγλικήν φιλολογίαν. Εξετάζων ιστορικώς πώς σχηματίζεται και αποκρισταλλοῦται ή γλώσσα, ανατρέχει εις τά της Ήλληνικής. Η γραφή, λέγει, εισήχθη εις την Εύρώπην ότε οι Έλληνες παρέλαβον τά γουνοικά σύμβολα μετ' αυτών δε και τάς όνομασίας των, και τά χρησιμοποιήσαν όπως ήδονήθησαν προσφορώτερον, περιστόντες δι' αυτών τούς ήχους των λέξεων της γλώσσης των. Η φωνητική αυτή άπόπειρα είχε πολλάς τάς δυσκολίας, αι δε αρχαιότεραι των έλληνικών επιγραφών παρέχον μαρτυρίαν των δυσχερειών τας είχαν ν' αντιμετωπίσουν. Τα διάφορα διαμερίσματα της χώρας είχαν διαλέκτους ιδίας, και έκαστον διαμέρισμα έγραφε την διάλεκτόν του αναλόγως της επιτοπίου προφοράς, ώστε ο κάτοικος μιας έκαστης μόλις ήδύνατο να έννοήσῃ την γραπτήν γλώσσαν της γειτονίας επαρχίας. Κατόπιν, περί τό 400 π. X., οι Αθηναίοι συμμορφοῦμενοι προς τούς μάλλον άνεπτυγμένους Ιωνας παρεδέχθησαν μέν την γραφήν των, αλλά' έξηκολούθησαν να την μεταχειρίζονται κατά τό μάλλον ή ήττον φωνητικώς. Αλλά' ή μορφή την όποιαν έλαβον ή φωνητικώς γραφείσα λέξις έγενεθαιμνηδόν ή επικρατήσασα επί γενεάς μορφή. Η φιλολογική αήγη της 149 π. X. έκαιονταετηρίδος κατέστησε τύπον την λέξιν αυτήν και όχι τά γράμματα. Εκατότε δέ, και μέχρι της σήμερον εις την νεωτέραν Έλληνικήν τό σύμπλεγμα των άποτελούντων την λέξιν συμβόλων έμεινεν

αναλλοίωτον. Οι ήχοι μετεδλήθησαν, αλλά δεν παρέσυραν μετ' αυτών τά γράμματα. "Ότε δέ βαθυμνηδόν έξηκολούθησαν αι τοπικαί διαφοραί και ένισχύθη ή συναίσθησις του ένιαίου έλληνικού έθνισμού, βασιζομένου επί της διοικητικής αναπτύξεως και εκπροσωπούμενου διά της μακεδονικής επικρατήσεως, ή Αττική μορφή των λέξεων επικράτησεν. Ούτως έσχηματίσθη τύπος κοινός δι' όλόκληρον την Ελλάδα, δι' όλας των Έλληνικών τάς γενεάς. Η γραπτή αυτή γλώσσα των Έλλήνων ήτο ορθογραφία—ορθογραφία όρισθείσα διά την Ελλάδα. Αίτη έμόρφωσε και διέκρινε την έθνικότητα, μολονότι κράτη και φυλαί παρήκμισαν, μολονότι ήθη και θρησκείαι μετεδλήθησαν και μολονότι δεν ήπήρχε πλέον σύστημα κυβερνητικόν εκπροσωπών την έθνικήν ήπαρξιν. "Ότε δέ κατά την 19ην έκαιονταετηρίδα τό μικρόν κράτος άνεστήθη, διασχίσαν την μαύρην λάβαν του ξενικού ζυγοῦ, από την όποιαν είχε καλυφθή, ή ορθογραφία πλέον παντός άλλου συνετέλεσεν εις τό να δώσῃ εις αυτό την πνοήν ζωής έθνικής. Η άλιση—όλοσις χρυσή—ή συνδέσασα τό παρόν προς τό παρελθόν, ήτο ή γλώσσα ή διατηρηθείσα πιστώς ήπό της αρχαίας Ανατολικής Ήλικιας, διατηρηθείσα δε κατ' όσιν αναλλοίωτος από την γλώσσαν, εις την όποιαν έγράφησαν αι Ίεριστολαί και τό Εόαγγέλιον. Το νεώτερον τοῦτο κράτος είναι έθνικόν, ένιόνμαι όχι τώσων του αίματος και της πίστεως, όσον του όργάνου της επικοινωνίας,—κατά πρώτον λόγον της γραφής και κατά δεύτερον λόγον της ομιλίας. Ούτω και ή Γερμανία έχει ένα άνεγνωρισμένον τύπον γλώσσης, επικρατούντα υπεράνω των διαλέκτων της. Είπλοης και ή Γαλλία, ή Ιταλία, ή Ολλανδία, ή Ισπανία. Την Νορβηγίαν χωρίζει από την Σουηδίαν ο διάφορος τύπος της Σκανδιναβικής της γλώσσης, ή δε Αυστρο-ουγγαρία δεν έχει έθνικότητα έλλείψει κοινής γλώσσης. Δ.] Aloys de Molin Aegisthos, Lausanne. [Ο συγγραφέας οιστή-

πώσεν εις μυθιστόρημα τάς τραγικάς περιπετείας του αίμου των Ατρειδών. Χωρίς να κατοικήσῃ να φθάσῃ τό ήψος των μεγάλων τραγικών, οι όποιοι την επραγματεῦθησαν, ήδυνήθη όμως να προσδώσῃ εις τό θέμα άρκοῦσαν δύναμιν και ακρίβειαν αρχαιολογικήν, ώστε τό μυθιστόρημα κρίνεται εῦμενώς υπό του έλθετικού τύπου. Δ.]

**Sveriges Deltagande i Olympiska Spelen i Athen 1906.** Redogörelse afgifven af Svenska Organisations Kommittén genom V. G. Balck. Stockholm 1906. [Τό άληθώς θαυμάσιον από τυπογραφικής άπόψεως τεύχος τοῦτο, περιέχον και πλείστας έν φωτογραφιών εικόνας, περιλαμβάνει τάς έντυπίσεις της σουηδικής ομάδας εκ των Ολυμπιακών Αγώνων του 1906. Αί πλείσται των σελίδων αυτών αναφέρονται εις τάς Αθήνας και ιδίως εις λεπτομερείς περιγραφάς των γενομένων εις τό στάδιον. Είπλοης άφιερόνται ιδιαίτεροι σελίδες μετά εικόνων εις τάς Πάτρας και εις την εκεί ήποδοχίην της σουηδικής ομάδας. Το όλον τεύχος, ή μάλλον λήκυμνα, διαπνέεται υπό θερμής συμπαιθείας προς την Ελλάδα. Δ.]

**Φ. Αρ Σιμόνε Αλαγοῦβρε: Μικρά έπιλογή σκεῶν και ποιήσεων της νεωτέρας Έλληνικής φιλολογίας, προς χρῆσιν των έμμοιρικών σχολείων και των ξένων γλωσσών.**—**Η οιλία του Γλαύκου διηγημάτων.** Due Racconti di Demetrio Bikelas. — Giorgia Zalocosta. [Αί τέσσαρες αῦται συμβολαί εις την σπουδήν της Νεωτέρας Έλληνικής, έν Νεαπόλει κατά τό 1906 δημοσιευθείσαι και αι τέσσαρες, μαρτυροῦν την Έλληνομαθίαν του λογίου συγγραφέως και τον ζήλον του υπέρ της διαδόσεως της Έλληνικής γλώσσης εις την πατρίδα του. Β.]

**Notice sur la vie et les œuvres d'Émile Legrand par Hubert Pernot.** Paris 1906. [Η βιογραφία αυτή είναι υπό πάσαν έποψιν άξία του άκαμάτου έκείνου λογίου, του μετά τωσούτου ζήλου και μετά τωσαύτης επιτυχίας εργασθέντος προς

διαφώτισαν τῶν ἀρχῶν τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς φιλολογίας. Αἱ ἐκδόσεις τῶν Ἑλληνικῶν κειμένων καὶ πρὸ πάντων ἡ πολυτιμὸς βιβλιογραφία τῶν κατὰ τὸν 15ον, 16ον, καὶ 17ον αἰῶνα ὑπὸ Ἑλλήνων ἐκδοθέντων Ἑλληνικῶν βιβλίων, ἀληθὲς μνημεῖον ἐς αἰεὶ, ἀνύψωσαν καὶ ἐστερέωσαν τὴν σπουδὴν τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς. Ὁ Κ. Περνῶ ἀναγγέλλει εἰς τὸ τέλος τῆς βιογραφίας, ὅτι τὰ ἀνέκδοτα εἰσέτι χειρόγραφα τοῦ Λεγράν περιήλθαν εἰς χεῖρας του—καὶ οὔτε ἠδύναντο νὰ περιέλθουν εἰς χεῖρας καλλιτέρας. Ὑπόσχεται δὲ τὴν δημοσίευσιν ἑνὸς ἔτι τόμου τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιογραφίας τοῦ 17ου αἰῶνος, τῆς Ἰωνίου βιβλιογραφίας, τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιογραφίας τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ μᾶς Ἀλβανικῆς Βιβλιογραφίας. Β.]

Perkins Institution and Massachusetts School for the Blind. Seventy-fifth annual Report of the Trustees, 1906 Boston. [Ἐδημοσιεύθη ἡ 75ῃ ἐπετηρὶς τῆς μεγάλης σχολῆς τυφλῶν, γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα Perkins Institution, τῆς ὁποίας διευθυντὴς ἐχρημάτισεν ὁ Χάου πρῶτος, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ ἡμέτερος Ἀναγνωστόπουλος ἢ

Ἀναγνώστῃς—ὅπως ἐγνημρίσθη εἰς τὴν Ἀμερικὴν διὰ τῆς ἀποκοπῆς τῶν δυσπροφέρων ἐκεῖ τελικῶν συλλαβῶν τοῦ ὀνόματός του. — Τὸ ἦμισυ περίπου τῆς ἐκθέσεως ταύτης τῶν κατὰ τὸ 1906 πεπραγμένων, περὶ τὰς 195 σελ. εἰς ἕγδσον, εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἑλληνα διευθυντὴν τοῦ ἰδρύματος. Μετὰ τὴν λεπτομερῆ βιογραφίαν του ἔπονται ἐπιστολαὶ πανταχόθεν ληφθεῖσαι, πλήρεις ἐκφράσεων βαλκείας συμπάθειας καὶ ὑψίστης ἐκτιμῆσεως πρὸς τὴν μνήμην του, μετ' αὐτὰς δὲ ἀνατυποῦνται πλείστοι νεκρολογεῖαι δημοσιουθεῖσαι εἰς ἐφημερίδας Ἀγγλιστὶ καὶ Ἑλληνιστὶ, πᾶσαι ἀποκρίνουσαι δίκαιον φόρον σεβασμοῦ πρὸς τὰς ἀρετὰς του. Ἦν πρὸς τὸν Ἀναγνωστόπουλον μεγάλην ὑπόληψιν συγκεφαλαιοῦν τὰ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς βιογραφίας του σημειούμενα: «Βαθύφρων, σαφὲς σύμβουλος, μάντις καλῶν, μεγαλόκαρδος φίλος τῆς ἀνθρωπότητος, ἀληθὲς δδηγὸς τῶν τυφλῶν πρὸς ὑψηλοτέρους ὁρίζοντας». (Ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἰπτερον τὸ 1837 καὶ ἀπεβίωσεν εἰς Γουόρνα-Σεβερντον τῆς Ρουμανίας τὸ 1906. Β.]